

118. Tiistaina 21 päivänä marraskuuta 1989

kello 14

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Kolmas käsittely:

1) Ehdotukset laeiksi virvoitusjuomaverosta annetun lain 6 §:n ja olutverosta annetun lain 5 §:n muuttamisesta 3706

Hallituksen esitys n:o 121
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 64
Suuren valiokunnan mietintö n:o 163

2) Ehdotus laiksi kotimaasta tapahtuvaan aluksen hankintaan myönnettävistä korkotukilainoista annetun lain muuttamisesta 3707

Hallituksen esitys n:o 191
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 69
Suuren valiokunnan mietintö n:o 166

3) Ehdotus laiksi julkisen talouden tutkimuskeskuksesta ,,

Hallituksen esitys n:o 161
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 71
Suuren valiokunnan mietintö n:o 167

4) Ehdotus laiksi aluevaihdesta valtion ja YIT-Yhtymä Oy -nimisen osakeyhtiön välillä ,,

Hallituksen esitys n:o 199
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 72
Suuren valiokunnan mietintö n:o 168

5) Ehdotus laiksi kuluttajaneuvoston järjestämisestä kunnassa annetun lain 8 §:n kumoamisesta 3707

Siv.

Hallituksen esitys n:o 189
Talousvaliokunnan mietintö n:o 10
Suuren valiokunnan mietintö n:o 169

6) Ehdotus laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta annetun lain muuttamisesta 3708

Hallituksen esitys n:o 203
Toivomusaloite n:o 822/1988 vp.
Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 27
Suuren valiokunnan mietintö n:o 170

7) Ehdotus laiksi asumistukilain muuttamisesta ,,

Hallituksen esitys n:o 182
Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 29
Suuren valiokunnan mietintö n:o 171

Toinen käsittely:

8) Ehdotus laiksi fosforilannoiteverosta 3709

Hallituksen esitys n:o 125
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 65
Suuren valiokunnan mietintö n:o 164

9) Ehdotukset laiksi polttoaineverosta annetun lain väliaikaisesta muuttamisesta 3720

Hallituksen esitys n:o 122
Lakialoitteet n:ot 83 ja 95
Toivomusaloitteet n:ot 156/1987 vp. ja 142/1988 vp.

Siv.

	Siv.		Siv.
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 67		Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 75	
Suuren valiokunnan mietintö n:o 165		16) Ehdotus laiksi kuluttajavirastosta	3737
10) Ehdotus laiksi merenkulkulaitoksesta	3730	Hallituksen esitys n:o 151	
Hallituksen esitys n:o 148		Talousvaliokunnan mietintö n:o 12	
Liikennevaliokunnan mietintö n:o 9		17) Ehdotus laiksi kuluttajatutkimuskeskuksesta	3745
Suuren valiokunnan mietintö n:o 172		Hallituksen esitys n:o 152	
		Talousvaliokunnan mietintö n:o 13	
Ainoa käsittely:		18) Ehdotus laiksi elintarvikevirastosta	„
11) Kertomus niistä toimenpiteistä, joihin eduskunnan tekemät muistutukset valtiovarain hoidosta ja tilinpidosta vuonna 1986 ovat antaneet aiheita ...	3736	Hallituksen esitys n:o 150	
Mainittu kertomus (K n:o 11)		Talousvaliokunnan mietintö n:o 11	
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 70		19) Ehdotukset laeiksi öljysuojarahastoa koskevan lainsäädännön muuttamisesta	„
12) Asetus 6 päivältä lokakuuta 1989 työsuojeluhallinnon eräistä virkajärjestelyistä	„	Hallituksen esitys n:o 215	
Mainittu asetus (A n:o 30)		Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 21	
Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 28		20) Ehdotus laiksi yhdyskuntien vesihuoltotoimenpiteiden avustamisesta annetun lain muuttamisesta	3746
Ensimmäinen käsittely:		Hallituksen esitys n:o 188	
13) Ehdotus laiksi liikevaihtoverolain 16 ja 27 §:n väliaikaisesta muuttamisesta	3737	Toivomusaloite n:o 199	
Hallituksen esitys n:o 212		Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 22	
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 73		21) Ehdotukset laiksi valtion taide-museosta ja laiksi valtion taidemuseosta annetun lain voimaannpanosta	„
14) Ehdotus vuoden 1990 rakennusverolaiksi	„	Hallituksen esitys n:o 168	
Hallituksen esitys n:o 208		Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 21	
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 74		22) Ehdotus laiksi Valtion viljavarastosta	3748
15) Ehdotus laiksi vuodelta 1990 toimitettavan verotuksen perusteella maksettavien palautusten ja kannossa maksettavan lopullisen veron korottamisesta	„	Hallituksen esitys n:o 170	
Hallituksen esitys n:o 185		Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 13	
		23) Ehdotus laiksi lainajyvästöistä ja siemenrahastoista annetun lain 14 §:n muuttamisesta	„
		Hallituksen esitys n:o 214	

	Siv.		Siv.
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 14		31) Ed. Tennilän ym. lakialoite n:o 102 laiksi pankkien perimien palvelumaksujen kieltämisestä	3752
24) Ehdotukset porotalouslaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi	3749	32) Hallituksen kehitysyhteistyöker-tomus eduskunnalle vuodelta 1988 (K n:o 12)	3753
Hallituksen esitys n:o 144		33) Valtiontilintarkastajain kerto-mus vuodelta 1988 (K n:o 13)	3765
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 15			
25) Ehdotukset laeiksi lasten koti-hoidon tuesta annetun lain 1 §:n ja lasten kotihoidon tuesta annetun lain muuttamisesta annetun lain voimaan-tulosäännöksen muuttamisesta	„	Pöydällepanoa varten esi-tellään:	
Hallituksen esitys n:o 193		34) Laki- ja talousvaliokunnan mie-tintö n:o 23 hallituksen esityksestä maakuntaliittojen ja seutukaavaliitto-jen yhdistämisen mahdollistavaksi lain-säädännöksi (HE n:o 95)	3767
Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 30		35) Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 16 hallituksen esityksestä laeiksi maidon väliaikaisesta kiintiö-maksusta annetun lain, maidon väliai-kaisista tuotantokiintiöistä annetun lain sekä meijerikohtaisesta kiintiömak-susta annetun lain muuttamisesta ja voimassaoloajan jatkamisesta (HE n:o 187)	„
26) Ehdotukset laeiksi kansaneläke-lain väliaikaisesta muuttamisesta, vuo-delta 1990 suoritettavasta sairausva-kuutusmaksusta ja työnantajan lapsili-sämaksun perimättä jättämisestä vuo-delta 1990	3750	36) Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 17 hallituksen esityksestä laiksi maataloustuotannon tasapainot-tamisesta sekä laiksi kotieläintuotan-non ohjaamisesta eräissä tapauksissa annetun lain 13 §:n muuttamisesta (HE n:o 147)	„
Hallituksen esitys n:o 154		37) Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 32 hallituksen esityksestä laiksi lapsili-sälain muuttamisesta (HE n:o 175) ...	„
Lakialoite n:o 89		38) Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 33 hallituksen esityksestä laeiksi työt-tömyysturvalain muuttamisesta sekä työttömyyskassalain 3 ja 4 §:n muutta-misesta (HE n:o 192)	„
Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 31		39) Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 34 hallituksen esityksestä laeiksi lasten-suojelulain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta (HE n:o 177) ...	„
27) Ehdotus laiksi kuljetusten alueel-lisesta tukemisesta annetun lain muut-tamisesta	3751	40) Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 33 hallituksen esityksestä Pohjois-	
Hallituksen esitys n:o 153			
Liikennevaliokunnan mietintö n:o 10			
28) Ehdotus laiksi eräiden asuntolai-nojen lyhennysten ja korkojen lykkää-misen väliaikaisesta järjestämisestä ...	„		
Hallituksen esitys n:o 180			
Toisen lakivaliokunnan mietintö n:o 11			
Esitellään:			
29) Hallituksen esitys n:o 219 lain-säädännöksi ulosottomiehen oikeudes-ta saada eräitä tietoja eläke- ja vakuu-tuslaitoksilta	3752		
30) Hallituksen esitys n:o 220 työ-turvallisuuslain 1 §:n muuttamisesta ..	„		

maiden välillä tulo- ja varallisuusveroja koskevan kaksinkertaisen verotuksen välttämiseksi tehdyn sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä (HE n:o 209) 3767

41) Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 24 hallituksen esityksestä laeiksi maanmittaushallinnosta annetun lain ja maanmittausmaksusta annetun lain muuttamisesta (HE n:o 217) „

Puhetta johtaa ensimmäinen varapuhemies Hetemäki-Olandr.

Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi edustajat Donner, Halonen, Hurskainen-Leppänen, Jansson, Juhantalo, Jäätteenmäki, Kemppainen, Kokko, Mattila, Moilanen, Nieminen, Nordman, Paakkinen, Paasilinna, Pelttari, Puska, Saari, Saarinen, Taxell, Viljanen, Väyrynen ja Zyskowicz.

Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuu ed. Juhantalo.

Ilmoitusasiat:

Lomanpyynnöt

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat tästä päivästä virkatehtävien takia edustajat Donner, Halonen, Jansson ja Taxell sekä yksityisasioiden vuoksi edustajat Paasilinna, Saarinen, Viljanen ja Väyrynen, tämän kuun 23 päivään virkatehtävän takia ed. Jäätteenmäki sekä 24 päivään sairauden vuoksi ed. Nieminen, virkatehtävien takia edustajat Hurskainen-Leppänen, Kemppainen, Nordman, Paakkinen, Saari ja Zyskowicz sekä yksityisasioiden vuoksi ed. Mattila.

Uusia hallituksen esityksiä

Ensimmäinen varapuhemies: Ilmoitetaan, että tasavallan presidentin kirjelmän ohella kuluvan marraskuun 17 päivästä

Siv. ovat eduskunnalle saapuneet hallituksen esitykset n:ot 221—223, jotka nyt on edustajille jaettu.

Eduskunnan tietoon saatettu asetus

Ensimmäinen varapuhemies: Ilmoitetaan, että kehityksistä peräisin olevien tavaroiden tulli- ja tuontimaksuetoimista 31 päivänä joulukuuta 1971 annetun lain 5 §:ssä säädetyssä tarkoituksessa on eduskunnalle, puhemiehelle osoitettuna, saapunut sanotun lain nojalla 10 päivänä marraskuuta 1989 annettu

Asetus kehityksistä peräisin olevien tavaroiden tulli- ja tuontimaksuetoimista annetun asetuksen muuttamisesta.

Tämä asetus on nyt saatettu eduskunnan tietoon jakamalla se edustajille.

Kirjalliset kysymykset

Ensimmäinen varapuhemies: Ilmoitetaan, että eduskunnalle ovat, puhemiehelle osoitettuna, saapuneet vastaukset kirjallisiin kysymyksiin n:ot 493, 503, 504, 526 ja 530. Nämä kysymykset vastauksineen on nyt jaettu edustajille.

Puheenvuoron saatuaan lausuvat

Ed. Sasi: Arvoisa puhemies! Eduskunnan valitsijamiehille ilmoitetaan, että eduskunnan valitsijamiesten kokous pidetään tiistaina 5 päivänä joulukuuta 1989 kello 13.30 suuren valiokunnan kokoushuoneessa. Kokouksessa suoritetaan seuraavat vaalit: valtakunnanoikeuden jäsenten vaali, valtioneuvoston jäsenten vaali ja eduskunnan tilintarkastajien vaali.

Ed. Riihijärvi: Arvoisa puhemies! Suuri valiokunta kokoontuu huomenna kello 13.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Ehdotukset laeiksi virvoitusjuomaverosta annetun lain 6 §:n ja olutverosta annetun lain 5 §:n muuttamisesta

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys n:o 121

Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 64
Suuren valiokunnan mietintö n:o 163

Ensimmäinen varapuhemies: Ensin sallitaan keskustelu asiasta, minkä jälkeen päätetään lakiehdotuksista. Koska toisessa käsittelyssä päätetyt lakiehdotukset koskevat lisättyjä veroja, jotka on tarkoitettu kannettaviksi yhtä vuotta pitemmältä ajalta, on lakiehdotukset valtiopäiväjärjestyksen 68 §:n 1 momentin mukaan hyväksytty, jos niitä kolmannessa käsittelyssä on kannattanut vähintään 2/3 annetuista äänistä. Muussa tapauksessa lakiehdotukset ovat rauenneet ja asia on palautettava valtiovarainvaliokuntaan mainitun pykälän 2 momentissa säädettyssä tarkoituksessa.

Menettelytapa hyväksytään.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotukset hyväksytään yksimielisesti.

Lakiehdotusten kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

2) Ehdotus laiksi kotimaasta tapahtuvaan aluksen hankintaan myönnettävistä korkotukilainoista annetun lain muuttamisesta

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys n:o 191
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 69
Suuren valiokunnan mietintö n:o 166

Ensimmäinen varapuhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

3) Ehdotus laiksi julkisen talouden tutkimuskeskuksesta

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys n:o 161
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 71
Suuren valiokunnan mietintö n:o 167

Ensimmäinen varapuhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

4) Ehdotus laiksi aluevaihdoista valtion ja YIT-Yhtymä Oy -nimisen osakeyhtiön välillä

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys n:o 199
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 72
Suuren valiokunnan mietintö n:o 168

Ensimmäinen varapuhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

5) Ehdotus laiksi kuluttajaneuvonnan järjestämisestä kunnassa annetun lain 8 §:n kuomoamisesta

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys n:o 189
Talousvaliokunnan mietintö n:o 10
Suuren valiokunnan mietintö n:o 169

Ensimmäinen varapuhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

6) Ehdotus laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta annetun lain muuttamisesta

Kolmas käsittely, ainoa käsittely
Hallituksen esitys n:o 203
Toivomusaloite n:o 822/1988 vp.
Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 27
Suuren valiokunnan mietintö n:o 170

Ensimmäinen varapuhemies: Ensin sallitaan keskustelu asiasta kokonaisuudessaan. Sen jälkeen päätetään kolmannessa käsittelyssä lakiehdotuksesta. Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä. Lopuksi päätetään ainoassa käsittelyssä toivomusaloitteesta.

Menettelytapa hyväksytään.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Eduskunta yhtyy sosiaalivaliokunnan ehdotukseen toivomusaloitteen hylkäämisestä.

Asia on loppuun käsitelty.

7) Ehdotus laiksi asumistukilain muuttamisesta

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys n:o 182
Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 29
Suuren valiokunnan mietintö n:o 171

Ensimmäinen varapuhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelu:

Ed. Väistö: Arvoisa puhemies! Käsillä oleva hallituksen esitys tuo joitakin parannuksia siihen myöntämismenettelyyn, jolla asumistukea jaetaan. Ehdotetut muutokset eivät kuitenkaan korjaa itse ongelmaa eli sitä, että asumistuen taso on liian alhainen, eivät myöskään sitä, että järjestelmä on nyt liian monimutkainen ja lähtee enemmänkin hallinnosta kuin tuen tarvitsijoista. Ongelmana on myös, että tarkistuksia ei voida tehdä kesken vuoden, vaikka esimerkiksi korkotaso nousisi, kuten viime aikoina on tapahtunut.

Sosiaalivaliokunnalle antamassa lausunnossaan toinen lakivaliokunta seikkaperäisesti tuo asumistukijärjestelmän ongelmat esille. Siitä syystä ehdotan, että eduskunta kiirehtisi näiden ongelmien korjaamista ja hyväksyisi lain perusteluissa lausuttavaksi seuraavaa: "Hyväksyessään lakiehdotuksen eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin, joilla asumistukijärjestelmiä yksinkertaistetaan ja selkiytetään, asumisen tukea korotetaan sekä väliinputoajien asema korjataan."

Ed. Stenius-Kaukonen: Arvoisa puhemies! Sosiaalivaliokunnan mietintöön jättämässämme vastalauseessa olemme esittäneet, että hallituksen tulisi jatkaa kiireellisesti asumistukijärjestelmän kehittämistä toisen lakivaliokunnan kannanottojen mukaisesti. Toisen lakivaliokunnan kannanotoissa on kyllä kaikki ne asiat, mitä ed. Väistö omassa ponsilauselmassaan esitti, mutta siinä on laajemminkin käsitelty asumistuen ongelmia ja mielestäni erittäin hyvin esitetty puutteet ja tarvittavat korjaukset. Mielestäni nyt on kuitenkin, kun olemme vastalauseen valiokunnassa jo jättäneet, perusteltua hyväksyä lauselman.

Ehdotan täsmennettynä hyväksyttäväksi seuraavan perustelulausuman: "Eduskunta edellyttää, että hallitus jatkaa kiireellisesti asumistukijärjestelmän kehittämistä toisen lakivaliokunnan kannanottojen mukaisesti."

Toisen lakivaliokunnan lausunnossa on todella käsitelty kaikki ongelmatilanteet ja

esitetty niihin erittäin perusteltuja korjausehdotuksia. Nämä tulisi hallituksen saattaa kiireellisesti voimaan, tuoda eduskunnalle esitys, millä ne saatetaan kiireellisesti voimaan, sillä tämä on yksi keskeisiä kysymyksiä, millä asumiskustannuksiin voitaisiin nimenomaan pieni- ja keskituloisille perheille ja myös yksinäisille henkilöille tuoda korjausta.

Ed. Kankaanniemi: Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Väistön tekemää ehdotusta.

Ed. Uitto: Rouva puhemies! Kannatan ed. Stenius-Kaukosen tekemää ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Väistö ed. Kankaanniemen kannattamana ehdottanut perusteluissa lausuttavaksi: ”Hyväksyessään lakiehdotuksen eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin, joilla asumistukijärjestelmiä yksinkertaistetaan ja selkiytetään, asumisen tukea korotetaan sekä väliinputoajien asema korjataan.”

Ed. Stenius-Kaukonen on ed. Uiton kannattamana ehdottanut vastalauseeseen sisältävää perustelulausumaa.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Lopuksi on päätettävä perusteluja koskevista ehdotuksista. Ed. Väistön ja ed. Stenius-Kaukosen ehdotukset ovat vastakkaiset, joten ensin äänestetään niiden välillä ja sitten voittaneesta mietintöä vastaan.

Menettelytapa hyväksytään.

Äänestykset ja päätös:

1) Äänestys ed. Väistön ja ed. Stenius-Kaukosen ehdotusten välillä.

Ed. Väistön ehdotus ”jaa”, ed. Stenius-Kaukosen ehdotus ”ei”.

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 106 jaa- ja 42 ei-ääntä, 17 tyhjää; poissa 34. (Koneään. 1)

Eduskunta on tässä äänestyksessä hyväksynyt ed. Väistön ehdotuksen.

2) Äänestys ed. Väistön ehdotuksesta mietintöä vastaan.

Mietintö ”jaa”, ed. Väistön ehdotus ”ei”.

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 109 jaa- ja 59 ei-ääntä; poissa 31. (Koneään. 2)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Asia on loppuun käsitelty.

8) Ehdotus laiksi fosforilannoiteverosta

Toinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 125

Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 65

Suuren valiokunnan mietintö n:o 164

Ensimmäinen varapuhemies: Käsitteilyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 164. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu jatkuu:

Ed. Pulliainen: Arvoisa puhemies! Pitää käyttää jokainen mahdollinen tilaisuus hyväksi, jos voi antaa tukea hallituksen esitykselle. Tässä tapauksessa vihreä eduskuntaryhmä tukee hallituksen lakiesitystä. Se on varsin paikallaan. Tämän tausta on aika mielenkiintoinen siinä mielessä, että tavallisestihan meillä Pohjolassa puhutaan siitä, että luontoimme on todella karu. Me tarvitsemme luontoon lisää ravinteita, jotta kasvit hyvin kasvaisivat ja olisivat satoisia.

Oikein kuvaavaa sille, kuinka tilanne voi radikaalisti muuttua, on, että luin juuri

huoneessani kampanja-asiakirjaa Viljavuus-kampanja 1989. Siinä tähdennetään, että pitääkin ravinteitten määrää vähentää ja nimenomaan kriittisen ravinteen fosforin, sillä olemme täysin tuhlailevasti Suomen luontoon kallista fosforia syytäneet niin, että tämä ylimääräinen fosfori aiheuttaa vesistöjemme rehevöitymistä. Vesistöissähan juuri fosfori on kriittinen ravinne Liebigin minimilain hengen mukaisesti.

Meillä on ollut varsin väärä kuva siitä, kuinka paljon ylimääräistä fosforia vesistöihin joutuu niitä kuormittamaan. Vanha klasinen oppikirjoissakin toistettu luku oli 1 400 tonnia vuodessa. Tänä syksynä valmistunut tutkimus kertoo, että oikea arvo on jossain 2 000—4 000 tonnin välillä. Tämän taustalla on tieteellistä tietoa, tarkempaa analytiikkaa, joka sinänsä nostaa määrää jonkin verran, mutta sen taustalla on myös selvästi se, että fosforia on lannoitteitten ja muitten ravinne-siirtojen avulla lisätty.

Tämä on ollut äärimmäistä tuhailua ja lisäksi aiheuttanut vesistöjemme kuormitusta ja rehevöitymistä. Kuvaavaa on yksityiskohtatieto siitä, että neliökilometriltä vuodessa huuhtoutuu vesistöihin 90—180 kiloa alkuainefosforia. Se on todella paljon. Ei ihme, että vesistömme rehevöityvät hajakuormituksen tuloksena. Tässä mielessä, vaikka nyt olisikin kampanjoita yleisellä tasolla aloitettu, on syytä myös ohjaavalla ympäristöverotuksella ohjata kehitystä siihen suuntaan, että harrastetaan hyvin tarkkaa tarveharkintaa sen suhteen, millä tavalla ravinnetaloutta luonnossamme hoidetaan ihmisen toiminnalla.

Arvoisa puhemies! Tähän liittyy myös toinen ulottuvuus, ja se on se, että kun veroja kannetaan, niin valtion kassaan varoja kertyy. Tässä erityisessä tapauksessa olisi toivonut, että hallitus olisi toisaalta budjetitiedotuksessaan menetellyt niin, että olisi ohjattu varoja maatalouden vesiensuojeluinvestointeihin. Sillä puolella on tällä hetkellä erittäin suuri määrä hankkeita, jotka odottavat rahoitusta. Olisi ollut järkevää ohjata näitä varoja palvelemaan täsmälleen sitä tarkoitusta, joka itse fosforiveron kantamisella toisaalta on, eliikka vesistöjemme kuormituksen vähentämistä, tuhlauksen vähentämistä, tuhlauksen, joka tapahtuu sitä kautta, että aivan tarpeettomasti fosforiravinnetta luontoomme syödään.

Ed. Pekkarinen: Arvoisa puhemies! Ympäristöveron tehtävänä on todellakin ohjata kulutusta ja tuotantoa ympäristön kannalta kestävään ja tarkoituksenmukaiseen suuntaan. Ympäristöverojen, sillä tavalla ajateltuna, valmistelutyössä Suomessa sekä hallituksen että oppositionkin piirissä kaiketi aika yksituumaisesti on todettu se, että näiden verojen tärkein kohdealue ovat teollisuus, energian tuotanto ja liikenne. Näiden elinkeinotoimintojen piirissä tuotetaan tällä hetkellä Suomen ympäristöä pilaavista saasteista aivan ylivoimainen valtaosa.

Lähinnä vesistöjen ravinnekuorman lisääjänä myös maatalouden aiheuttamilla fosforipäästöillä, fosforikuormituksella, voi varsin paikallisesti mutta yleisemminkin olla aikamoista kielteistä merkitystä. Tästä syystä myös fosforin ympäristöverottaminen, sen liikakäytön verottaminen ympäristöveron keinoin, on tarkoituksenmukainen ja oikeaoppinen toimenpide.

Ollakseen kuitenkin kaikilta osin tarkoituksenmukainen tällaisen veron täytyy olla ennakoitavissa. Sen ottamisen käyttöön on tapahduttava lannoitevuoden alusta lähtien, eikä tällainen vero saa kiristää kaiken kaikinensa kyseisen elinkeinon verotusta. Samaa periaatetta täytyisi toteuttaa kaikessa muusakin ympäristöverotuksen säätämisessä.

Hallituksen esitys fosforilannoiteveroksi, vaikka onkin aika pitkälti oikean suuntaisen, ei joka suhteessa kuitenkaan täytä mieleisemme oikeaoppisuuden vaatimuksia. Vero esitetään tulevaisuudessa voimaan kesken lannoitevuotta eikä veron tuottoa, aivan kuten ed. Pulliainen totesi, esitetä suunnattavaksi juuri esimerkiksi maatalouden ympäristöinvestointeihin, vesiensuojeluinvestointeihin tai muihin vastaaviin maatalouden ympäristöpäästöjä vähentäviin toimenpiteisiin. Tämä on valitettavaa. Jos tällainen pykälä, sisältö, lailla olisi ollut, olisimme voineet kernaasti olla yksimielisesti hallituksen tukena tätä lakiesitystä läpiviemässä.

Kun näin ei kuitenkaan ole, esitämme vastalauseessamme järjestelyä, jolla lannoiteveron tapaan tämän veron tuotto palautuu elinkeinolle kokonaisuudessaan. Käytännössä se merkitsee sitä, että ne viljelijät, jotka käyttävät keskimääräistä enemmän fosforilannoitteita, joutuvat maksamaan selvästi, heille tulee rasitteita, mutta keskimääräistä vähemmän lannoitteita käyttäville näitä ra-

sitteita ei tule. Nämä tilat jopa pärjäisivätkin muihin tiloihin, muihin viljelijöihin verrattuna. Kaiken kaikkinsa, arvoisa puhemies, tämän veron tuoton käyttämiseksi olisi ollut kaksi tietä: maatalouden vesiensuojeluinvestointien tukeminen tai äsken esittämäni toinen vaihtoehto.

Arvoisa puhemies! Tulemme yksityiskohteisessa käsittelyssä esittämään näitä kahta muutosta: Toinen merkitsee veron käyttöön ottamista vasta lannoitevuoden alusta lähtien eli ei 1.1.1990 vaan 16.6.1990. Toiseksi ehdotamme, että veron tuotto otetaan huomioon maatalouden markkinointivastuun kattamisessa samalla tavalla kuin lannoiteveron tuotto tällä hetkellä.

Ed. Sasi (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Pekkariselle haluan todeta ensinnäkin veron aiheuttamista kustannuksista, että tuottajat ovat todenneet, että tällä hetkellä maaperässä jo on siinä määrin fosforia, että lannoitteissa välttämättä kovin paljon fosforia ei tarvitse olla. Tämä laki tuleekin johtamaan siihen myönteiseen lopputulokseen, että lannoitteiden fosforipitoisuutta tullaan olennaisesti alentamaan, mikä on nimenomaan luonnonsuojelullisesti hyvin tarkoituksenmukaista.

Mitä tulee aikaan ja siihen, että vero tulisi voimaan kesken lannoitevuoden, haluan todeta, että vero tulee kahdessa vaiheessa voimaan: puolella määrin vuoden alusta ja toisella puolikkaalla kesäkuun puolivälistä alkaen, ja tavoitteena on tuottajilla myös se, että hinta asteittain kuukausi kuukaudelta nousee niin, että fosforin tuoma lisärasitus vähitellen tulee huomioon otetuksi.

Ed. Juhantalo merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Jaakonsaari (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. Pekkarisen puheenvuoroon vastauspuheenvuorona toteaisin sen, että ajatus veron kompensoinnista viljelijöille kaatuu omaan mahdottomuuteensa. Sama logiikkahan pitäisi sitten kaikkien ympäristöverojen suhteen olla, että verot korvataan. Silloin niillä veroilla ei ole mitään merkitystä. Tämä kuvaa keskustapuolueen ajattelutapaa ympäristöasioissa, että periaat-

teessa tuetaan, mutta silloin kun käytännön konkreettisia esityksiä tulee, näihin suhtaudutaan kielteisesti.

Niin kuin ed. Pulliainen totesi, maatalouden merkittävimmät ympäristövaikutukset kohdistuvat vesistöihin. Kun Suomessa käytetään fosforilannoitteita muihin Pohjoismaihin verrattuna huomattavasti enemmän ja kohtuuttoman paljon — esimerkiksi Ruotsissa määrä on puolet Suomen vastaavasta — niin silloin päinvastoin pitäisi tervehtiä ilolla niitä konkreettisia toimenpiteitä, joilla fosforikuormituksen vähentämistä voidaan edistää.

On tässä eduskunnassa ollut useampia esimerkkejä keskustapuolueen ympäristökäyttäytymisestä juuri sen suhteen, että aina kun tulee jokin konkreettinen esitys, niin silloin keskustapuolue vastustaa lakien eteenpäin menoa. Erityisesti kun nyt eduskunta pian käy käsittelemään Euroopan integraatiota käsittelevää selontekoa, varmasti tulee esille useitakin sellaisia hankkeita, jotka olisi jo viisi, kymmenen vuotta sitten ollut pakko säätää, esimerkiksi hajarakentamisoikeuden kieltäminen, jotka nyt, kun maailma kansainvälistyy, tulevat Suomelle aika kohtalokkaina esiin. Silloin nämä hankkeet ovat kaatuneet keskustapuolueen vastustukseen. Jos tämä vero kaatuisi nyt, niin muutaman vuoden kuluttua kovasti kaduttaisiin sitä, että tällaiseen painostukseen taivuttaisiin. On erinomaisen tärkeää päästä ympäristöveroissa liikkeelle.

Ed. Paloheimo (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Käsitteltävänä oleva vero on itse asiassa ensimmäinen vero, jota eduskunnassa voitaisiin kutsua ympäristöveroksi. Siitä syystä olisi erittäin tärkeää, että jo tässä hyväksyttäisiin jotkin yleiset periaatteet, jotka sitten jatkossa koskisivat kaikkia ympäristöveroja.

Mielestäni ensimmäinen yleinen periaate, ed. Pekkarinen, on se, että täällä ei pidä vastustaa ympäristöveroja joka kerta, kun ne kolahtavat omaan kannattajakuntaan, ja kannattaa niitä silloin, kun ne kolahtavat jonkun toisen kannattajakuntaan. Jos tämän periaate omaksutaan, silloin tässä ei olekaan kysymys jostain yhteisestä ponnistuksesta yhteisen ympäristön hyväksi, niin kuin näytti keväällä, vaan silloin on kysymys yksinomaan siitä, että hyvin vanhanaikaisella

tavalla ajetaan oman kannattajakunnan asioita. Tämä on ensimmäinen syy, minkä tähden vihreät asettuvat tässä tapauksessa hallituksen kannalle.

Toinen asia on se, että vaikka olisikin mielestäni oikein ja hyvä käyttää näitä varoja tai mitä muita varoja hyvänsä ympäristöhaittojen parantamiseen yhteiskunnassa valtion budjetin menopuolella, niin ympäristöveroja ei saisi ryhtyä tässä tapauksessa eikä muissakaan tapauksissa korvamerkitsemään sen tähden, että niillä täytyy jo sinänsä olla ympäristöä parantava vaikutus. Se on niitten periaate, se on niitten keskeisin periaate.

Ed. Renko (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Jaakonsaarelle toteaisin, että pata kattilaa soimaa. Jos hallitus kerää ympäristöveroilla rahaa osoittamatta niitä suoraan ympäristön hoitoon ja suojeluun, niin kyllä silloin tietenkin tarvitaan yleiset periaatteet, joita minäkin kaipaan nyt, kun ensimmäisiä pohjalakeja tehdään. Näitä jatkossa varmasti tulee olosuhteitten pakosta useita, ja tämä ei saisi olla yleistä valtion rahan keruuta, vaan sen pitäisi kohdentua sille, jolta rahaa otetaan, suoraan ympäristön hoitoon.

Ei tämä keskustan vastalause siltä osin ole niin torso kuin hallituksen yleisen periaatteen mitätöiminen, jossa jätetään vain rahakukkaron täydennykseksi koko tämä markkamäärä, mitä nyt näistä pienistäkin haittaveroista saadaan.

Ed. Pekkarinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olen ed. Paloheimon kanssa samaa mieltä, että yleiset periaatteet, joiden pohjalta suhtaudutaan ylipäänsä ympäristöveroihin, pitäisi meidän pystyä määrittelemään.

Viime perjantaina tai jossakin aiemmassa vaiheessa, kun ympäristöverosta on keskusteltu, muistan ed. Paloheimon käyttäneen puheenvuoron, jossa hän sanoi, että samaan aikaan, kun ympäristöveroja lisätään, muuta verotusta vastaavasti pitää alentaa. Sekä haittaverotyöryhmän yhteydessä että tässä salissa ed. Paloheimo on kertonut tämän periaatteen julki. Minä yhdyin tähän periaatteen. Meidän kantamme merkitsee sitä, että me hyväksymme fosforiveron, me hyväksymme sen käyttöönoton, mutta me edel-

lytämme, että muuta maatalouden verotusta eli lannoiteveroa vastaavasti kevennetään.

Toiseksi kun on vielä elintarvikeketjusta kysymys, tulee mieleen, että jos ei näin meneteltäisi, olisiko esimerkiksi ed. Paloheimo tai ed. Jaakonsaari valmis siihen, että tämäkin veron lisä todella päästettäisiin hintoihin. Niinhän tapahtuisi, jollei toimittaisi tavalla, jonka edellä kuvasin.

Mielenkiintoista oli havaita muutoin, että ed. Pulliainen ja ed. Paloheimo näyttävät olevan erimielisiä siitä, voidaanko haittaveroja, ympäristöveroja, korvamerkitä vai ei.

Ed. E. Aho (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Pyysin puheenvuoron ed. Paloheimon jälkeen — yhtä hyvin olisin voinut tehdä sen ed. Jaakonsaaren jälkeen. Molemmat esittivät hyvin erikoisen tulkin siitä, miten fosforivero vaikuttaa maatalouteen. Minä olisin valmis heti hyväksymään ed. Jaakonsaaren tai ed. Paloheimon kannan, jos he olisivat sitä mieltä, että kaikki ympäristöverot jätetään tuottajan maksettaviksi. Haluaisin nähdä sen päivän, jolloin tällainen kanta täällä esitetään. Kaikissa muissa tapauksissa verot siirtyvät kuluttajien maksettaviksi, mutta tässä on tarkoitus tehdä poikkeus eli huolehtia siitä, että sitä ei luetakaan maatalouden kustannuksiksi, jolloin se jää pelkästään viljelijöiden itsensä maksettavaksi.

Kun täällä on paikalla maa- ja metsätalousministeri, olisi mielenkiintoista kuulla, mikä on ministerin näkemys asiasta. Mutta en todella voi ymmärtää, miksi tässä tapauksessa viljelijät maksavat kaikkia muita ympäristöveroja tai haittaveroja ja sitten heille on vielä räätelöity tällainen erillinen oma vero, jonka he sen lisäksi vielä saavat tuotajina maksaa.

Ed. Pulliainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Pekkariselle vastauspuheenvuorona muutama näkökohta. Te keskustapuolueessa ehdotatte vastalauseenne, että fosforilannoiteveron tuotto luetaan maatalouden markkinointivastuusuuden kattamiseen samalla tavalla kuin lannoiteveron tuotto. Te kytkette siis sen muuhun lannoiteveroon, niin kuin sanoitte äskeisessä puheenvuorossanne.

Nyt vain on sillä tavalla, että yleisen lannoituksen typpiosuus aiheuttaa luontoon

20 000—40 000 tonnin vuotuisen kuormituksen vesistöille. Siellä se on edelleen samalla tavalla mukana. Minä ehdotin ja ymmärrän, että myöskin ed. Paloheimo on samalla kannalla, että muulla tavoin maatalouden ympäristönsuojeluinvestointeja edesauttamalla voidaan kohdentaa aivan täsmälleen oikealla tavalla varojen käyttö niin, että tämä perimmäinen tavoite toteutuu, mutta lannoitteessa yleensä on tällä hetkellä ylimääräistä kuormitusta, myöskin muuta kuin fosforia, erikoisesti typpää.

Ed. Paloheimo (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Pekkarinen on kuulut aivan oikein, kun minä olen jossain vaiheessa, en ainoastaan kerran, vaan useampia kertoja täällä salissa ja myöskin meidän yhteisissä kokouksissamme sanonut, että samanaikaisesti kun ympäristöverotusta korotetaan, meidän tulee ylipäänsä tuloverotusta pienentää. Olen jatkuvasti puhunut kuitenkin siitä, että tuloverotusta kaiken kaikkiaan pienennettäisiin, ja nyt on kysymys siitä, että ed. Pekkarinen haluaisi kohdentaa tämän nimenomaan maatalouden verotukseen, joten tässä on ilmeisesti käsitysero meidän välillämme.

Ed. Pekkarinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ensinnäkin ed. Pulliaisen puheenvuoron johdosta sanoisin, kuten pöytästäkin sanoin, että jos hallitus olisi tuonut esityksen, jossa fosforiveron tuotto olisi suunnattu ympäristöinvestointeihin, luulen, että me olisimme voineet olla mukana tukemassa sitä esitystä. Myös vastalauseen perusteluissa on selvästi sanottu tämä ajatus, että näin olisi toisella tavalla voitu ihan hyvin tämä asia hoitaa, mutta me olemme valinneet nyt vastalauseessa toisen tavan, todella sen periaatteen, mitä ed. Paloheimo on täällä peräänkuuluttanut. Kun kerran maatalouden fosforiveroa kiristetään, niin tähän elinkeinoon kohdistuvaa muuta veroa vastaavalla määrällä vähennettäisiin.

Mitä tulee ed. Pulliaisen puheenvuoroon typpipäästöistä, niin minä en oikein ymmärrä, että oli linja tuo tai tämä näistä kahdesta vaihtoehdosta, niin eihän typen käytön osalta sillä ole mitään käytännön vaikutuksia.

Ed. Seppänen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Mielestäni ed. Paloheimo

sangen erikoisella tavalla viitoitti veropolitiikan linjaa, kun hän oli valmis ympäristöverojen maksuksi alentamaan tuloverotusta. Kuitenkin progressiivinen tulovero on kaikkein paras ja oikeudenmukaisin tapa kerätä yhteiskunnalle veroja kansalaisilta, ja ymmärtäisin hyvin, jos hän olisi valmis luopumaan esimerkiksi liikevaihtoveron kokoamisesta ympäristöverojen vastapainoksi, liikevaihtoveron, joka kaikkein eniten rasittaa pienituloisia ja suurimenoisia lapsiperheitä.

Mutta tällainen tuloveron alentamisen linja edustaa mielestäni ed. Paloheimon hahmossa sitä suuren rahan linjaa vihreissä, jotka eivät ajattele verotuksen kohtannon sosiaalisia vaikutuksia. Hyvin erikoisella tavalla tässä vedetään nyt linjaa vihreiden ja pienten ihmisten väliin ja tavallaan ollaan suurituloisia suosivalla linjalla silloin, kun ollaan luopumassa tuloveroista. Toivoisin, että ed. Paloheimo tulevaisuudessa huomattavasti enemmän ottaisi huomioon ajatustensa yhteiskunnallisia vaikutuksia niin, ettei syntyisi vaikutelmaa siitä, että vihreä liike on sittenkin perimiltään vain hyväosaisten ihmisten liike.

Maa- ja metsätalousministeri Pohjala: Arvoisa puhemies! Fosforivero, josta nyt puhutaan ja joka on toisessa käsittelyssä, on toiminut siinä mielessä haittaverona jo nyt, että ennen sen voimaantuloa, tämän syksyn aikana, on voitu todeta fosforin menekin pienentyneen noin 10 prosentilla. Minä pidän tätä arvokkaana saavutuksena. Tosin se ei ole yksin tämän veron syy taikka aikaansaannos. Siihen on johtanut myöskin se, että lannoiteseosten pitoisuuksia on muutettu, mutta minä uskon, että näitä pitoisuuksia tullaan edelleen muuttamaan tästä syystä, ja silloin me pääsemme irti nykyisestä fosforin — en sano liikakäytöstä mutta sanon — tarpeettomasta käytöstä. Minusta se on positiivinen asia ja siinä mielessä tämä fosforivero todella toimii haittaverona, joka suoraanaisesti vaikuttaa. Täytyy vain luottaa siihen, että tämä otetaan myöskin sitten aikanaan huomioon. Kun haitta pienenee, niin veronkin pitää pienentyä taikka aikanaan poistua.

Mitä tulee ed. E. Ahon kysymykseen veron tuotosta ja sen käytöstä, toteaisin, että minusta täytyy olla selvää, että vastaavasti varoja ohjataan maatalouden ja maaseudun ympäristöinvestointien tukemiseen, että

muutetaan nykyistä hyvin alhaista tukiprosenttiosuutta vastaamaan teollisuuden tukimääriä. Mutta edellytyksenä on myöskin se, että on järjestelmä, jonka kautta tuki jaetaan tai jonka kautta investoinnit rahoitetaan. Sen takia nykyisin ympäristöministeriön pääluokassa oleva momentti on mielestäni siirrettävä. Uskon, että se myöskin seuraavassa budjetissa siirretään maa- ja metsätalousministeriön pääluokkaan, jolloin samat organisaatiot, maatalouspiirit ja maatalouslautakunnat, jotka hoitavat maatalouden rahoitusasiat, tulevat hoitamaan myös ympäristöinvestointien rahoitusasiat.

Valitettavasti tätä ei pystytty aikaansaamaan vuoden 1990 budjettiin siitä syystä, että koko asia tuli esille niin myöhään, että tällaista budjettisiirtoa ei enää saatu aikaan. Mutta keskusteluissa valtiovarainministerin kanssa olen saanut sen käsityksen, että näin tulee tapahtumaan ja että myöskin näitä varoja ruvetaan tähän tarkoitukseen käyttämään. Ensi vuoden budjettiin on varattu 1,8 miljoonaa markkaa, ja luulen, että niistäkin rahoista huomattava osa jää käyttämättä sen takia, ettei ole kanavia, joiden kautta ne suunnataan.

Mitä tulee typen päästöihin, sanoisin ed. Pulliaiselle, että tällaiset typen teoreettiset päästöt ovat ehkä olemassa, mutta käytännön asia on täysin toinen. Täytyy muistaa, että Suomessa typpilannoitteet pääosin mulataan maahan. Eivät ne sillä tavalla haihdu ilmaan kuin teoriassa voidaan laskea. Jos verrataan typen ja fosforin verottamista, niin niissä on se perustavaa laatua oleva ero, että fosforilannoituksen vähentäminen ei aiheuta satotason vähenemistä eikä ainaakaan tilojen tulotason vähenemistä, mutta typpilannoituksen vähentäminen niillä määrittä kuin Suomessa käytetään, vain 1/4 tai 1/5 siitä, mitä esimerkiksi eräissä Keski-Euroopan maissa, vaikuttaa välittömästi satotason.

Joten jos typpeä ruvetaan verottamaan ja sitä kautta alentamaan sen käyttöä, jos se katsotaan aiheelliseksi, niin silloin tämä on selvästi kompensoitava maataloudelle muulla tulonlisäyksellä, ei yksin siten, että vähennetään jossakin verotusta, vaan se tulonmenetys, joka siitä suoranaisesti aiheutuu, on silloin kompensoitava. Asia on ihan erilainen kuin fosforin osalta. Sen takia hallitus teki esityksen ainoastaan fosforiverosta.

Ed. Pekkarinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olen erittäin tyytyväinen ministeri Pohjalan puheenvuoroon ja voin vastauksena hänelle luvata, että siinä vaiheessa kun hallitus saattaa eduskuntaan lain, jolla näiden varojen hallinta hoidetaan, ja osoittaa budjeteissa näiden verojen tuottoa vastaavat rahoitukset maatalouden ympäristöinvestointeihin, uskon, että keskusta kannattaa aivan täydellisesti hallituksen esitystä, jollei se muilta osin mene peukaloimaan fosforiveroa huonompaan suuntaan. Näin tulemme varmasti tekemään. Mutta niin kauan kuin ministerin lupaukset eivät näy markkoina tai selvinä lakeina täällä, meidän on toimittava tavalla, josta vastalause kertoo selvää kieltään.

Ed. E. Aho (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Pohjalan puheenvuoro selkiytti asetelmaa hyvin paljon. Valitettavasti ed. Jaakonsaari ei tainnut olla paikalla sitä kuuntelemassa. Se olisi kertonut, mitä me nimenomaan olemme ehdotuksellamme halunneet ajaa takaa, eli sitä, että tätä veroa ei pistetä viljelijöiden maksettavaksi, vaan että se joko käytetään maatalouden ympäristönsuojelutarkoituksiin tai, jollei se ole mahdollista, hyvitetään maatalouden tuloratkaisun yhteydessä yhtenä kustannuseränä. Jos on mahdollista päästä tuohon, minkä ministeri äsken esitti, luulen, että sen jälkeen meiltä ei vastalauseita tähän lakiesitykseen tule.

Tosiasia on, että ympäristöveroista, joita hallitus on esittänyt, fosforivero periaatteessa ilmeisesti voisi toimia kaikkein parhaiten. Tämä rankaisee niitä, jotka käyttävät runsaasti fosforilannoitteita ja taas antaa helpotusta niille, jotka ovat vähentäneet tai vähentävät fosforilannoitteita. Juuri haittaveron perusajatus, että siltä voi välttyä vähentämällä haittaa, jonka on aiheuttanut, toimii tämän veron yhteydessä. Mutta niin kuin sanottu, siinä on epäkohta, johon olemme kiinnittäneet huomiota. Se on ratkaistavissa erittäin hyvin ministerin ehdottamalla tavalla. Silloin kun lakiesitys eduskuntaan tulee, olemme kyllä ensimmäisenä sitä kannattamassa.

Ed. Virolainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minäkin lausun tyytyväisyyteni maa- ja metsätalousministeri Pohja-

lan puheenvuoron johdosta, joka oli aika lähellä sitä ajatuskulkua, jolla me suhtaudumme haittaveroihin. Hänen puheenvuorostaan ilmeni myös, että valtiovarainministerin vaikutus tähän asiaan on ilmeisesti aika suuri. Sen vuoksi tulee sellainen käsitys, että tässä hankitaan vain lisätuloja valtiovalle ilman, että otetaan ollenkaan huomioon, edistetäänkö tuotannossa ympäristön säilymistä vai vahingoitetaanko sitä. Tämän veronhan pitäisi kohdistua ennen kaikkea vahingoittamiseen; sen vuoksi olemme tätä arvostelleet, koska se puuttuu.

Maatalousmiehenä kysyisin ministeri Pohjalalta: Ovatko meidän peltomme tulleet niin mahdollottoman fosforirikkaiksi, että voidaan lopettaa koko kalliin fosforin käyttö, jos se auttaisi ympäristön säilymistä? Onko tiede kehittynyt näin pitkälle, että voidaan Suomessa ilman fosforia saada hyviä satoja?

Ed. Pulliainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Pohjalalle kommenttina vain se, että kiinnitin huomiota tyypen lannoitteen osana vain sen takia, että ed. Pekkarinen täällä puolusti omaa vastalausestaan, jossa oli tämä kompensatio lannoiteveron osuutena. Olen ministerin kanssa aivan samaa mieltä siitä, että tyyppi on toisessa asemassa ravinteena pellolla, kun se peltoon sisälle muokataan, mutta totean, että viljelyteknisesti pitää kiinnittää erityisesti huomiota siihen, että ne ravinteet siellä todella pysyvät.

Eli tässä uskoisin, että olemme myös samaa mieltä, että tämä on viljelytekniinen asia. Siinä suhteessa kesannoinnin, viherkesannoinnin, tukeminen on ilmeisen järkevä teko, (Ed. Virolainen: Ei ole!), ja sitä hallitus on nyt meille esittänyt hyväksyttäväksi, ja se on ihan oikea linja. Realiteettina kuitenkin on, että typenkin osalta esiintyy vesistöjemme kuormitusta niillä luvuilla, jotka äsken Maatalouden tutkimuskeskuksen raporttituloksena esittelin.

Maa- ja metsätalousministeri Pohjala: Arvoisa puhemies! Selvään kysymykseen niin selvä vastaus kuin tässä asiassa maallikko voi antaa. Fosforia on käytetty 50-luvulta alkaen Suomessa paljon yli sen, mitä kasvit tarvitsevat, koska meidän peltomme ovat luonteeltaan hyvin fosforiköyhiä, ja sota-aikoina ne imettiin fosforista tyhjiksi. Mutta

tämä runsas käyttö on jatkunut myös sen jälkeen, kun sitä ei enää olisi tarvittu, ja se on jatkunut vain jatkuvuuden vuoksi. (Ed. Virolainen: No, lopetetaan se!) — Jos taas lopetetaan kokonaan fosforin käyttö, niin aika nopeasti se vaikuttaa satotasoihin, koska kaikki se fosfori, mikä maassa on, ei ole kasvien käytettävissä, vaan se on sitoutunut, kuten ed. Virolainen yhtä hyvin kuin minäkin tietää, maahiukkasiin siten, että kasvit eivät voi sitä käyttää. Sitä on annettava, mutta ilmeisesti huomattavasti pienempi määrä kuin nykyään tapahtuu, riittää.

Toteaisin vielä ympäristöinvestointivarojen käyttöön liittyvään lainsäädäntöön, että siihen maatilalainsäädännön kokonaisuudistuspaketin, joka on jätetty joitakin aikoja sitten, sisältyvät eräinä rahoituskohteena nimenomaan ympäristöinvestoinnit, uutena rahoituskohteena, joten tämä asia tulee siinä yhteydessä esille.

Ed. Westerlund: Fru talman! I regeringens proposition beträffande fosforgödselmedelsskatten hänvisar man till miljöpolitiska synpunkter och mot den bakgrunden har man föreslagit den aktuella skatten. Man hänvisar till fosforbelastningen i allmänhet i vattendragen och de följder som lantbruket tros förorsaka. Samtidigt hänvisar man till gårdsbruket vilket ju är riktigt. De är dock i allmänhet relativt små, varför den enskilda åverkan eller belastningen närmast måste betraktas som obetydlig.

Här är flera principer man kan kritisera, men bl.a. en princip som jag ser som väldigt negativ och oacceptabel är att egentligen ingen speciell förundersökning eller forskning har gjorts beträffande de förslaget det föreliggande den belastning som lantbruket sägs förorsaka enligt. Därtill är det här faktiskt den första egentliga miljöpolitiska skattelagen som föreslås och så börjar man med lantbruket som nog i inget som helst fall är någon belastare av den storleksordningen att man borde uppmärksamma lantbruket på det här sättet.

Det sägs vidare i propositionen att avsikten med den prishöjande verkan som accisen på fosforgödselmedel får på gödselmedel är att det på lantbruket skall användas mindre fosforhaltiga gödselmedel i framtiden. Jag vill i det här sammanhanget påpeka att handelsgödselmedlen är så pass dyra redan i

inköp att ingen använder mera näringsämnen än man rimligtvis behöver. Man hänvisar till, här kom från socialdemokratiskt håll fram den synpunkten, att Finland använder mera fosfor än de nordiska länderna. Det har naturligtvis att göra med grundfosforhalten i jorden. Däremot säger man ingenting om det att vi använder långt mindre kväve än de flesta andra länder i Västeuropa. Och därtill har faktiskt konsumtionen av fosfor i handelsgödselmedlen, som också jord- och skogsbruksminister Pohjala nämnde, nu minskat betydligt, men det är nog inte på grund av den här skatten. Den skulle ha minskat i vilket fall som helst. Därtill kan man då säga att det är desto mindre anledning att överhuvudtaget påföra den här formen av skatt. Jag har en känsla av att den här typen av skatt antagligen har kläckts av någon tjänsteman vid miljöministeriet, kanske med hjälp av någon annan tjänsteman från finansministeriet, det vet jag inte. Men på mycket lösa grunder har den i alla fall kommit till.

Därtill hoppas jag faktiskt, om den här skatten överhuvudtaget nu ytterligare skall upprepas, vilket jag hoppas att icke skall ske, men om så skulle ske så hoppas jag att det går som jordbruksministern här i ett nära nog löfte underströk att avsikten då är att utnyttja medlen för lantbruket och de miljö-vårdande åtgärder som man där rimligtvis vill eftersträva.

Det skulle också i det här skedet ha varit det enda rätta att återföra medlen, för att verkligen utnyttja de 30 miljoner som i nästa års statsförslag väntas inflyta, just för miljöpolitiska åtgärder på landsbygden och för lantbruket. Det här är den andra principen som jag inte kan acceptera.

Och sedan till sist så kan det inte heller vara rätt att man i samband med beräkning av lantbruksinkomsten icke beaktar beloppet vid uträkningen av densamma. Så jag är, fru talman, nog väldigt missnöjd med den här lagstiftningen och anser att man har börjat i fel ända och på fel sätt och på alldeles för lösa grunder.

Totesin tässä, että maataloussektori on tosiaan ensimmäinen, johon kohdistetaan tämän kaltaisia verorasitteita. Hallituksen esityksessä todetaan ympäristön- ja luonnonsuojelun edistäminen erityisesti veropoliitti-

silla toimenpiteillä jne. Fosforilannoiteveron lannoitteiden hintoja korottavalla vaikutuksella pyritään siihen, että maataloilla käytettäisiin tulevaisuudessa vähemmän fosforia sisältäviä lannoitteita. Minä totesin juuri, että lannoitteet ovat siksi kalliita, että kukaan ei käytä niitä enemmän kuin on aivan välttämätöntä. Lisäksi niin kuin maa- ja metsätalousministeri totesi, fosforin käyttö on jo vähentynyt. Tuskin lannoitevero, joka ei ole ollut vielä edes voimassa, on tähän asiaan vaikuttanut. Myöskään minkälaisia syvempiä tutkimuksia ei ole tehty siitä miten suuri maatalouden kuormitus loppujen lopuksi on. Oletettavaa on, että se kuormitus on hyvin pieni.

Minkä takia tämän kaltainen verojärjestelmä aloitetaan maataloudesta, on toinen asia. Ehkä ympäristöministeriö on ollut asialla. Olettaisin, että sieltä päin joka tapauksessa tämä esitys on saanut alkunsa. Jos veroa jatketaan vielä, niin on sinänsä tietysti aivan välttämätöntä, niin kuin maa- ja metsätalousministeri Pohjala täällä esittikin, että sitä käytettäisiin maatalouden hyväksi luonnonsuojelutarkoituksiin. Näin olisi pitänyt tehdä jo ensi vuoden osalta, eikä vasta seuraavana vuonna. Toivon, että ministeri Pohjala, joka kaikella todennäköisyydellä on laatimassa seuraavaakin budjettia, voisi vaikuttaa niin, että verorasite silloin voitaisiin poistaa.

Lopuksi, rouva puhemies, olen tyytymätön sen takia, että tätä rasiitetta ei oteta huomioon maatalouden tuloratkaisun yhteydessä kustannuksena menopuolella.

Maa- ja metsätalousministeri Pohjala: Arvoisa puhemies! Tarkoituksenani ei ollut enää käyttää puheenvuoroa, mutta kun ed. Westerlund puheensa ruotsinkielisessä osassa sanoi, että ilmeisesti ympäristöministeriön virkamiehet ja mahdollisesti joku valtiovarainministeriön virkamies on ollut tätä lakia tekemässä, niin kyllä minä otan tästä laista täyden vastuu. Minä olin keskeisesti tätä tekemässä. (Ed. Virolainen: Älkää tunnustako liikaa!) Ympäristöministeriöllä oli kokonaan omat ajatuksensa siitä, minkälainen tämän lain olisi pitänyt olla.

Mitä tulee epäilyksiin, ettei meillä olisi tutkimusta, niin kyllä meillä on tutkimusta niin paljon, että selvät näytöt on olemassa. Meillä on myös selvitys siitä, että fosforilan-

noitusta pitäisi voida vähentää 30 prosentilla. Tämä on hyvä tavoite mielestäni.

Väite, ettei kukaan käyttäisi fosforia liikaa, on täysin perätön. Sen tietää jokainen, joka maatalouden kanssa on tekemisissä. Viljavuustutkimusten yleistyminen toivottavasti tapahtuu osittain myös tämän veron seurauksena, ja silloin päästään oikeisiin niin fosfori- kuin muidenkin lannoitteiden käyttömääriin. Se on mielestäni tärkeätä, ei pelkästään ympäristön takia, vaan nimenomaan myös maatalouden kustannusten takia. Ainakin minulla on sellainen käsitys, että ainakaan tältä osin maatiloilla ei tarpeeksi hyvin lasketa kustannuksia ja vastavasti siitä syntyviä tuottoja.

Ed. Virolainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minusta ed. Westerlundin puheenvuoro osoitti selvästi, että tämä lakiesitys, joka todella on ensimmäinen ympäristöverolaki, jota on lähdetty säätämään ja joka heti kohdistetaan maatalouteen, on aika heikosti valmisteltu. Joutuukin kysymään, eikö tällainen maatalouden kustannusten lisääminen nosta kallista ruoan hintaa entisestään. Kaikki kustannusten nousuthan lisäävät myös tuottajahintoja. Mitä herra maatalousministeri sanoo, eikö tämä nosta ruoan hintaa? Nyt kaikkialla puhutaan, että hallituksen pitäisi alentaa ruoan hintaa. Tämä on nostamista.

Ed. Pulliainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Westerlund kaipasi tietoa siitä, onko asioita tutkittu. Minä voin antaa kolme nimeä ed. ed. Westerlundille jatkoselvityksiä varten. Tutkija Seppo Rekolainen on tehnyt asiaa koskevan perusteellisen selvityksen. Toimistopäällikkö Lea Kauppi voi antaa lisätietoja tästä ja muista tutkimuksista. Lisäksi pääsihteeri Veikko Marttila voi antaa siitä kokonaisvaltaisesta puolesta selvityksiä ed. Westerlundille.

Ed. Westerlund (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Kyllä minä olen täysin tietoinen, että eräät professorit ja muut henkilöt ovat tehneet tutkimuksia. Mutta minä haluan todeta sen, että ketään ei maataloustuottajajärjestöjen puolelta ole ollut näissä tutkimuksissa mukana, että ne ovat yksipuolisia. Jos kerran tutkimuksia tehdään, niin kaikkien osapuolten pitäisi olla

mukana niissä. Eikö, ed. Pulliainen, näin pitäisi olla? Mikäli minä muistan, on aika kauan siitä jo, kun eräät näistä tutkimuksista tehtiin. Miten perusteellisia ne loppujen lopuksi ovat, siitäkään meillä ei ole minkäänlaista tietoa. Tämän kaltainen tieto, jonka ed. Pulliainen toi esiin, ei riitä ainakaan minulle.

Ed. Pulliainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Westerlundille sanon, että tieteellisen tutkimuksen pitää olla aina objektiivista. Se ei voi olla koskaan, niin kuin hän sanoi, yksipuolista. Ehdoton objektiivisuuden velvoite on olemassa kaikille tutkijoille, meille itse kullekin, vaikka olisimme poliittisia henkilöitä, poliittisia eläimiä siinä ohella.

Arvoisa puhemies! Koska viimeisin katsoaus on julkistettu? Se on julkistettu 14.9. armon vuonna 1989. Aika tuore juttu!

Ed. Haavisto (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Westerlundille tuntuu olevan vastenmielinen ajatus, että kun ympäristöongelmiin kiinnitetään huomiota, niin silloin tasapuolisesti kiinnitetään huomiota eri päästölähteisiin, kiinnitetään huomiota liikenteeseen, teollisuuteen, energian tuotantoon ja maatalouteen.

Olen pannut ilolla merkille, että maataloustuottajien etujärjestö MTK on nyt käynnistänyt oman ympäristöohjelmansa valmistelun ja se on kenttäkäsittelyssä. Kyllä minä ymmärrän, että juuri tässä MTK:n omassa ympäristöohjelmassakin jo hyväksytään ajatus, että maatalous on yksi ympäristöpäästöjen aiheuttaja. Jotta kaikilla olisi motivatiota ympäristönsuojeluun, niin maataloudenkin pitäisi parantaa omia asemiaan. Maataloustuottajajärjestö ainakin on jo tämän asian huomannut. Siinä mielessä ihmettelen ed. Westerlundin kantaa, että hän tällä tavalla haraa tätä linjaa vastaan, joka selvästi on maataloustuottajajärjestöissään jo omaksuttu.

Ed. Renko: Arvoisa puhemies! Ministeri Pohjala julistautui tämän fosforilain isäksi, ja kuitenkin tässä on tullut ilmi, että laki on huonosti valmisteltu lähinnä sen takia, että siitä puuttuu riittävä ohjaavuus ympäristöhoitoon ja -suojeluun. Tätä kritiikkiähän opposition taholta ensisijaisesti on yksimielisesti annettu.

Nyt täytyy kuitenkin muistaa ministerin puheet ja äskenkin kuultu esitys siitä, että ensi vuonna on 1,8 miljoonaa markkaa karjasuojien investointien avustuksiin, jota jää käyttämättä sen takia, ettei ole mekanismeja, millä sitä jakaa. Toisin sanoen se antaa tiedon siitä, että tämä laki on todella huonosti valmisteltu, että se päästettiin läpi ennen ennen kuin oltiin selvillä, miten tätä rahaa jaetaan. Itse olen kyllä toista mieltä. Ministerin näkemys, että sen takia rahaa jää käyttämättä, ettei sitä voida jakaa, on vain hätävarjelun liioittelua.

Luonnonvarainneuvosto tutki nimittäin tätä asiaa ihan hartaasti ja poliittisella yksimielisyydellä ja totesi, että karjasuojien korjaamiseen tarvitaan koko maassa arviolta noin 500 miljoonaa markkaa, mikäli pyritään vesiensuojelun tavoiteohjelman mukaisiin toimenpiteisiin. Vesiensuojeluohjelma on hyväksytty, ja se on myös kentällä tiedossa, ja ympäristö- ja vesipiirit siihen pyrkivät. Siinä edellytetään, että vuoteen 1995 mennessä nämä karjasuojien investoinnit suoritetaan ja siltä osin vesistöihin pääsy saadaan pysähtymään. Tässä ei ole kysymys vain peltojen lannoittamisesta, vaan ylipäätään vesistöresursseista eri tahoilta.

Valtioneuvoston päätöstä n:o 541/1987 tulisi muuttaa niin, että avustuksia voidaan myöntää väljemmin. Edelleen avustusprosentti tulisi korottaa samaksi kuin teollisuuden investointiavustukset eli 50:een. Vuonna 1987 ja 1988 avustuksiin oli budjetoitu 3 miljoonaa markkaa, käytettiin vain 1/3. Luonnonvarainneuvoston näkemys niitten asiantuntijoiden lausunnon mukaan, joita me kuuntelimme, on se, että käyttämättä jättämisen syy on yksiselitteisesti tiukat myöntämisperusteet. Ne eivät ole tälläkään lailla korjatut eivätkä korjattavissa, vaan valtioneuvoston päätöksellä. Kysynkin: Aikooko maatalousministeri tehdä esityksen tuon valtioneuvoston päätöksen vuodelta 1987 muuttamiseksi niin, että jakoperusteet tulevat väljemmiksi, vapautetaan tuloarajoista ja avustusprosentti nostetaan 50:een?

Tässä kävi ilmi myös, että vuonna 1991 tämä laki ehkä olisi toimiva ja päästäisiin oikeaan ohjaavuuteen, mihin keskustakin vastalauseellaan pyrkii. Jos näin on, niin voitaisiin kokeilla, auttaako tämä väljentäminen. Mutta tietenkin, jos se on aseena siihen, että maa- ja metsätalousministeriön ja

ympäristöministeriön raja-aitakiista, joka on jo vuosia kestänyt, saadaan tältä osin selkeämmäksi, niin kyllä kai tässä kentän täytyy vain yksi vuosi sitten odotella.

Joka tapauksessa periaatteena täytyy olla se, että fosforiveron tuotto annetaan suoraan maatalouden ympäristöinvestointeihin ja ympäristöhoitotoimenpiteisiin. Joka vesipiirillä, ympäristöpiirillä on runsas lista suoranaisia toimenpide-esityksiä, valmiita suunnitelmia, puuttuu vain rahoitus. Haluankin kysyä nyt ministeri Pohjalalta toisen kysymyksen: Kun tätä rahaa nyt valtiovarainministerin kukkaroon kerätään, niin aiotaanko siitä jakaa vesi- ja ympäristöpiirien käyttöön suurempi summa kuin mitä normaalibudjetissa on jo kirjattuna?

Arvoisa puhemies! On jollakin tavalla surullista, että kun yleinen mielipide on nyt puoltamassa ympäristökatastrofien ja ympäristöongelmien hoitamista ja näkee sen ensisijaisen tärkeänä, ei vain elinkeinojen vaan koko ihmiskunnankin kannalta, niin me lähemme liikkeelle näin heikosti valmistellusta laista, ja näennäisesti pidetään sitten jakoperusteita synnä, että ei ole voitu ohjaavuutta toteuttaa jo nyt vuoden 1990 budjetin yhteydessä. Mielestäni asia on täysin mahdollista, koska budjetin käsittely vielä eduskunnassa on auki. Mikäli maatalousministeri painaa päälle, niin hallituspuolueet voisivat tämän asian muuttaa jo niin, että esimerkiksi karjasuojien investointiavustus saataisiin sen mukaiseksi, mitä luonnonvarainneuvosto yksimielisesti on vaattamassa.

Maa- ja metsätalousministeri Pohjala: Arvoisa puhemies! Suoriin kysymyksiin on kai vastattava. Totean, että vesistöjen hoito kuuluu ympäristöministeriön toimialaan, joten maa- ja metsätalousministeriöllä ei ole mahdollisuutta tehdä esityksiä ympäristöministeriön määrärahojen käytöstä.

Mitä tulee tähän mekanismiin, olen jo kertaalleen sanonut, että uudessa maatalainsäädännössä tämä asia tulee muuttumaan, syntyy mekanismi, jolla ne jaetaan. Silloin myös perusteet muuttuvat maatalainsäädännön muiden perusteiden mukaisiksi, ja silloin näistä ongelmista kyllä päästään, ilmeisesti vuoden 1991 alusta, jolloin tämän lainsäädännön on tarkoitus tulla voimaan.

Kiistan sen, että tämä olisi heikosti val-

misteltu laki, koska tämä laki on erikseen ja sitten nämä käyttöasiat ovat erikseen.

Sen sijaan totean, että viherkesannoinnista on tarkoitus ruveta ensi vuonna maksamaan korvausta. Viherkesannoinnin korvaus on tietysti yksi osa maataloudelle ympäristönsuojelun perusteella maksettavaa korvausta, joten hyvällä tahdolla voidaan lukea viherkesannointikorvaukset mukaan silloin, kun arvioidaan, paljonko rahoja käytetään mihinkin tarkoituksiin. Aikaisemmin tällaista ei ole ollut. Ensi vuonna se tulee olemaan, ja se on maa- ja metsätalousministeriön sektorilla. Tässä vaiheessa se oli se, minkä me voimme saada aikaan.

Ed. Renko: Arvoisa puhemies! On valitettavaa, että ovat näin tiukat ympäristöministeriön ja maatalousministeriön rajat. Kuitenkin sellaisessa asiassa kuntatasolla toimitaan aivan saumattomasti yhteen jopa niin, että joissakin kunnissa ympäristölautakunnan tehtäviä hoitaa maatalouslautakunta, ja nyt vapaakuntakokeilujen myötä ja hallinnon rationalisoinnin myötä yhä enemmän ollaan yhdistämässä näitä lähellä toisiaan olevia sukulaisalueita. Ihmettelen, että jakomekanismi nähdään nyt esteenä. Kuitenkin pyritään samaan, mihin ministerin puheenvuorojen sisällöllinen henki on tähdännyt, eli maatalouden ympäristöhoitoon ja ympäristönsuojelukysymyksiin. Olivatpa kysymyksessä sitten suoranainen vesistöpuoli tai vesistöihin valuvat lannoitteet, periaatteessa on kysymys samasta tavoitteesta.

Ed. Jokiniemi: Arvoisa puhemies! Ministeri Pohjalan puheenvuorosta totean, jotta varsinainen viherkesannointihan ei ole korvauksen maksua ympäristöasioista viljelijöille. Viljelijähän tekee sopimuksen siitä, että hän ei käytä peltoaan, ja saa korvauksen siitä, ettei tuota. On erinomainen asia, että nyt tehdään mahdolliseksi myös viherkesannoiminen. Aikaisemminhan se ei ole ollut edes mahdollista. Tutkimus on sen verran edennyt, ja on todettu, jotta kesannoimisessa ravinteita huuhtoutuu kaikkein eniten kasvukauden aikana. Minä luulen, jotta tämä on aivan yhdenmukainen viljelijöidenkin tarpeiden mukaisesti. Nyt tämä on tullut mahdolliseksi. Tämä käsityskorjaus lienee tässä yhteydessä paikallaan.

Toinen asia taas on, että kun ympäristöministeriön kautta luottoja on annettu, niistä on erittäin huonosti tiedotettu ja rahaa on varattu tavattoman vähän, oikeastaan vain silmänlumeeksi, jotta tällainen on olemassa. Siinä mielessä toivon todella, jotta ministeri Pohjalan tarkoitus toteutuu, jotta hän nämä asiat ymmärtää ja sen, millä tavalla näitä tulee hoitaa. Siinä mielessä hänen lupauksensa ansaitsee täydet kiitokset.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Eduskunta ryhtyy lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

1—3 § sekä 1 §:n edellä oleva väliotsikko hyväksytään keskustelutta.

4 §.

Keskustelu:

Ed. Pekkarinen: Arvoisa puhemies! Ehdotan, että 4 § kuuluisi siten kuin se on kirjattu vastalauseeseen, eli se käytännössä merkitsisi sitä, että fosforivero tulisi voimaan vasta lannoitevuoden alusta 16.6.1990 lukien.

Ed. Tenhiälä: Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Pekkarisen ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Pekkarinen ed. Tenhiälän kannattamana ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin vastalauseen mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö ”jaa”, ed. Pekkarisen ehdotus ”ei”.

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 128 jaa- ja 28 ei-ääntä; poissa 43. (Koneään. 3)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

4 §:n edellä oleva väliotsikko, 5—8 §, 5 §:n edellä oleva väliotsikko sekä 9 § hyväksytään keskustelutta.

10 §.

Keskustelu:

Ed. Pekkarinen: Arvoisa puhemies! Ehdotan, että uusi 10 § hyväksyttäisiin vastalauseen sisältämässä muodossa eli fosforilannoiteveron tuotto luettaisiin maatalouden markkinointivastuusuuden kattamiseen samalla tavalla kuin lannoiteveron tuotto.

Ed. Tenhiälä: Arvoisa puhemies! Kantanan ed. Pekkarisen ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Pekkarinen ed. Tenhiälän kannattamana ehdottanut, että lakiin lisättäisiin uusi 10 § vastalauseen mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö, jossa ei ole kyseistä pykälää, ”jaa”, ed. Pekkarisen ehdotus ”ei”.

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 129 jaa- ja 29 ei-ääntä; poissa 41. (Koneään. 4)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

10 § hyväksytään.

11 §, 9 §:n edellä oleva väliotsikko, johtolause ja nimike hyväksytään keskustelutta.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

9) Ehdotukset laiksi polttoaineverosta annetun lain väliaikaisesta muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 122

Lakialoitteet n:ot 83 ja 95

Toivomusaloitteet n:ot 156/1987 vp. ja 142/1988 vp.

Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 67

Suuren valiokunnan mietintö n:o 165

Ensimmäinen varapuhemies: Käsitteilyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 165. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sitten ryhdytään lakiehdotusten yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu jatkuu:

Ed. Löyttyjärvi: Arvoisa puhemies! Valtiovarainvaliokunnan asiaa koskevaan mietintöön sisältyy kappale, jossa valiokunta kuvailee vuoden 1986 alusta toteutettua energiaverouudistusta varsin sattuvasti, niin sattuvasti, että ajattelin lukea tästä mietinnöstä pienen pätkän: ”Vuoden 1986 alusta toteutettiin energiaverouudistus, jossa luovuttiin sähköverosta ja polttoaineveron kantamisesta muista kuin liikennepolttonesteistä. Samalla kaikki energia saatettiin liikevaihtoverotuksen piiriin. Muutos merkitsi tuotanto- ja palvelusalojen käyttämän energian vapautumista kokonaan välillisestä verosta liikevaihtoverotuksen ostovähennyksen johdosta. Tässä yhteydessä ei kiinnitetty varsinaisesti huomiota ympäristöpoliittisiin näkökohtiin. Ainoa poikkeus oli lyijyttömälle moottoribensiinille säädetty muuta moottoribensiiniä alhaisempi vero.”

Energiaverouudistus, jota tässä kuvataan, oli ympäristöpoliittisesti erittäin suuri virhe. Sillä tehtiin energian käyttö tuotantotoiminnassa halvaksi samalla, kun suoritettiin hyvin mittava tulonsiirto tavallisilta kuluttajilta tuotantotoimintaa harjoittaville yrityksille ja niiden omistajille. Ympäristöpoliittiset näkökohdat olivat eduskunnan keskustelussa tuolloin esillä. Ne olivat niitä perusteita, joista lähtien mm. vasemmalta laidalta hallituksen energiaverouudistusta vastustettiin. Tämä kohtalokas erehdys pitäisi ottaa takaisin. Tämä edellyttäisi sitä, että energian käyttö kokonaisuudessaan tehtäisiin kalliimmaksi myös tuotantotoiminnassa.

Tähän tähdätään sillä lakialoittekokonaisuudella, johon ed. Laineen nimellä jätetty lakialoite n:o 95 liittyy ja joka on käsitelty valtiovarainvaliokunnassa tämän mietinnön

yhteydessä. Lakialoite liittyy siis laajempaan kokonaisuuteen. Se tulisi käsitellä yhdessä liikevaihtoverolain muuttamista koskevan esityksen ja sähköveroa koskevan esityksen yhteydessä. Tämä lakialoite ei ole tarkoitettu rinnakkaislakialoitteeksi sille hallituksen esitykselle, jota nyt hiileen perustuvan polttoaineveron osalta eduskunnassa ollaan käsittelemässä.

Demokraattisen vaihtoehdon vaihtoehtobudjetissa esitettiin energian käytölle kahden tyyppistä ympäristöveroa, veroa, joka perustuisi sekä rikin päästöihin että typen päästöihin. Olemme kuitenkin yhtyneet oppositioryhmien yhteiseen ed. Soininvaaran nimellä eduskunnalle esitettyyn lakialoitteeseen n:o 83 rikkiin perustuvasta ympäristöverosta. Tällä verolla voitaisiin merkittävästi vaikuttaa energian käyttöä ohjaavasti siten, että paitsi fossiilisten polttoaineiden käyttöön ylipäättänsä, joka tämänkin veron myötä tulisi kallimmaksi, sillä voitaisiin enemmän kuin hiileen perustuvalla verolla vaikuttaa myöskin polttoaineen valintaan siten, että mm. ympäristölle ystävällisempi maakaasu tulisi entistä edullisemmaksi, ja voitaisiin edistää tämän polttoaineen laajempaa käyttöä.

Yhtyminen lakialoitteeseen ei kuitenkaan merkitse sitä, että vastustaisimme hiileen perustuvaa veroa yhtenä vaihtoehtona, vaikka olemmekin yhtyneet siihen kritiikkiin, että tällä tavalla ei riittävässä määrin voida ohjata energian käyttöä ympäristöystävälliseen suuntaan vaan parempia keinoja löytyisi nimenomaan rikin ja typen ottamisesta verotuksen perusteeksi. Kuitenkin myöskin hiileen perustuvalla verolla vaikutetaan energian hintaan ja sitä kautta sen käyttöön.

Polttoaineisiin, nimenomaan liikennepolttoaineisiin, kohdistuvassa verotuksessa on aina se ongelma, jota eduskunnassa muutamia istuntoja sitten sivuttiin, kun käsiteltiin joukkoliikenteen järjestämisen edellytyksiä ja polttoainekysymyksiä nimenomaan tältä osin. Polttonesteiden hintaa nostavalla verotuksella on hyvin erilaiset vaikutukset niillä alueilla, missä on ihmisillä käytettävänä laajasti joukkoliikennemahdollisuudet, raideliikennettä ja muuta julkista liikennettä, kuin niillä alueilla, missä etäisyydet ovat pitkiä, julkista liikennettä ei ole tai on hyvin niukasti. Näitä verolakeja säädettäessä tulisikin kiinnittää myöskin huomiota siihen, millä tavoin hoidetaan ihmisten liikkumistarpeet

niillä alueilla, missä erityisiä tukitoimia tarvittaisiin nimenomaan joukkoliikenteen palvelutason säilyttämiseksi.

Arvoisa puhemies! Tässä yhteydessä on syytä ehkä hieman palata siihen keskusteluun, jota edellisen lakiesityksen käsittelyn yhteydessä käytiin eli tarpeeseen laajentaa ympäristöverojärjestelmää siitä, mitä hallitus nyt on eduskunnan käsittelyyn tuonut. Vesistöjen tilaan vaikuttamiseksi edellä päätettiin jo sisällön osalta fosforilannoitteen verosta. Kuitenkin vesistöjen tilaan olisi tarpeen vaikuttaa ympäristöveroilla, jotka ulottuisivat huomattavasti laajemmalle alueelle kuin pelkästään maatalouteen tai pelkästään fosforipäästöihin.

Demokraattisen vaihtoehdon eduskuntaryhmä on jättänyt eduskunnan käsiteltäväksi lakialoitteen vesistö päästöjen verottamisesta, joka pitää sisällään haittaverot, ympäristöverot, jotka kohdistuisivat niin teollisuuteen, yhdyskuntiin kuin maatalouteenkin. Näitä veroja ehdotetaan perittäväksi orgaanisten jätteiden veteen päästöstä ylipäänsä mitattuna biologisella hapen kulutuksella, fosforiyhdisteiden veteen päästämistä, typpi yhdisteiden veteen päästöstä ja klooriyhdisteiden veteen päästöstä. Näillä veroilla voitaisiin merkittävästi vaikuttaa nimenomaan vesistöjä saastuttavan teollisuuden toimintaan ja siihen, että jätevesien aiheuttamaa kuormitusta ryhdyttäisiin alentamaan.

Edellisen asian yhteydessä keskusteltiin siitä, mihin tulisi ympäristöveroilla kerätyt varat käyttää. Vaikka näihin veroihin ei mitään varsinaisia korvamerkintöjä laitettaisinkaan eli suoraan eli verolailla ohjattaisi näitä veroja määrättyyn tarkoitukseen, niin meidän mielestämme ne lisävoimavarat, joita ympäristöverojen kerääminen merkitsee, tulisi ohjata kuitenkin ympäristönsuojelua edistäviin toimenpiteisiin. Ympäristönsuojelua edistävillä toimenpiteillä on kiire ja valtava tarve. Ympäristön tilaan voitaisiin vaikuttaa yhtä aikaa kahta kautta: sekä riittävän tasoisilla haittaveroilla, joilla suoranaisesti voitaisiin vähentää saastuttavaa toimintaa, että toista kautta edistämällä suojelutoimenpiteitä. Tästä lähtökohdasta on hyvin perusteltua mm. se, että kun maataloudelta kerätään lannoitteista veroja, niin näitä varoja voitaisiin käyttää tai ylipäättänsä käyttää lisää varoja maatalouden vesistönsuojeluinvestointeihin.

Toisaalta jos haittaveroja hyvin laajassa mitassa otetaan käyttöön, niiden valtiontaloudellinen merkitys kasvaa. Meidän mielestämme olisi paikallaan ohjata näitä varoja ehkä hyvinkin mittavassa määrin kansainväliseen yhteistyöhön, niiden mittavien ympäristöongelmien ratkomiseen, joita kohtaamme niin arktisella alueella kuin Itämeren piirissä, taikka YK:n ympäristönsuojeluohjelmien rahoittamiseen, koskevat ne sitten sademetsien suojelua tai aavikoitumisen estämistä taikka vastaavia projekteja. Meidän tulisi ottaa huomattavasti suurempi vastuu maapallostakokonaisuutena ja käyttää näitä veroja, joita suomalaiselta saastuttavalta yritystoiminnalta ja liikenteeltä kerätään, myös näihin tarkoituksiin.

Arvoisa puhemies! Tulemme tämän lain toisen käsittelyn yhteydessä tukemaan SKDL:n vastalauseeseen sisältyvää linjaa eli toisaalta sitä, että hyväksyttäisiin ed. Soininvaaran lakialoitteeseen n:o 83 perustuva rikkivero, että hyväksyttäisiin myöskin hiileen perustuva vero kuitenkin siten korjattuna, kuin SKDL:n vastalauseessa esitetään, että lyijyttömän bensiinin verokohtelu olisi keveämpi.

Ed. Pulliainen: Arvoisa puhemies! Kannatan ensiksi ed. Soininvaaran tekemää käsittelyn pohjaa koskevaa ehdotusta enkä myöskään toista niitä perusteluja, jotka hän tämän ehdotuksen puolesta täällä esitti.

Sen sijaan kiinnitän huomiota eräisiin yleisluonteisempiin näkökohtiin tässä yhteydessä. Muistutan arvoisille edustajatovereille siitä, että tasan vuosi sitten käytiin tässä salissa asiaa koskeva keskustelu edellisen kerran. Silloin ympäristöverojen — ehkä pitäisi mieluummin kutsua niitä ympäristömaksuiksi — kannalla oli tässä salissa tämmälleen neljä kansanedustajaa, suurin piirtein kaikkien ollessa läsnä, ja kaikki neljä kuuluivat meidän ryhmäämme.

On tapahtunut vallankumouksellinen asennemuutos tässä salissa, kun nyt voidaan keskustella näin laajasti ja seikkaperäisesti itse substanssista, siitä, millä tavalla ympäristöveroilla, ympäristömaksuilla, voidaan kansalaisten kulutuskäyttäytymiseen vaikuttaa, millä tavalla kannettuja veroja voidaan käyttää yhteiskunnan kannalta mahdollisimman viisaalla tavalla. (Ed. Kettunen: Vihreitä ei tarvita enää!) — Ed. Kettunen, valitet-

tavasti teidän viimeaikainen käyttäytymisenne on osoittanut, että heitä tarvitaan erittäin paljon enemmän monessa muussa mielessä tulevaisuudessa kuin viime aikoina on tarvittu. (Ed. Seppänen: SMP ympäristöverolle!) — On todella hyväkin puolue puhumaan ympäristöverojen puolesta. Kun olimme ed. Kettusen kanssa erästä lähetystystä vastaanottamassa, niin kylläpä siinä varsinaista ympäristöverotekstiä tuli ed. Kettusen suusta.

Arvoisa puhemies! Täällä käyty keskustelu ja koko ympäristöverofilosofia ylipäätään on osoittanut, että silloin kun ympäristömaksuja ruvetaan perimään, niiden pitää olla vaikutukseltaan mahdollisimman tehokkaita ja silloin myöskin kannettavien rahamäärien pitää olla suuria. (Ed. Kettunen: Rahat pois kansalta!) — Arvoisa ed. Kettunen, kohta tulen tähän kohtaantumiseen. — Ensinnäkin on vaikutettava siihen itse asiaan, että ohjataan kuluttajien käyttäytymistä viisaaseen suuntaan, joka tarkoittaa sitä, että ekologisesti edulliset hyödykkeet ovat halpoja, ekologisesti vahingolliset kalliita. Tämä on perimmäinen, ultimaattinen tavoite.

Mutta aivan niin kuin ed. Seppänen edellisen asian kohdalla totesi, tähän samaan asiaan liittyy olennaisesti sosiaalinen näkökohta. Nimittäin emme pääse mihinkään siitä, etteivät ympäristöverot käyttäytyisi hyvin liikevaihtoveromaisesti. Silloin on niin, että yhteiskunnan vähäosaiset, vähätuloiset kokevat ne omassa taloudessaan paljon voimakkaampina kuin ne, joilla on enemmän taloudellisia vapausasteita käytettävissään.

Jotta todella päästäisiin merkittäviin tulonsiirtoihin, jotka ovat tuntuvia vähäosaisten hyväksi, koko ympäristömaksujärjestelmän täytyy olla tehokas ja vaikuttava. Siis sen rinnalla, että peritään, pitää olla sosiaalisia tulonsiirtoja riittävän suuressa määrin, muutoin yhteiskunnassa ei ole tosiasiallista sosiaalista tilausta ympäristömaksuille. Siinä yhteiskunnan vastareaktio toimii niitä vastaan. Tässä mielessä ed. Seppänen oli aivan oikealla tiellä, kun hän vaati vihreiltä kannanottoa tähän asiaan. Minä ymmärrän, että olemme ed. Seppäsen kanssa hyvin samoilla linjoilla tässä asiassa.

Arvoisa puhemies! Kolmanneksi kiinnitän huomiota erääseen toiseen kerättyjen varojen käyttötarkoitukseen, nimittäin käyttämiseen ympäristönsuojeluinvestointeihin, jotka ovat nimenomaan niin vaikuttavia, että ne voi-

daan kohdentaa täsmälleen oikeaan osoitteen tietäen täsmälleen niitten vaikutukset. Edellisen asian kohdalla mielestäni osoitin, että me tiedämme nykyisin näistä asioista hyvin paljon, siis on olemassa tietoa päätöksen pohjaksi.

Tähän liittyvät myös kansainväliset ulottuvuudet. Olemme viime aikoina saaneet olla hyvin huolissamme tilanteesta Neuvostoliitossa. Tämän aamun lehdet kertoivat, että Suomenlahti kuolee biologisesti 20—30 vuodessa, jos itäisen naapurimaan jätevesien käsittelyjärjestelmiä ei saada ajanmukaiselle tasolle. Lapin itäosissa Kuolan niemimaan saasteet tuhoavat muutaman vuoden kuluessa Suomen maaperää vähintään 15 neliökilometrin vuosivauhdilla, niin että siitä tulee lähinnä kuun pintaa. Siis meidän kansallinen etumme on, että Neuvostoliitossa nämä asiat ovat kunnossa. Me voisimme olla aktiivisesti esimerkiksi lainoituksen kautta tässä mukana. Suomalaisista valtionyhtiöistä Kemira ja Outokumpu ovat valmiusasemissa hoitamaan itse ympäristönsuojeluteot, laitejärjestelyt näillä Neuvostoliiton alueilla, jos näin sovitaan.

Arvoisa puhemies! Viimeinen näkökohta: Tänä päivänä sain käsiini tasavallan hallituksen ehdotuksen tulopoliittisiksi toimenpiteiksi. Kun lueskelin hallituksen tarjousta, en voinut olla kiinnittämättä huomiota sellaiseen näkökohtaan, että jospa nyt olisi olemassa, siis hallituksen esityksenä, riittävän tehokkaat ympäristömaksut, niin se osa, missä tarvitaan kulutuksen hillitsemistä, toimisi sitä kautta viisaalla tavalla, mikä koskisi toisaalta varojen ohjaamista. Siihen olisi olemassa aivan toisella tavalla vapausasteita kuin nyt. Toisin sanoen, jos näin olisi menetelty, kuten olemme lukuisia kertoja esittäneet, viimeksi välikysymyskeskustelussa, hallituksenkin olisi helpompi hallita.

Ed. Pekkarinen: Arvoisa puhemies! Voi yhtyä kernaasti niihin ajatuksiin, jotka täällä on jo tänä päivänäkin tuotu esiin siitä, että ympäristöhaittojen vähentämiseen ja uusien syntymisen ennalta ehkäisemiseen, on päästävä nopeasti ja tehokkain keinoin. Tähän saakka tähän tähtäävät toimenpiteet ovat olleet kieltoja ja muuta normiohjausta, muuta hallinnollista ohjausta. Normiohjauksesta voi toki tunnustaa sen seikan, että viime vuosien aikana tällä saralla on saavu-

tettu edistysaskeleita, on päästy eteenpäin, jos kohta ei varmastikaan riittävästi. Paljon työtä ja tehtävää tässä suhteessa edelleenkin on.

Hallinnollisen ohjauksen tueksi ja lisäksi voi terveen suuntaisessa ympäristöpolitiikassa olla selkeä rooli myös ympäristöveroilla, joiden idea on kannustaa erilaisia ympäristön saastuttajia, teollisuutta, liikennettä, energiatuotantoa, vähentämään päästöjään nopeammin kuin hallinnolliset ohjauskeinot, määräykset, sinänsä edellyttäisivät ja vaatisivat. (Ed. Kekkonen: Entäs maatalous?) - Koskee myös maataloutta. Puhuin edellisen asian yhteydessä tästä ja kannatin edellisen asian yhteydessä juuri tätä. — (Ed. Jaakonsaari: Korvata pitää!) — Ed. Jaakonsaari poistui siinä vaiheessa edellisen asian keskustelussa, kun hänen olisi ollut hyvin suotavaa olla paikalla kuulemassa, mikä yleinen henki hyvin laajalti eduskunnan keskuudessa sen asian osalta oli. En palaa siihen enää. Ehkä kolmannen käsittelyn yhteydessä ed. Jaakonsaaren kanssa siitä voidaan puhua uudestaan.

Ympäristöverolla tulee siis olla ohjaava vaikutus. Sen tulee ohjata kulutusta ja tuotantoprosesseja ympäristön kannalta kestävämpään ja terveempään suuntaan. Sillä ei saa olla tai ei ainakaan tulisi olla fiskaalista luonnetta, se ei saisi olla ensisijaisesti verojen keräämiseen keskittyvä veropoliittinen väline.

Hallituksen esitykset haittaveroiksi tai ympäristöveroiksi eivät täytä näitä oikeaoppisen ympäristöveron edellytyksiä ja vaatimuksia. Niillä ei ole juurikaan ohjaavaa vaikutusta, ei lämmityspolttoaineiden ympäristöveron osalta mielestäni vähäisimmässäkään määrin ohjaavaa vaikutusta eikä häävin mittaista ohjaavaa vaikutusta edes liikenteen polttoaineiden ympäristöveron osalta.

Kun sanon, että lämmityspolttoaineiden ympäristöveroon ei ohjaavaa vaikutusta sisälly, perustelen tätä yksinkertaisesti siitä, että hallituksen esityshän lähtee sillä, että vero määräytyy käytetyn polttoaineen perusteella, ei sen perusteella, mitä tuon polttoaineen käyttäjä päästää päästönä ulos. Niinpä jo monesti varmaan esille tullut totuus on tästä asiasta se, että voi olla rinnakkain esimerkiksi kaksi kivihiiltä käyttävää laitosta, joista toinen puhdistaa kaikki päästönsä ja toinen ei puhdistakaan mitään päästöjään. Siitä

huolimatta molemmat lämmityslaitokset joutuvat maksamaan kivihiilen käytöstä täsmälleen yhtä monta markkaa tai yhtä monta penniä ympäristöveroa. Mikä ihmeen ohjaava vaikutus tämän tyyppisellä ympäristöverolla voisi olla?

Tai jos ajatellaan lämpölaitosta, joka käyttää kivihiiltä ja joka on miettinyt tähän saakka, ryhtyisikö investoimaan puhdistuslaitteisiin, niin mikä lämpölaitos tämän lakiesityksen säätämisen jälkeen ryhtyy investoimaan puhdistuslaitteisiin, koska jos investoi ja puhdistuslaitteet asentaa, täsmälleen yhtä monta markkaa joutuu maksamaan haittaveroa tai ympäristöveroa investoinnin jälkeenkin? Hallituksen esityksellä näiltä osin ei ole minkäänlaista oikeaoppisen ympäristöveron ideaa sisällään, ei vähäisimmältäkään osalta. Joku voisi ajatella, että käytetään ja lämmitetään vähemmän, mutta epäilen sitä. Kyllä talouksissamme käytetään suurin piirtein sama määrä lämpöä kuitenkin, vaikka veroa vähän enemmän kivihiileltä tai turpeelta perittäisiinkin.

Mitä tulee liikenteen polttonesteiden ympäristöveroon, myönnän sen ja olen henkilökohtaisesti sitä mieltä, että tässä kysymys on rajallisesta resurssista, uusiutumattomasta luonnonvarasta, jonka käytön vähäisenkin vähentäminen on oikean suuntainen toimenpide. Myönnän, että on vaikeaa vastustaa tästä periaatteellisesta syystä hallituksen esitystä, olkoonkin, että hallituksen esityksellä ei juuri minkäänlaista ohjaavaa vaikutusta näiltäkään osin ole. Hallitus arvioi omassa esityksessään, että tämä vähentää noin yhdellä prosenttiyksiköllä polttonesteiden kulutusta verrattuna siihen, ettei veroa säädettäisi. Siis hallitukseen ei usko, että tällä esityksellä ohjaavaa vaikutusta olisi edes liikenteen polttonesteiden ympäristöveron osalta.

Kuten sanoin, kuitenkin periaatteessa uusiutumattomasta ja kovin saastuttavasta luonnonvarasta puheen ollen aika pitkälti olisi ollut kaikesta huolimatta valmis esityksen hyväksymään. Kuitenkin esitykseen sisältyy muutamia sellaisia todella pahoja epäkohtia, joiden johdosta myöskään liikenteen polttoaineiden ympäristöveron hyväksymistä en äänestyksissä tule puoltamaan enkä kannattamaan. Pahoilla epäkohdilla tarkoitan erityisesti kahta seikkaa. Hallituksen esitys merkitsee jopa aavistuksen verran suurempaa korotusta lyijyttömän polttoaineen polt-

toaineveroon. Siellä korotus on noin 32,60 penniä, kun lyijyllisen bensiinin veron korotus on aavistuksen verran tätä pienempi tai suurin piirtein yhtä paljon, mutta jos kymmenyksiä lasketaan, niin jopa pikkuisen pienempi kuin lyijyttömän kohdalla.

Jos jollakinkaan tavalla ajatellaan, että on tarkoituksenmukaista varioida liikenteen polttoaineiden hintoja ja veroja, toki variointi tulisi tehdä selvästi lyijyttömän ja lyijyllisen bensiinin välillä. Nyt siis hallitus nostaa kummankin veroa noin 33 pennillä, lyijyttömän jopa aavistuksen verran enemmän kuin lyijyllisen. Hallituksen esitys ei todella näiltäkään osin pidä minkäänlaista ohjaavaa vaikutusta sisällään. Se on todella huono myös näiltä osin.

Toinen asia, mikä tässä kiinnittää huomiot, on se, että toisin kuin esimerkiksi Ruotsissa, missä on liikenteen polttonesteitä ryhdytty verottamaan myös ympäristöpoliittisin toimenpitein ja polttoaineen rikkipitoisuus on tekijä, joka vaikuttaa sen veron määrään, Suomessa eivät nämä hallituksen esitykset pidä liiain tällaista elementtiä sisällään. Kaiken kaikkiansa voidaan näistä syistä sanoa, että ohjaava vaikutus myös liikennepolttoaineiden ympäristöveron osalta hallituksen esityksissä on todella heikko ja huono.

Arvoisa puhemies! Oppositioyhmät valistelivat kesän aikana omia ajatuksiaan ja suuntaviivojaan niiksi toimiksi, joilla meidän mielestämme pitäisi ympäristöverolainsäädäntö tähän maahan rakentaa. Yhteisten esitystemme johtava ajatus oli se, että ympäristöveroilla täytyy puuttua ja kajota nimenomaan ympäristöpäästöihin ja päästöjen perusteella alkaa verottaa ympäristön saastuttajia. Tässä tarkoituksessa me esitimme mm. rikinpäästöveron, typenpäästöveron, pienimolekyylisen kloorin käyttöveron ja veden käyttöveron. Näistä varsinkin rikinpäästövero ja typenpäästövero olisivat asioita, joita koskeva lainsäädäntö aika nopeasti ja jo ensi vuodelle ainakin rikin osalta olisi otettavissa käyttöön, jos siihen poliittista tahtoa olisi ollut. Tasavallan hallitus ei tähän kuitenkaan ole tarttunut.

Vastalauseessa, jonka keskusta on jättänyt hallituksen esitykseen, me ehdotamme, että tämän hallituksen esityksen sijasta hyväksyttäisiin oppositiopuolueiden kesällä valmistelujen suuntaviivojen mukaisesti rikinpäästövero, joka käytännössä merkitsee palatak-

seni esimerkkiin kahdesta hiiltä käyttävästä lämpölaitoksesta, että sen lämpölaitoksen, joka puhdistaa päästönsä, ei tarvitse maksaa ympäristöveroja, mutta laitoksen, joka saastuttaa ja päästää rikkiä ympäristöön, kohtalona on joutua tämän veron maksajaksi, joka oppositioryhmien näiltä osin yhteisessä vastalauseessa on ajateltu kaiken lisäksi nousevaksi veroksi niin, että sen tuotto ensimmäisenä vuonna olisi ehkä 600 miljoonaa ja nousisi asteittain hyvin jyrkässä, nopeassa tahdissa tästä suurempiin lukemiin.

Tämän tyyppisellä verolla olisi todellakin ohjaavaa vaikutusta. Se kohdistuisi päästöihin, ja veron määrä kasvaisi vähitellen niin, että eri tuotantolaitoksissa ja lämpölaitoksissa tiedettäisiin varautua ja ryhtyä nopeisiin toimenpiteisiin sen tietouden vallassa, että jollen puhdistaa, niin joudun jatkossa maksamaan entistä enemmän ympäristöveroja.

Arvoisa puhemies! Näillä perusteilla ehdotan, että tämän asian käsittelyn pohjaksi hyväksyttäisiin mietintöön liittyvään II vastalauseeseen sisältyvä lakiehdotus, mikä käytännössä merkitsee sitä, että sen mukaisesti hallituksen ympäristövero hylättäisiin ja sen sijaan hyväksyttäisiin rikinpäästövero.

Tämän esitykseni perään vielä haluan kertaalleen alleviivata sitä, että monilla keskustalaisilla olisi ollut valmiutta nimenomaan liikenteen polttonesteiden osalta hyväksyä se vero, ja periaatteessa pidän sitä kannatettavana, mutta ottaen huomioon ne todella pahat puutteet, mitä esimerkeissäni esille toin, olemme päätyneet äsken esittämään vastalauseeseen ja sen mukaisesti äänestämiseen.

Ed. Soininvaara (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tässä on kaksi kohtaa, joista on vaikea olla samaa mieltä. Ensimmäinen koskee hiilidioksidiveroa, ja on totta, että hallituksen hiilidioksidivero ohjaa hyvin vähäsen. Mutta kuitenkin hiilidioksidin ongelma, jossa selkeimmin hinnalla ohjaaminen on parempi vaihtoehto kuin ohjata normilla, koska normia ei tässä tapauksessa oikein voi edes ajatella. Se, että hallituksen hiilidioksidivero on liian pieni ohjaamaan riittävästi, ei tietenkään ole mikään peruste hylätä sitä kokonaan, koska pienikin on tietysti parempi kuin ei mitään.

Mitä tulee lyijyllisen ja lyijyttömän bensiinin hintaeroon, tästähän me keskustelimme

perjantaina myös SKDL:n kanssa, joka oli esittänyt huomattavasti suurempaa porrastusta. Silloin täällä esitettiin tietoa, että lyijyttömän bensiinin osuus myynnistä olisi noin 20 prosenttia. Tarkistin tuon tiedon, ja se on noussut tällä porrastuksella jo 40 prosenttiin, mikä osoittaa, että tämänhetkinen porrastus näitten kahden bensiinilaadun välissä on aivan riittävä. Se tulee tuomaan lyijyttömään bensiiniin sen osuuden, joka sille kuuluu.

Sen jälkeen täytyy muistaa, että lyijytönkin bensiini on bensiiniä. Se aiheuttaa syöpää ja kasvihuoneilmiötä ja typen päästöjä ja kaikkea tällaista. Ei sekään mitään sellaista ole, jonka käyttöä pitäisi suosia niin kuin ruisleivän syömistä tai muuta tällaista. Sen takia SKDL:nkin ajatus tässä on ollut harmitsematon. Se on ehkä perustunut osittain vanhentuneeseen ja vääraan tietoon, mutta se tulisi merkitsemään itse asiassa ei ainoastaan suinkaan sitä, että lyijyttömän bensiinin käyttö lisääntyisi — se lisääntyy tässä jo tarpeeksi — vaan se merkitsisi bensiinin hinnan alentamista ja liikenteen lisääntymistä. Tältä osin ehkä jos olisimme keskustelleet tästä asiasta vähän pitempään, olisimme varmaan päätyneet samaan tulokseen.

Ed. Seppänen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Täällä esitettiin myös sellainen tieto perjantaina, että lyijyttömän bensiinin markkinaosuus olisi 50 prosenttia, joka myös oli liioiteltu ja väärä tieto. Tämä 40 prosenttia on ilmeisesti oikea tieto. Sen perusteella täytyy tehdä johtopäätökset.

Ed. Pekkarisen kanssa olemme yhdessä toimineet opposition haittaverotyöryhmässä ja minunkin mielestäni tuoneet hyviä ratkaisuja yhdessä muiden oppositiopuolueiden kanssa tänne käsittelyyn. Nyt täytyy sanoa, että tavallaan omissa ryhmissämme me emme ole ed. Pekkarisen kanssa nyt kovinkaan vahvoilla näissä asioissa silloin, kun meidän ryhmämme ovat tehneet esityksiä, jotka tähtäävät hallituksen linjasta lipsumiseen. Kyllä tässä nyt on sekä keskustan ryhmässä että meidän ryhmässämme sellaista kermankuorintalinjaa, että otetaan sellaiset miellyttävät vaikutukset haittaveron esittämisestä, jotka eivät toteudu, ja hylätään sellaisia vaikutuksia, jotka toteutuvat. Tässä mielessä minä kyllä toivoisin, että ed. Pekkarinen ei niin aktiivisesti kävisi puolusta-

maan tätä keskustan tavallaan linjatonta linjaa, jossa muut ovat jyränneet tämän ympäristöverotyöryhmän jäsenten linjan ja perusajatukset, niin kuin minäkään en kovin aktiivisesti puolusta SKDL:n tässä yhteydessä esittämää vastalauseetta valtiovarainvaliokunnan mietintöön.

Ed. Pekkarinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Nyt täytyy ed. Seppäsellesanoa, että ei ainakaan minua eikä ed. Timo Kietäväistä ole tämän asian yhteydessä jyrätty, ainakaan niitä esityksiä, joita me olimmekesällä yhteisesti valmistelemassa. Ed. Seppänen ja ed. Soininvaara, mehän emme esittäneet hiilidioksidiveroa. Me pidimme yhteisesti sitä huonona esityksenä emmekä siitä syystä esittäneet hiilidioksidiveroa. Me tunnustimme ja tiedämme sen tosiasian, että hiilidioksidin vähentämiseen näillä toimenpiteillä, mitä hallitus esittää, ei juurikaan päästää. Sen vähentäminen on aivan minimaalista, koska sellaista teknologiaa ja tekniikkaa, millä hiilidioksidi poistettaisiin kokonaan, ei juuri ole olemassa.

Mutta sen sijaan oppositioryhmien työssä kesällä ja meidän mielestämme edelleenkin niillä rikin, typen ja kloorin päästöveroilla, mitä me yhteisesti olemme valmistelleet, voitaisiin saada todella monin- ja moninkertainen vaikutus, ympäristön kannalta myönteisempi vaikutus kuin tällä hallituksen hiilidioksidiverolla. Tässähän tämän hallituksen esityksen ja meidän kesäisten kaavailujemme välinen suuri ero on. Hiilidioksidin vähentämiseen ei näillä esityksillä juuri päästä, mutta rikin ja typen päästöveroilla olisi todella päästy ympäristön happamoitumista vähentävälle tielle, jolle pääsyssä meillä on todella kiire jo tällä hetkellä.

Mitä tulee lyijyttömän ja lyijyllisen polttoaineen hintaan, ed. Soininvaaralle vain sanon, että vaikkakin tällä hetkellä näiden välillä on hintaeroa, niin me emme ymmärrä, miksi pitää nostaa prosentuaalisesti itse asiassa enemmän lyijyttömän bensiinin veroa, markkamääräisesti likimmiten yhtä laila, mutta prosentuaalisesti jopa enemmän lyijyttömän bensiinin veroa kuin lyijyllisen.

Ed. Laaksonen: Arvoisa rouva puhemies! Hallituksen esitys polttoaineverosta annetun lain muuttamisesta koskee siis ensi vuotta ja on tietyllä tavalla päänavaus ns.

haittaveroille. Tässä yhteydessä kuitenkin hallitus ei ole tuonut esille lainkaan niitä suunnitelmia, millä tavalla haittaverojen osalta jatkossa meneteltäisiin. Perusteluissa todetaan, että tavoitteena on energiankulutuksen kasvun hillitseminen ja että tällä verotuksella ohjattaisiin kulutusta ja käyttöä.

Mitä tulee polttoaineveroon sinänsä, rohkeuden epäillä, että tälläkään verolla ei ole kovin suurta oleellista kulutukseen liittyvää vaikutusta ohjaavassa mielessä varsinkaan sen vuoksi, koska meillä ei ole joukkoliikennettä kehitetty ja järjestetty samanaikaisesti niin, että ihmisillä olisi käytettävissä vaihtoehtoja. Jotkut asiantuntijat ovat puhuneet polttoaineitten hintojen korottamisesta useita markkoja ennen kuin sillä olisi todellista merkitystä.

Rouva puhemies! SKDL valtiovarainvaliokunnassa on ehdottanut hallituksen esitystä lievempää polttoaineverotaulukkoa nimenomaan lyijyttömälle polttoaineelle. Mielestämme tämä esitys ei ole harkitsematon vaan hyvin harkittu siitäkin huolimatta, että lyijyttömän polttoaineen käyttö on noussut niinkin voimakkaasti, että se on jo 40 prosenttia polttonesteistä. Oikeana pidämme myös sitä, että tämä toisen lain mukainen rikkivero on portaittain tapahtuva, jotta tiedetään mitä tapahtuu.

Rouva puhemies! Ehdotan käsittelyn pohjaksi otettavaksi valiokunnan mietintöön liittyvän I vastalauseen mukaisia ensimmäistä ja toista lakiehdotusta.

Ed. Paloheimo: Rouva puhemies! Minulla ei ollut tarkoitus oikeastaan puuttua ed. Seppäsen aikaisemmin käyttämään puheenvuoroon, mutta kun sitä jossain toisessa puheenvuorossa referoitiin, niin siihen täytyy nyt sitten ilmeisesti puuttua.

Vihreät ovat olleet jatkuvasti yksimielisiä erästä asiasta, ja se on se, että kun ympäristöveroja lisätään, niin kokonaisveroastetta ei silloin kuitenkaan pyritä lisäämään, jotta tästä nyt ei olisi mitään epäselvyyttä. Tämä ei nähdäkseni ole mikään sellainen asia, jolla on suoranaisesti tekemistä sosiaalisuuden tai ei-sosiaalisuuden kanssa. Sillä on varmasti tekemistä sen kanssa, että jos työnteon kannattavuutta parannetaan, niin se on silloin linja, joka on työtekijöille ja työläisille, ed. Seppäsen kannattajaryhmälle, edullinen. Jos byrokratian, julkisen hallinnon, käyttöön tu-

levia varoja ei lisätä tätä kautta, niin se on byrokratian edun vastaista. Tämä on tuottavan työn tekijöiden edun mukainen linja, byrokratian vastainen linja, ed. Seppänen.

Sitten joitakin sanoja ed. Pekkariselle, joka edelleen väittää, että hallituksen linja, tämä hiilidioksidivero, ei olisi laisinkaan ohjaavaa. (Ed. Pekkarinen: En ihan niin sanonut!) — No, se on hyvä, jos ette enää sano niin, koska aikaisemmin olette kuitenkin sanoneet niin. Se on hyvä, että tässä suhteessa olette muuttanut kantaanne. (Ed. Pekkarinen: Ei ole muutettu kantaa!)

Vihreät ovat sitä mieltä, että vaikka — ja tämä on tietysti itsestään selvä asia — meidän yhteisen opposition ympäristöveroryhmämme tai haittaveroryhmämme esitys oli huomattavasti parempi nimenomaan siinä suhteessa, että se olisi ohjannut oikeammin ympäristöystävällisempään suuntaan tuotantoamme kohdistuessaan typpeen, rikkiin ja klooriin, kuten tiedämme, niin tämä on kuitenkin tietyllä tavalla lievästi ohjaava myös siitä syystä, että se esimerkiksi tukee säästämistä, se ehkäisee energiankäyttöä yleensä jne.

Tässä yhteydessä olisi ehkä hyvä sanoa muutama sana ympäristöveron kokonaisuudesta sillä tavalla kuin sen tulisi toteutua noin 20 vuoden kuluttua tai jo aikaisemmin, sitten kun se puree kaikkiin niihin haittoihin, joita ympäristöön kohdistuu. Se on silloin ainakin kolmiosainen. Se on ensinnäkin resurssivero, joka kohdistuu luonnonvarojen käyttöön kokonaisuudessaan, sitten se on saastevero, joka kohdistuu teollisuuden tuotantovaiheessa ympäristöön päästämiin saasteisiin, mutta kolmanneksi se on jätevero.

Jäteveron luonne, joka nykyisin on jätöpäästömaksu, ei ole tällä hetkellä paras mahdollinen siitä syystä, että se houkuttelee tietyllä tavalla käyttämään vilttejä kaatopaikkoja. Sen tähden olisi paljon parempi, jos jätahuoltomaksu sisältyisi jo tuotteen hintaan, sellaisten tuotteiden hintaan, joista tiedetään jo myytäessä, että ne täytyy joskus toimittaa kaatopaikalle, ja kaatopaikalle vieminen olisi sitten ilmaista. Sillä tavalla huomattavasti helpommin saataisiin ihmiset viemään käytetyt tavarat ja käytetty materiaali kaatopaikalle. Näin myös pyrittäisiin vaikuttamaan tuotesuunnitteluun ja tuotantoon siten, että sellaisia tuotteita ei suunniteltaisi.

Täytyy muistaa, että tämän koko prosessin

loppupäässä on tilanne, jossa ei suunnitella enää tuotteita, vaan suunnitellaan materiaalin kiertokulkuja. Siis ei tuotteita, vaan materiaalin kiertokulkuja. Se on tämän prosessin lopullinen tavoite.

Ed. Pekkariselle: Haluaisin kiinnittää huomion seikkaan, jolla saattaa olla aluepoliittinen merkitys, josta olen puhunut pari kertaa aikaisemminkin, ja se on ympäristöveron sisällyttäminen kunnallisveroon muodossa tai toisessa. Tämä on sellainen kysymys, jota mielestäni keskustapuolueessa erityisesti kannattaisi pohtia. Me pohdimme sitä jatkuvasti.

Ed. Pekkarinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Paloheimon viimeinen ehdotus varmaan kannattaa panna korvan taakse. Halusin vastata hänelle sen johdosta, että hän pohdiskeli kysymystä haittaverojen ohjaavasta vaikutuksesta. Minä nyt toistan vielä sen, että meidän väitteemme on kyllä se, että lämmityspolttoaineiden haittaveron osalta hallituksen esitykseen ei sisälly minkäänlaista ohjaavaa vaikutusta, ei minkäänlaista ohjaavaa vaikutusta. Jos joku lämpölaitos on rakennettu sitä varten, että jollekin taajamalle tuotetaan siitä lämpöä, niin vaikka tämä vero on jonkin mittainen, niin se hiillelle taikka turpeelle rakennettu laitos käyttää taatusti sitä hiiltä taikka turvetta yhtä paljon. Sillä ei ole minkäänlaista ohjaavaa vaikutusta.

Mitä tulee liikenteen polttonesteiden käyttöön, olen taipuvainen ymmärtämään niin, että hallituksen väite näiltä osin pitää paikkansa. Hallitus arvioi, että ehkä prosentin verran se saattaa vähentää kulutusta siitä, miten muuten kulutus kehittyisi. Voi olla, että prosentin tai jonkun prosentin osan verran, mutta minusta tämä ei ole ohjaavaa. Sen vaikutus on niin vähäinen, että sillä perusteella edes ympäristöveron kunniaakasta nimikettä tälle verolle ei kannata kunnolla antaa.

Ed. Seppänen: Arvoisa puhemies! Mielestäni ed. Paloheimo puheenvuorossaan laulaa itseään entistä syvemmälle yhteiskunnalliseen suohon, kun hän haluaa siirtää verotuksen kohtaintoa ja painopistettä myös kunnallisveron suuntaan näissä kysymyksissä. Kunnallisvero on samalla tavalla kuin liikevaihtovero epäsosiaalinen vero, sen koh-

taanto on ankarampi pienituloisiin ja keskituloisiin kuin valtion progressiivisessa tuloverossa.

En näe mitään syytä luopua siitä yleisestä periaatteesta, että valtion tulovero on kaiken oikeudenmukaisin tapa periä yhteiskunnassa veroa sen mukaan, millainen on ihmisten veronmaksukyky. Siinä mielessä toivoin, että ed. Paloheimo ei keksisi näitä uusia veronperintätapoja ympäristöverojen nimikkeellä, jotka kohdistavat verotusta väärällä tavalla yhteiskunnassamme. Tässä tulee sitten sellainen näkökulma, että ed. Paloheimo unohtaa ns. työntekijöiden edun ja sen, että yhteiskunnassamme poliittinen toiminta on myös kamppailua tulojaosta ja siitä, millä tavalla työn hedelmistä meillä nautitaan.

Mitä sitten tulee keskustan kantaan, että hiilidioksidivero ei ole lainkaan ympäristövero, niin kyllä se on. Energian hinnan nousu on aina ympäristövero.

Ed. Paloheimo (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Seppäselä esittäisin toivomuksen, että hän opettelisi a) kuuntelemaan, b) ymmärtämään kuulemansa, c) vastaamaan siihen, mitä on kuullut ja toivottavasti ymmärtänyt. Se edistäisi keskustelua yleensä täällä salissa huomattavasti enemmän kuin se, että hän yrittää kehitellä pieniä herjoja edustajatovereilleen.

Ed. Seppänen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Paloheimon puheenvuorossa ei ollut lainkaan, ei siteeksikään informaatiota, ja siinä mielessä minusta se vei keskustelua taaksepäin. Jos palaan ed. Paloheimon puheenvuoroon edelleen, niin hän piti tärkeänä sitä, että kokonaisveroaste ei muuttuisi. Mutta kokonaisveroaste pitää sisällään lukuisia erilaisia veroja. Se pitää sisällään kulutusveroja, ja se pitää sisällään tuloveroja.

Tässä mielessä, kun suoritetaan yhteiskunnallista valintaa sen suhteen, millä tavalla veroja peritään, niin myös tämän kokonaisveroasteen sisällä on työntekijöiden kannalta edullisempaa periä verot tuloveron muodossa kuin liikevaihtoveron muodossa. Minulle herää tässä epäily, että kokonaisveroasteesta puhuttaessa ed. Paloheimo luuli sen tarkoittavan vain tuloveroja.

Ed. E. Aho: Arvoisa puhemies! Ensinnäkin tähän haittaverojen ajatukseen on syytä

todeta, niin kuin aikaisemminkin, jo viime keväänä, eduskunnassa useaan otteeseen todettiin, että haittaverot sinänsä ovat toivottavia, tarkoituksenmukaisia ja ympäristön kannalta perusteltuja tapoja kerätä rahaa edellyttäen, että ne todella toimivat ympäristön kannalta myönteisellä tavalla. Hallituksen esittämät haittaverot eivät sitä tee. Ne ovat vain yksi tapa kerätä valtiolle lisää verotuloja, eikä tarkoituksaan ole, että haitan aiheuttaja voisi välttyä veroilta muuttamalla toimintaansa ympäristön kannalta parempaan suuntaan. Tässä mielessä nyt esitetyt verot ovat pääsääntöisesti epäonnistuneita.

Eilen satuin kuulemaan radiossa SAK:n ympäristösihteerin kannanoton, joka oli hyvin naseva. Hän totesi, että jos liikevaihtoverolle ei vielä olisi keksitty nimeä, niin varmasti valtiovarainministeriö keksisi sillekin nimen haittaveron. Eli tässä on lähdetty yksinomaan siitä tavoitteesta, että valtiolle pitää saada kerätyksi lisää verotuloja, ja on huomattu, että ympäristöveron tai haittaveron on nyt hyvä nimike, jolla sen voi tehdä, eikä ole sen kummemmin ajateltu, miten nämä ehdotukset ja muutokset vaikuttavat ympäristön tilaan.

Hyvä haittaveron on sellainen vero, että se ei välttämättä tuota mitään, eli sellainen vero, joka johtaa siihen, että teollisuus ja tuotanto muuttaa käyttäytymistään ympäristön kannalta parempaan suuntaan ja vähentää päästöjä.

Arvoisa puhemies! Tällä perusteella mitä sanoin ja mitä tässä keskustelussa aiemmin ed. Pekkarinen on jo todennut, me keskustan edustajat haluaisimme rakentaa koko tämän järjestelmän toiselle pohjalle, ja sen takia kannatankin ed. Pekkarisen tekemää pohjaehdotusta.

Ed. Vähäkangas: Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Laaksosen tekemää ehdotusta käsittelyn pohjaksi.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Yleiskeskustelussa on ed. Soininvaara ed. Pulliaisen kannattamana ehdottanut, että käsittelyn pohjaksi hyväksyttäisiin suuren valiokunnan mietintöön sisältyvän lakiehdotuksen lisäksi I vastalauseeseen sisältyvä toi-

nen lakiehdotus, joka on samansisältöinen kuin lakialoitteeseen n:o 83 sisältyvä lakiehdotus.

Ed. Laaksonen ed. Vähäkankaan kannattamana on ehdottanut, että käsittelyn pohjaksi hyväksyttäisiin I vastalauseeseen sisältyvät lakiehdotukset.

Ed. Pekkarinen ed. E. Ahon kannattamana on ehdottanut, että käsittelyn pohjaksi hyväksyttäisiin II vastalauseeseen sisältyvä lakiehdotus, joka on samansisältöinen kuin I vastalauseeseen sisältyvä toinen lakiehdotus ja lakialoitteeseen n:o 83 sisältyvä lakiehdotus.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Ehdotukset ovat vastakkaisia. Ehdotan menettäväksi siten, että ensin äänestetään ed. Laaksonen ja ed. Pekkarisen ehdotusten välillä, sen jälkeen voittaneesta ed. Soininvaaran ehdotusta vastaan ja lopuksi voittaneesta mietintöä vastaan.

Menettelytapa hyväksytään.

Äänestykset ja päätös:

1) Äänestys ed. Laaksonen ja ed. Pekkarisen ehdotusten välillä.

Ed. Laaksonen ehdotus "jaa", ed. Pekkarisen ehdotus "ei".

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 107 jaa- ja 33 ei-ääntä, 7 tyhjää; poissa 52. (Koneään. 5)

Eduskunta on tässä äänestyksessä hyväksynyt ed. Laaksonen ehdotuksen.

2) Äänestys ed. Soininvaaran ja ed. Laaksonen ehdotusten välillä.

Ed. Soininvaaran ehdotus "jaa", ed. Laaksonen ehdotus "ei".

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 76 jaa- ja 57 ei-ääntä, 11 tyhjää; poissa 55. (Koneään. 6)

Eduskunta on tässä äänestyksessä hyväksynyt ed. Soininvaaran ehdotuksen.

3) Äänestys ed. Soininvaaran ehdotuksesta mietintöä vastaan.

Joka käsittelyn pohjaksi hyväksyy suuren valiokunnan mietinnön, äänestää "jaa"; jos "ei" voittaa, on ed. Soininvaaran ehdotus hyväksytty.

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 101 jaa- ja 45 ei-ääntä, 1 tyhjä; poissa 52. (Koneään. 7)

Eduskunta on käsittelyn pohjaksi hyväksynyt suuren valiokunnan mietinnön.

Eduskunta ryhtyy hallituksen esitykseen sisältyvän lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

2—6 § hyväksytään keskustelutta.

Lain liitteenä oleva verotaulukko.

Keskustelu:

Ed. Laaksonen: Arvoisa puhemies! Ehdotan, että verotaulukko hyväksyttäisiin I vastalauseen mukaisena, mikä merkitsee mm. sitä, että lyijyttömästä moottoribensiinistä perittäisiin hieman pienempi vero kuin hallituksen esityksen mukaan.

Ed. Vähäkangas: Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Laaksonen tekemää ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Laaksonen ed. Vähäkankaan kannattamana ehdottanut, että verotaulukko hyväksyttäisiin I vastalauseen mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö "jaa", ed. Laaksonen ehdotus "ei".

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 101 jaa- ja 44 ei-ääntä; poissa 54. (Koneään. 8)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Voimaantulo- ja soveltamissäännös, johtolause ja nimike hyväksytään keskustelutta.

Eduskunta yhtyy suuren valiokunnan ehdotukseen lakialoitteisiin sisältyvien lakiehdotusten hylkäämisestä.

Lakiehdotusten toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

10) Ehdotus laiksi merenkululaitoksesta

Toinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 148

Liikennevaliokunnan mietintö n:o 9

Suuren valiokunnan mietintö n:o 172

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 172. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, ja sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu jatkuu:

Ed. Lehtosaari: Herra puhemies! Käsiteltävänä olevan lakiesityksen jäädessä viime perjantaina pöydälle sitä edelsi laaja ja seikkaperäinen keskustelu. Tuossa keskustelussa mm. liikennevaliokunnan puheenjohtaja selosti puheena olevan lakiesityksen syntyvaiheita. Samoin keskustelussa mm. edustajien Rengon ja Kekkosen puheenvuorot toivat esille monta kysymystä, joihin ei silloin juuri vastausta saatu.

Nyt käsiteltävänä oleva hallituksen esitys laiksi merenkululaitoksesta pitää sisällään mm. merenkulkupiirien ja luotsipiirien yhdistämisen. Käytännössä tämä esitys tietää mm. neljän uuden mammuttipiirin syntymistä nykyisten kahdeksan luotsipiirin ja kuuden merenkulkupiirin tilalle. Kun tätä hallituksen esitystä käsiteltiin liikennevaliokunnassa, lukuisat asiantuntijat ottivat aika lailla jyrkän kielteisen kannan esitettyjen mammuttipiirien

perustamiseen. Monet asiantuntijat totesivat, että hallituksen esitys on valmisteltu kiireellä ja aika, jolloin lain pitäisi tulla voimaan, on aivan liian lähellä. Kenttä ei ole kerta kaikkiaan valmistautunut näin suureen remontiin.

Useat asiantuntijat esittivätkin, että lain voimaantuloajankohta tulisi siirtää tuonemmaksi, esimerkiksi vuodella eteenpäin. Näin kentällä voitaisiin valmistautua kunnolla tähän uuteen, isoon malliin. Kun nyt kyseessä on merenkululaitoksen suurin muutos sitten merenkulkuhallituksen perustamisen, niin tällaisen asian valmisteluun olisi pitänyt varata huomattavasti enemmän aikaa.

Valiokunnassa nousi myös vahvasti esille ajatus siitä, että lakiesitys saataisiin yhteistuumin jäihin. Lakiesityksen jäihin panemista tukivat myös monet hallitusrintaman edustajat. Pian kuitenkin selvisi, että hallitusrintaman piiskurit laittoivat lain vastustajat riviin, ja perustellut toiveet lain jäädyttämisestä sulivat käsiin.

Kun perjantaina täällä useassa puheenvuorossa tuli esille mammuttipiirien perustamiseen liittyviä monia riskitekijöitä, niin haluan niitä joillakin sanoilla kommentoida. On vahvasti epäiltävissä, että uusista jättipiireistä tulee vaikeasti käsiteltäviä, suuria ja kankeita laitoksia. Näin on yhtä lailla meren rannikoilla kuin sisämaassa eli Järvi-Suomessa. On myös syytä olettaa, että uudet isot piirit eivät omaksu riittävästi paikallistuntemusta, jota toimivalla yksiköllä tulisi olla, jotta se pystyisi hoitamaan vaativat tehtävänsä menestyksellisesti ja samalla myös taloudellisesti.

Valiokuntakäsittelyn aikana tuli myös selvästi esille se, että pääsääntöisesti muualla maailmassa luotsitoiminta ja merenkululaitos on sijoitettu erilleen. Perusteluina erillään pitämiselle oli mm. se, että merenkulku- ja luotsipiirien tehtävät eroavat suuresti toisistaan. Ruotsissa, josta me olemme ehkä liiankin herkästi ottaneet mallia moniin asioihin, kokeiltiin mammuttipiirejä. Niistä kuitenkin luovuttiin pari vuotta sitten. Naapurit purkivat sovinnolla neljä luotsipiiriä, joihin ei oltu tyytyväisiä, ja tilalle perustettiin 12 meriliikennealuetta. Näin siis Ruotsissa. Onkin syytä kysyä, onko meidän aina kuljettava saman mallin mukaan ja tehtävä myös samat virheet ja kuljettava samat karikot kuin naapurissa.

Lakiesityksen toteutuessa Suomeen tullaan siis perustamaan neljä uutta piiriä. Yksi näistä on Järvi-Suomen piiri. Järvi-Suomen piiri ulottuisi valtakunnan itärajalta aina Kokemäenjoen vesistöön sekä pohjois — etelä-suunnassa aina Oulun läänin rajoilta Salpausselän tienoille. Lisäksi Järvi-Suomen piiriin tullaan liittämään Saimaan kanavakonttori. Nykyinen Saimaan luotsipiiri, jonka keskuspaikka on Savonlinna, tulisi osaksi laajaa Järvi-Suomen piiriä. Järvi-Suomen piiriin sijoittuu monia merkittäviä väyliä kuten Saimaan syväväylä.

Saimaalla syväväyläliikenne on ollut viime vuosina vahvassa kasvussa ja siellä kulkee öljytankkereista alkaen monenlaista alusta. Euroopan yhdyntyminen, rajojen ja sulkujen avaautuminen tuovat tulevaisuudessa myös Saimaalle todennäköisesti ennen näkemättömän vesiliikenteen. Saimaan syväväylän varrella on lukuisia vaarallisia kapeikkoja, joissa riskit laivaliikenteelle ovat suuret. Vahinkojen mahdollisesti sattuessa luotsipiirin johdon pikainen paikalla olo on suotavaa, suorastaan välttämätöntä.

Hallituksen esitys, joka synnyttää laajan Järvi-Suomen piirin, käytännössä tietää ainakin kaavailujen mukaan sitä, että Saimaan solmukohtana oleva Savonlinna menettäisi piirikeskuspaikan. Mielestäni tässä on myös eräs epäkohta, jota on syytä arvostella. Eikö olisi luonnollista ja johdonmukaista, että siellä, missä on laivaliikenteen pahimmat karikot, pitäisi olla myös käden ulottuvilla ammattitaitoiset auttajat? Eihän palokuntiaakaan lakkauteta siellä, missä palon syttymisvaarat ovat suuret.

Ratkaisevan tärkeää esityksen kohdalla on se, millaiseksi tuleva asetus laaditaan. Johtokunnan, jolla tulee olemaan hyvin merkittävä rooli lain voimaantumisen jälkeen, tehtävistä, asettamisesta ja myös kokoonpanosta päättää tuleva asetus. Se, millainen asetuksen sisältö kokonaisuudessaan on, onkin äärimmäisen tärkeä kyseessä olevan lakiesityksen kannalta. Hyvin tehdyllä asetuksella voidaan varmasti myös paikata jossakin määrin niitä epäkohtia, joita itse lakiesitys pitää sisällään.

Herra puhemies! Olin liikennevaliokunnassa lakiesityksen käsittelyn yhteydessä sitä mieltä, että laki olisi viisainta edellä mainituista syistä jäädättää. Se olisi pitänyt hioa ja ottaa perusteellisen pohdiskelun jälkeen korjattuna tonnempana käsittelyyn. Näin ei ole

kuitenkaan valitettavasti käynyt. Kun asiasta on jossakin sovittu, se tullaan ajamaan tietoisista riskeistä välittämättä läpi.

Herra puhemies! En tule esittämään lain hylkäämistä, koska siihen ei kuitenkaan ole riittävästi perusteita. Haluan kuitenkin tällä puheenvuorollani nostaa esille niitä muutamia riskejä ja epäkohtia, jotka lakiesitys tuo mukanaan.

Ed. Kekkonen: Herra puhemies! Periaatteessa hallinto on hyvää silloin, kun sen olemassaoloa ei huomaa. Tehtävänsä hyvä hallinto täyttää, kun se kykenee ratkaisemaan eteensä tulevat ongelmat nopeasti ja tehokkaasti.

Suomessa merenkulun hallinto on toiminut ilmeisen hyvin. Kuusi merenkulkupiiriä ja kahdeksan luotsipiiriä ovat täyttäneet tehtävänsä. Poikkeuksellisen vaikeista luonnonolosuhteista huolimatta Suomi menestyy kansainvälisessä vertailussa. Niin merenkulkijoiden kuin veronmaksajien yleisemminkin on täysi syy olla merenkulkuhallintoon kutakuinkin tyytyväisiä, kuten mitä ilmeisimmin ovatkin, sillä muutoksia eivät ole vaatineet enempää alalla työskentelevät kuin juuri ketkään muutkaan.

Mutta kuitenkin, merenkulkuhallintoa ollaan muuttamassa. Hallitus on antanut eduskunnalle esityksen laiksi merenkululaitoksesta. Esitys merkitsee merenkulkuhallinnon muuttamista niin, että kuusi merenkulkupiiriä ja kahdeksan luotsipiiriä yhdistetään neljäksi suurpiiriksi tahi mammuttipiiriksi, niin kuin äsken sanottiin.

Kun on kysymys merestä ja merenkulusta, tärkeintä, ehdottomasti tärkeintä, kaikesta on turvallisuus. Miten maksimoida turvallisuus merellä, joka, kuten tiedämme, on armoton? Tästä turvallisuusnäkökulmasta lähtien asian valiokuntakäsittely liikennevaliokunnassa oli todellakin mitä mielenkiintoisin. Käyttäakseni vähän vanhahtavaa poliitista sanontaa, oli olemassa joukko teoriaherroja ja joukko käytännön miehiä, ja heidän näkemyksensä eivät koskaan kohdanneet. Kun, kuten korostin, kyseessä on turvallisuus, on aivan erityisen suuri syy, aivan erityisen tärkeätä antaa ensi sija niille henkilöille, jotka asian kanssa käytännössä toimivat, toisin sanoen näille käytännön miehille. Kieltämättä organisaatiokaavio voi näyttää hallintoteoreetikon pöydällä kauniilta. Se voi

teoriassa tuntua toimivaltakin, mutta käytäntö, sen pitäisi ratkaista.

Suomalaisittain ehkä kattavin näköala merenkulun turvallisuuteen avautuu itäisen Suomenlahden satamista. Kotkan piirin satamien kautta kulkee liki puolet koko maan viennistä. Tuonnin määrä on sekin reilusti yli kolmanneksen. Ympäristön kannalta kaikkein vaarallisin liikenne, kemikaalitransito, alkaa olla sataprosenttisesti Kotkan ja Haminan satamissa. Matkustajaliikenne laajenee sekin voimakkaasti koko ajan. Mutta sittenkin, Suomenlahden merenkulun hallinnollinen keskus on siirtymässä Helsinkiin kauas sieltä, missä Suomenlahden merenkulun kaikkein suurimmat riskit ovat.

No, hallinto on erikseen ja toiminta erikseen, jos vahinko sattuu, sanoo tähän tietenkin hallintobyrokraatti. Mutta kun juuri niin ei ole. Hallintofilosofisestikaan ehdotus laiksi merenkululaitoksesta ei kestä. Hallinto ja toiminta eivät ole erotettavissa, kun vahinko tapahtuu. Mikä on se "maa", Helsingikö, jossa ollaan viisaita, kun "merellä", Kotka—Hamina—Oulu—Vaasa, sattuu vahinko?

Herra puhemies! Jos esitys merenkulun hallinnon muuttamiseksi menee läpi, siitä on tulossa susi jo syntyessään.

Ed. Häkämies: Herra puhemies! Yhdyin hyvin pitkälle siihen, mitä ed. Kekkonen äsken tästä laista sanoi. Lakiehdotuksen tarkoituksena kaiketi on ollut hallinnon rationalisointi, mikä tietysti sinänsä on järkevää. Valtionhallinnossa työtä varmaan tulevaisuudessa sillä saralla riittää aivan tarpeeksi. Mutta tässä laissa saattaa käydä niin, että pienellä säästöillä aiheutetaan iso vahinko. Kun me puhumme merenkulusta, tiedämme aina, että kun siellä jotakin ikävää sattuu, niin silloin puhutaan markkamääräisesti todella isoista vahingoista.

Tämän lain lähtökohta on ollut se, että valtaa annetaan lisää merenkulkupiireille. Tämä lähtökohta on tietysti hyvä, mutta en ymmärrä sitä, miksi samalla täytyy piiriorganisaatioita karsia, miksei lisääntyvää valtaa voida jakaa jo nykyiselle organisaatiolle.

Valiokunta toteaa mietinnössään, että piirit on muodostettava niin, ettei niistä tule liian suuria ja että etäisyydet eivät muodostu kohtuuttoman pitkiksi. On kuitenkin pelättävä, että näin ei tule käytännössä käymään. Jos otetaan esimerkiksi Suomenlahden piiri,

johon kuuluisivat kolme suurta satamaa Helsinki, Kotka ja Hamina, niin voidaan todella puhua, niin kuin edellisessäkin puheenvuorossa todettiin, mummutiipiristä. Tällaisen piirin kotipaikka todennäköisesti tulisi olemaan Helsingissä. Siis hallinto ja toimisto sijaitsisi siellä. Sieltä olisi pitkä matka sinne, missä myös todella tapahtuu.

Haluun myös korostaa sitä, että Suomen eri satamat ovat meidän satamajärjestelmätämme johtuen kilpailutilanteessa toisiinsa nähden. Tällöin olisi kohtuutonta se, että kun esimerkiksi tässä tapauksessa on kyse kolmesta satamasta, niin koko hallinto sijaitisi yhden sataman alueella siitä huolimatta, että nämä kolme satamaa kilpailevat keskenään. Tällaista vääristynyttä kilpailutilannetta ei lainsäädännöllä saisi luoda.

Täällä on todettu ja laissa on lähdetty siitä, että piiriorganisaatiosta alun pitäen olisi päättänyt johtokunta. Sitä on sikäli korjattu, että päätöksenteko halutaan siirtää ministeriöön. Se on varmasti terveellistä, mutta edelleen olisi tietysti voinut kysyä, onko tässä kysymyksessä niin iso asia, että päätöksenteon täytyisi tapahtua eduskunnassa. Tässä jälleen kerran olemme tekemässä lakia, jossa eduskunta ikään kuin luovuttaa edelleen ehkä sille itselleen parhaiten luontevasti kuuluvaa päätösvaltaa.

Herra puhemies! Mielestäni tämä laki ei ole kaikella huolellisuudella valmisteltu. Jos sitä väärin halutaan soveltaa, voi seurauksena olla todella suuria vahinkoja.

Ed. Isohookana-Asunmaa (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Häkämies samoin kuin ed. Kekkonenkin arvostelivat voimakkaasti hallituksen esitystä ja käyttivät molemmat hyvin asiantuntevan ja perustellun puheenvuoron. Kuitenkin suunnatonta hämmästyystä herättää se, että molemmat ovat hallituspuolueitten edustajia ja ed. Kekkonen tietääkseni vielä asianomaisen valiokunnan jäsenenkin, eikä valiokunnan mietinnössä näy näihin asioihin kuitenkaan kiinnitetyn riittävää huomiota, saati sitten että olisi edes ponsi muotoiltuna siitä, että merenkulkupiirien määrää ei tulla supistamaan, kuten hallituksen esityksen perusteluissa ja budjetin perusteluissa todetaan.

Myöskään ed. Kekkonen eivätkä liioin ed. Häkämiehen puoluetoverit näytä yhtyneen SKDL:n hyvin aiheelliseen vastalauseeseen,

jossa hallituksen esityksen 1 § on mielestäni aivan oikealla tavalla muotoiltu. Tällä muotoilulla nimenomaan voitaisiin poistaa se ongelma, mikä on nyt aivan selvästi syntymässä, kun väkisin merenkulkupiirien määrää supistetaan.

Ed. Knuuttila (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Liikennevaliokunta hyvin pitkälle myötäili edellä olevia puhujia. Mietinnössä mainitaan, että ilman erityisen painavia syitä ei vähennettäisi piirien lukumäärää.

Kuitenkin se taso, millä nämä päätökset piirien rajoista ja lukumäärästä tehdään, on yleensä hallinnossa alemmalla tasolla. Eduskunta ei ole laissa näistä yleensä säätänyt. Meillä oli käsiteltävänä laki tielaitoksesta, jossa oli aivan vastaavat pykälät. Se tapahtuu alemmalla tasolla kuin eduskunnassa, eli valtioneuvostossa tai ministeriössä, tässä tapauksessa liikenneministeriössä, niin kuin nyt esitetään lakiehdotuksessa siinä muodossa, minkä valiokunta mietinnössään ehdottaa. Jos halutaan antaa vielä tarkempia eväitä, niin se voisi tapahtua kolmannessa käsittelyssä, mutta mielestäni lakitekstiin sitä ei missään tapauksessa pitäisi ottaa, se on aivan liian jäykkä hallinnollisten rajojen määräämistapa.

Ed. Renko (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Edustajat Kekkonen ja Häkämies sivusivat hyvin läheltä sitä ajatusta, jonka SKDL:n vastalause sisältää ja johon perjantaina puheenvuorossani ilmoitin jo yhtyvänä.

Periaatteessahan tässä on kysymys siitä, tukeeko Holkerin hallitus Pohjois-Suomen elinkeinoelämää, siirretäänkö merenkulkupiiri Oulusta Vaasaan vai ei. Sympatiaa tuntee Suomenlahden ja Kotkan sataman puolustajiin siinä suhteessa, että Perämeren ja Suomenlahden ongelma on sama eli ne ovat matalia lahtia, joissa saastuminen lisääntyy. Niissä olevat riskitekijät merenkulussa ovat myös katastrofaalisia ympäristön kannalta. Olisi erittäin tärkeää, että toiminta ja hallinto olisivat lähekkäin toisiaan. Perämerellä, kun ne ovat läpi vuoden avoinna olevia satamia, jääpeitteen paksuus ja pitkäaikaisuus lisää vielä riskiä Suomenlahteen verrattuna.

Nyt on hallituspuolueilla mahdollisuus todistaa eduskunnassa, että ei tässä mikään hallitusväsymys vaivaa, vaan vedetään

SKDL:n esittämää vastalauselinjaa eteenpäin, jolloin liikenneministeriölle annetaan vielä selvemmät eväät, kuin valiokunnan mietintö on antanut, siihen suuntaan, että merenkulkupiirien lukumäärää ei vähennetä, vaan se säilyy nykyisellään ja hallintoa kehitetään muilla keinoilla.

Ed. Rauramo (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluaisin vastata näille Kotkan pojille, ed. Kekkoselle ja ed. Häkämiehelle. He kiinnittivät merenkulun turvallisuuteen huomiota, mikä sinällään on aivan oikein, mutta täytyy muistaa, että valiokunnassa käyneet ns. käytännön miehet eivät asettaneet kovinkaan kyseenalaiseksi sitä, että tällä lainsäädännöllä heikennettäisiin merenkulun turvallisuutta.

Tässä keskustelussa on tullut esiin myös hallintokeskusten paikat ja on selvästi käynyt ilmi, että Kotka, Vaasa, Oulu, Savonlinna ovat vain huolissaan siitä, että ovat menettämässä hallintokeskuspaikan, eivät niinkään muista merenkulkuun liittyvistä asioista.

Ed. Isohookana-Asunmaa (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Knuuttilan puheenvuorosta kävi aivan selvästi ilmi, että hänkin olisi valmis saamaan aikaan sellaisen päätöksen, että merenkulkupiirejä ei vähennettäisi. Hallituksen esityksessä, niin kuin todettiin, sitä ei ole, mutta ensi vuoden tulo- ja menoarvioesityksessä selvästi sanotaan, että piirejä on neljä. Olisi mielenkiintoista tietää, tuleeko ed. Knuuttila sitten esittämään ponitta kolmannen käsittelyn yhteydessä, jotta tästä epätietoisuudesta päästäisiin. Mielestäni eduskunnan tulee päättää, onko tässä maassa neljä merenkulkupiiriä vai kuusi, ja se päätös täytyy tehdä nyt käsiteltävän lakiesityksen hyväksymisen yhteydessä.

Ed. Kekkonen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Vastauspuheenvuorona ed. Rauramolle, jonka kanssa pitkään ja perusteellisesti olemme asiaa liikennevaliokunnassa käsitelleet, haluan todeta, että minä tulkitsin käytännön miehet aivan toisella tavoin kuin ed. Rauramo. Nimenomaan siellä pidettiin aivan ehdottoman välttämättömänä pitää merenkulun tarkastustoiminta ja muu toiminta erillään, koska muuten on tulossa

aivan selviä pulmia esimerkiksi tilanteessa, jossa suuren varustamon, merenkulkuhallituksen, alus eli jäänmurtaja ajaa kivellet. Kuka syyttää ja ketä? On aivan selvä jopa oikeudellinen pulma annettaessa meriselitystä, kuinka toimitaan vastedes, koska esimies—alainen-suhteet tulevat näyttelemään omaa osaansa.

Sitten vielä kansainvälisenä vertailuna: Kaikissa suurissa merenkulkumaissa tarkastustoiminta ja muu toiminta ovat erillään. Tällaisia ovat mm. Belgia, Kanada, Englanti, Espanja, Hollanti, Irlanti, Norja, Ranska, Ruotsi, Saksa, Tanska ja Yhdysvallat.

Ed. Häkämies (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Rauramolle totean, että kun hän totesi, että olen huolissani muiden edustajatovereiden kanssa siitä, että hallinto kenties jostakin piiristä muuttaisi pois, se on aivan totta. Minä olen todella siitä huolissani, mutta vertaisin tilannetta esimerkiksi siihen tilanteeseen, että me päättäisimme yhdistää Kotkan ja Helsingin poliisilaitokset ja siirtää poliisilaitoksen hallinnon pelkästään Helsinkiin ja sen jälkeen miettisimme, toimisiko tällainen organisaatio vai ei. Minä väitän, että se ei toimisi, ja kuten ed. Kekkonen totesi, merenkulkuun liittyy todella suuria turvallisuusriskejä. Tällä tavoin mielestäni ei kannata hallintoa kehittää, että olemme luomassa sellaisen lainsäädännön, joka saattaa aiheuttaa isojaakin vaaroja.

Ed. Vähänäkki (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Renko yritti tehdä tavallaan hallituskysymystä ja lyödä hallituspuolueiden edustajien välille kiilaa esillä olevan suhteellisen pienen asian tiimoilta. Siinä hän ei kuitenkaan tule onnistumaan. Valittaen on kuitenkin hallituspuolueen edustajana todettava, että hallitus ei ole tässä tehnyt Kymen läänin ja eteläisen Kymenlaakson kannalta edullista ratkaisua, niin paljon hyvää, suositeltavaa ja modernisoimista kuin merenkulkualan hallinnossa on lain puitteissa tapahtumassakin.

Minä toistan edelleen sen seikan, että Kotkan ja Haminan satamat ovat maamme suurimmat vientisatamat, joiden kautta tulee hyvinkin vaarallisia kemikaaleja, öljyjä jne. On erityisen tärkeää, että merenkulun valvontaviranomaiset olisivat konkreettisesti lähellä.

Yhdyn siihen ed. Rauramon näkemykseen, että olemme pahoillamme siitä, että hallinnon paikka siirtyy Kotkasta Helsinkiin. Ihmettelen, että tänä aikana, jolloin kaikki miettivät keinoja, joilla Helsingin paineita voitaisiin purkaa, useita kymmeniä virkamiestyöpaikkoja, jotka voisivat olla Kotkassa, siirretään lakiesityksen seurauksena Helsinkiin.

Ed. Backman (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Kun ed. Rauramo totesi, että kysymys olisi eräiden paikkakuntien osalta vain huolesta hallinnon poistumisesta, kysymys on myös asioiden sisällöstä ja asiantuntemuksesta. Kun esimerkiksi Savonlinna on sisävesiliikenteen keskuspaikka, jatkossa entistä enemmän, kun sinne tulee ensimmäinen sisävesien jäänmurtaja, mikäli sen saamme vain konkurssipesästä ulos Hietaniemen telakalta, niin sen jälkeen ei ole samantekevää, päättävätkö asioista Saimaan kanavakonttorin insinöörit. Insinöörit osaavat kuljettaa laivaa kanavarännissä, mutta sen jälkeen, kun siitä mennään eteenpäin, kysymys on merenkulusta, järvi-merenkulusta, ja siinä tarvitaan jo merikapteenin asiantuntemusta. Tässä mielessä Savonlinna on huolissaan siitä, että tämä asiantuntemus on poistumassa Savonlinnasta ja siirtymässä kanavainsinöörien haltuun.

Ed. Renko (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Vähänäkin puheenvuoro oikein konkreettisesti todisti sen, mitä olen ollut havaitsevinani, väsymystä taistella eduskunnassa hallituksen ihmeellisiä esityksiä vastaan, ja annetaan periksi. Hän samanaikaisesti pahoittelee, että näin käy, toteaa, että näin on sovittu, ja kuitenkin on hyväksymässä. Mitä se muuta on kuin väsymistä?

Ed. Rauramolle totean, että merenkulkuhallituksen pääjohtaja mm. totesi, että ites- tänselvyys pitäisi olla, että Oulun, Lapin ja Vaasan läänin merenkulkupiirien yhdistyessä keskuspaikka olisi Oulu, koska etäisyydet Vaasasta Inariin ovat yli 800 kilometriä. Kuvitelkaapa nyt poliisivastuu tällä tavalla siirrettäväksi. Se on vielä mielettömämpi kuin eteläisimpien merenkulkupiirien yhdistämiset.

Totean, että perjantaina, kun käytiin täällä keskustelu, valiokunnan puheenjohtaja Aapo Saari viittasi vähän saman tyyliin menet-

telyyn, kuin varapuheenjohtaja Knuuttila äsken totesi, eli ponnella asian kiilaamista siihen suuntaan, että liikenneministeriö, jolle valta ja lopullinen ratkaisu jää, kuuntelisi eduskuntaa herkillä korvalla, että merenkulukupiirejä ei yhdistettäisi vaan säilytettäisiin lukumääräisesti kuusi. Nyt on mahtava tilaisuus tietenkin varapuheenjohtajalla tehdä tämä todistustemppu täällä, kun varsinainen puheenjohtaja näyttää olevan poissa.

Ed. Lehtosaari (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Kun ed. Rauramo totesi, että valiokunnassa asiantuntijat olisivat olleet tavallaan hallituksen esityksen takana, suuresti ihmettelen, miten huonosti ed. Rauramo kuunteli asiantuntijoita. Meillä on täällä dokumentteja vaikka kuinka paljon niistä asiantuntijoista, jotka vastustivat mammuttipiirien syntymistä ja esittivät ne hyvin monet epäilyt, jotka liittyvät suuriin piireihin, samoin kuin ne riskit, jotka liittyvät suurien piirien syntymiseen.

Edelleen ed. Rauramo totesi, että me, jotka vastustimme ja epäilimme suurien piirien toimivuutta, olisimme olleet vain huolissamme siitä, että hallintopaikat tietyiltä paikkakunnilta ovat pois lähdössä. Tämä arvio pitää osittain paikkansa. Esimerkiksi Savonlinnan osalta on todettava, että me olemme todella huolissamme siitä, jos Savonlinnasta luotsipiiri tulee mammuttipiiriin myötä häviämään. Niin kuin on tullut jo monessa puheenvuorossa esille, Savonlinna on Saimaan syväväylän eräs solmukohta, jossa liikennettä on varsin paljon ja joka tulevaisuudessa tulee hyvin vahvasti kasvamaan. Olisi hyvin viisasta nimenomaan turvallisuuden kannalta, että sillä alueella olisi käden ulottuvilla ammattitaitoiset auttajat, kun niitä siellä varmasti tullaan tarvitsemaan.

Ed. Knuuttila (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Keskustelu on ollut hyvin antoisaa ja evästävää tulevia hallintoratkaisuja silmällä pitäen. Liikennevaliokunta muutti hallituksen esitystä nimenomaan perustelujen osalta siihen suuntaan, että hallintoratkaisuille jää tilaa: tehdä niitä joko siihen suuntaan kuin monet puhujat ovat toivoneet, että piirejä lisätään, tai sitten suppeampaan suuntaan. Mutta ei liikennevaliokunnan asiaa eikä lain asiana ole lyödä lukkoon kiinteästi piirirajoja. Tämä on suuren enemmis-

tön kanta ollut liikennevaliokunnassa, ja minä toivon, että eduskunta pysyy näissä vakaisissa hallintoperiaatteissa.

Mitä tulee merenkulun turvallisuuteen, on toki muistettava se, että merenkulun tarkastus ei tule piirihallinnon alaisuuteen vaan säilyy itsenäisenä. Ammattimiehet, mm. merikapteenit, ohjaavat sitä entiseen tapaan. Piirien lisäksi tulee aluekonttoreita kaikkiin merkittäviin pisteisiin, joita täälläkin on mainittu, jotka voivat olla sitten merenkulun tarkastajien sijoituspaikkoja. Tilanne ei ole ihan niin mustavalkoinen, kuin se nyt äkkiä näyttäisi puhuttaessa pelkästään piiritasosta.

Lopuksi valtiovarainvaliokunnan asia on tietysti budjettiasiana ottaa kantaa piireihin, koska budjettiehdotuksessa on maininta näistä piireistä, ei tässä hallituksen esityksessä olevassa lakiehdotuksessa siinä muodossa kuin nyt liikennevaliokunta on sen mietinnössään esittänyt.

Ed. Tennilä: Herra puhemies! Minusta hallinnossa pieni on kaunista. Nyt tulee mammuttipiirit, joissa hallinto ja käytäntö erkaantuvat kauas toisistaan. Käytännössä esimerkiksi Kemistä Vaasaan ero olisi noin 400 kilometriä. Liian suurta. Meille sopii hyvin käytännöksi se, että on kuusi piiriä, ja jos eduskunta haluaa asiaan vaikuttaa, se tämän myös selvästi ilmaisee. Turhat puheet ovat turhia puheita.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Eduskunta ryhtyy lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

1 §.

Keskustelu:

Ed. Tennilä: Herra puhemies! Ehdotan, että 1 § hyväksyttäisiin vastalauseen mukaisena eli tulisi kuusi piiriä, mikä tarkoittaisi sitä, että Pohjanlahdella olisi Oulun ja Vaasan piirit, Suomenlahdella Helsingin ja Kotkan piirit ja lisäksi Järvi-Suomen ja Saaristomeren piirit.

Ed. P. Lahtinen: Arvoisa puhemies! Merenkulun turvallisuuden puolesta kannatan ed. Tennilän ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Toinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Tennilä ed. P. Lahtisen kannattamana ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin vastalauseen mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö ”jaa”, ed. Tennilän ehdotus ”ei”.

Toinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 81 jaa- ja 48 ei-ääntä; pois-
sa 70. (Koneään. 9)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

2—5 §, johtolause ja nimike hyväksytään keskustelutta.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

11) Kertomus niistä toimenpiteistä, joihin eduskunnan tekemät muistutukset valtiovarain hoidosta ja tilinpidosta vuonna 1986 ovat antaneet aihetta

Ainoa käsittely
Mainittu kertomus (K n:o 11)
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 70

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 70.

Keskustelua ei synny.

Mietintö hyväksytään.

Asia on loppuun käsitelty.

12) Asetus 6 päivältä lokakuuta 1989 työsuojeluhallinnon eräistä virkajärjestelyistä

Ainoa käsittely
Mainittu asetus (A n:o 30)
Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 28

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 28.

Keskustelu:

Ed. P. Leppänen: Herra puhemies! SKDL:n ja devan edustajat sosiaalivaliokunnassa kiinnittivät huomiota työsuojelutarkastajien ja lähinnä kentällä tapahtuvan tarkastustyön tämän hetken puutteisiin. Kun tätä asetusta on ministeriössä valmisteltu, asia nousi myös valiokunnassa yleisempään tarkasteluun. Sen vuoksi me emme voi hyväksyä tätä asetuksen sisältöä, koska tässä on esitetty vähennettäväksi työläistarkastajien määrää, joiden työ on monen vuoden aikana lisääntynyt.

Sen vuoksi ehdotan, että tämä asetus tulee kumota.

Ed. Stenius-Kaukonen: Herra puhemies! Kannatan ed. P. Leppäsen tekemää ehdotusta tämän asetuksen kumoamisesta.

Emme me vastusta näitä virkajärjestelyjä sinänsä, mutta kuten ed. P. Leppänen totesi, tämä esitys merkitsee nimenomaan tarkastavan henkilökunnan vähenemistä ja juuri niiden henkilöiden vähenemistä, joilla on työelämän tuntemusta ja omakohtaista kokemusta työelämästä niissä tehtävissä, joita tarkastukset koskevat. Kun työsuojelutarkastajien tehtävien määrä on kolminkertaistunut 70-luvun puolivälistä, niin työsuojeluhallintoon ja nimenomaan työsuojelupiirihallintoon ei ole saatu lisävirkoja.

Ainoa, missä resursseja on nyt saatu lisää, on kunnallisen työsuojelutarkastuksen yhdistäminen valtion työsuojelutarkastukseen, mikä on myönteinen asia ja antaa mahdollisuuden parempaan resurssien käyttöön. Mutta tämä toi mukanaan myös kunnan työsuojelutarkastuksen kohteena olevat työpaikat. Kun otetaan huomioon kaiken kaikkiaan työmäärän kasvu, ei ole perusteita sille, että tarkastavan henkilökunnan määrää lähdetään vähentämään. Sen vuoksi meidän mielestämme tämä asetus tulisi valmistella uudestaan ja tuoda sitten uudelta pohjalta tehty asetus eduskunnan käsittelyyn.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Toinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. P. Leppänen ed. Stenius-Kaukosen

kannattamana ehdottanut eduskunnan päättäväksi, että asetus olisi kumottava.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö ”jaa”, ed. P. Leppäsen ehdotus ”ei”.

Toinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 108 jaa- ja 17 ei-ääntä; poissa 74. (Koneään. 10)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Asia on loppuun käsitelty.

Toinen varapuhemies: Täysistunto keskeytetään valiokuntien kokoontumista varten ja sitä jatketaan kello 18.05.

Täysistunto keskeytetään kello 17.06.

Täysistuntoa jatketaan

kello 18.05.

Puhetta johtaa toinen varapuhemies Pesälä.

13) Ehdotus laiksi liikevaihtoverolain 16 ja 27 §:n väliaikaisesta muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 212
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 73

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 73.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

14) Ehdotus vuoden 1990 rakennusverolaiksi

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 208
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 74

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 74.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

15) Ehdotus laiksi vuodelta 1990 toimitettavan verotuksen perusteella maksettavien palautusten ja kannossa maksettavan lopullisen veron korottamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 185
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 75

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 75.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

16) Ehdotus laiksi kuluttajavirastosta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 151
Talousvaliokunnan mietintö n:o 12

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on talousvaliokunnan mietintö n:o 12.

Tämän asian yhteydessä sallitaan keskustelu myös päiväjärjestyksen 17) ja 18) asiasta.

Keskustelu:

Ed. Mönkäre: Herra puhemies! Kuluttajahallinnon uudistusta on odotettu pitkään. Kehittämistyötä on tehty noin 20 vuotta. Nyt esillä oleva hallinnonuudistuspaketti on aikaansaatu tiukkana kompromissina. Useilta tahoilta olisi ilmennyt halukkuutta vielä keskitetymppään kuluttajavirastoon. Pitemmän askelen ottaminen on osoittautunut kuitenkin mahdottomaksi. Lohdutuksena voimme pitää sitä, että kuluttajahallintoa on luvattu tarkistaa kahden vuoden kuluttua.

Kuluttajahallinnon uudistus ajoittuu kuluttajapolitiikan kannalta ajankohtaiseen hetkeen. Kuluttaja-asiat ovat viimeisen puolen kuluessa nousseet keskeisiksi keskustelun aiheiksi kaikissa tiedotusvälineissä. Suomalaisia ärsyttää erityisesti elintarvikkeiden korkea hinta. Kuluttajapolitiikassa tarvitaankin nyt perestroikaa, jonka keskeiset asiat ovat elintarvikkeiden hintakeskustelu, kulutus ja ympäristö, ravinto ja terveys, kuluttajavalistus sekä spontaanin kuluttajaliikkeen kanavoiminen.

Toiveet ja odotukset kuluttajavirastoa kohtaan erityisesti hintakysymyksessä ovat suuret. Elintarvikkeiden hintakeskustelu Suomessa on ollut varsin mielenkiintoinen pallottelutapahtumasarja. Ylihinnan muodostamisessa on noussut syyttävä sormi toisen jälkeen. Tyypillistä keskustelulle on, että yksikään osapuoli ei tunnusta itsessään syytä. Korkeaan hintatasoon vaikuttavat alkutuotanto, jalostusporras, kauppa, tullit sekä lisenssi- ja verokäytäntömme. Lisäksi Suomen sääolosuhteet ja palkkataso sekä sosiaaliturva on mainittu syiksi elintarvikkeiden korkeaan hintaan. Yhtä osatekijää korjaamalla ei mitään saada aikaiseksi, vaan koko hinnanmuodostuksen vääristymiin on voitava puuttua.

Tässä kuluttajavirastolla tulee olemaan todella vaikea ja haastava tehtävä edessään. Kuluttajaviraston tehtävä on tehdä luotettavia selvityksiä ja hintavertailuja sekä huolehtia kuluttajavalistuksesta ja ohjata kuluttajaneuvontaa, jolloin esimerkiksi hintakysymyk-

sistä kansalaisille tulisi saada riittävästi tietoa asiallisen keskustelun ja oikean mielipideilmaston luomiseksi.

Poliittinen päätöksentekojärjestelmä viime kädessä on kuitenkin vastuussa toimenpiteistä hintatason alentamiseksi. Maatalouspolitiikkamme vanhanaikaiset vääristymät on korjattava. Suomeen on saatava tervettä kilpailua jalostusportaan ja kaupan alueelle. Kaupan ylimääräisiä mainoskuluja on vähennettävä ja kaikissa portaissa tehottomuutta vähennettävä. Esimerkkinä voin mainita, että maa- ja metsätaloudessa julkisen rahoituksen osuus on 73 prosenttia, kun se teollisuudessa on vain 13 prosenttia. Suomi ei myöskään tulevaisuudessa voi mennä Euroopan markkinoille valtion tukemin halvoin elintarvikkein, kun Euroopan yhteisö itskin pitää päätavoitteenaan ylituotannon alentamista ja tuotannon monipuolistamista. Suomalaisen veronmaksajan selkänahka ei myöskään enää kestä ylituotantomme viennin.

Nostaisin elintarvikkeiden hintakeskustelun uuden kuluttajaviraston ensimmäiseksi tärkeäksi tehtäväksi. Tarvitaan pikaisia toimia kaikilla hinnanmuodostuksen alueilla. Suomalaisen kuluttajan kärsivällisyys alkaa olla loppu, ja se tulee esille ympäri maata puhjenneissa leivänostoboikoteissa ja spontaanissa greenpeacemäisessä kuluttajatoiminnassa.

Kuluttajapolitiikka on tänä päivänä pitkälle myös ympäristöpolitiikkaa. Varsinkin nuoremmat kuluttajat ovat kiinnostuneita siitä, miten kulutustavarat rasittavat ympäristöä. Teollisuus on käyttänyt koko ympäristöystävällistä yhteiskuntamielialaa hyväkseen tuottamalla omilla eko- eli ympäristöystävällinen tuote -merkeillä varustettuja tuotteita. Tyypillistä näille on ollut, että niiden todellisesta ympäristöystävällisyydestä ei ole luotettavaa tietoa. Saatetaan ilmoittaa, että jääkaapeissa on freoneja niin ja niin monta prosenttia vähemmän kuin jossakin, mainitsematta missä, eikä kerrota miten paljon freoneja on jäljellä.

Suomi onkin mukana yhteispohjoismaisessa ekomerkkihankkeessa, jonka tarkoituksena on luoda yleisesti hyväksytty, oikeudenmukaisen raadin kriteerein annettu ekomerkki. Tällaisen merkin myöntämiseen liittyy tietysti paljon ongelmia, mutta mahdoton se ei ole toteuttaa. Esimerkiksi Länsi-Saksassa

ympäristöystävällinen ekomerkki, sininen enkeli, on jo käytössä. Kuluttajat haluavat vihreitä oppaita, joissa kerrotaan miten minikin tuote rasittaa ympäristöä. Ostopäätökset halutaan yhä enemmän tehdä ottaen huomioon ympäristövaikutukset.

Kuluttajaneuvonnan järjestäminen on yksi kuluttajaviraston tehtävistä. Tiedotusvälineet harjoittavat tällä hetkellä laajamittaista kuluttajavalistusta. Myös kouluissa kuluttajavalistusta annetaan jatkuvasti. Kuluttajaneuvoston järjestämä Koululaisista kriittisiä kuluttajia -seminaari tänä syksynä herätti kiinnostusta tunteita opettajapiireissä.

Kuluttajaneuvosto on teettänyt tutkimuksen teollisuuden tuottamasta kuluttajakasvatusmateriaalista, jota opettajille lähetetään. Tuo materiaali on tehty teollisuuden näkökulmasta, eikä se aina ole objektiivista. Yhteispuhujamaisen tutkimuksen mukaan 2/3 opettajista on käyttänyt tätä materiaalia. Kouluhallituksella ei ollut vastaavaa materiaalia tuotettuna. Kuluttajavalistuksen sisältö on pitkälti kunkin opettajan oma asia. Ei ole mitään syytä epäillä opettajien kriittisyyttä heidän käyttäessään teollisuuden valmistamaa materiaalia, mutta yhteiskunnassamme tarvitaan tällä hetkellä syvällisempää arvokeskustelua siitä, mikä kuluttajavalistuksen sisällön tulisi olla.

Kansalaiset ovat tänään hyvin kiinnostuneita kaikista kuluttaja-asioista, niin hintakeskustelusta kuin ympäristöasioista. Uudella kuluttajavirastolla on valmiiksi ympärillään yhteiskunnassa kuluttajapolitiisesti myönteinen ilmapiiri, joten haasteisiin luulisi olevan helppo tarttua.

Todettakoon vielä, että kuluttajahallinnon uudistuksessa on jäänyt joitakin palkkaväristymiä niin, että uudessa virastossa samoja tehtäviä tekevien välillä on kahdenkin palkkaluokan ero riippuen siitä, ovatko he tulleet elinkeinohallituksesta vai aikaisemmista kuluttajavirkamiesten tehtävistä. Nämä palkkaväristymät on työmotivaationkin vuoksi mitä pikimmin korjattava.

Kuluttajahallinnon uudistus luo onnistuneelle kuluttajapolitiikalle tietenkin vain raamit. Itse toiminnan sisältö riippuu työntekijöitten osaamisesta ja motivaatiosta sekä ennen kaikkea kuluttajavirastolle annetuista resursseista, joista me eduskunnassa päätämme. Jos kansalaisten mielipidettä tällä hetkellä kuuntelemme, on selvää, että kuluttajavi-

ranomaisten työtä tässä maassa on painokkaasti kehitettävä.

Toisena lakiesityksenä on hallituksen esitys kuluttajatutkimuskeskuksesta. Onnistuneen kuluttajaviranomaisten toiminnan pohjana tulee olla laaja ja kattava kuluttajatutkimus. Korkeakoululaitoksen piirissä ei ole syntynyt spontaania kuluttajatutkimusta, ja siksi erityisen kuluttajatutkimuskeskuksen perustaminen on perusteltua. Koko hallituksen esityksen keskeinen sisältö on tutkimuskeskuksen yhteistyö muihin tutkimusta tekeviin tahoihin, ja se onkin tässä esityksessä positiivista ja poikkeuksellista. Esityksessä nyt kuluttajatutkimukselle varatut henkilöstöresurssit, 19 henkeä, eivät riitä tyydyttämään koko kuluttajatutkimuksen tarpeita.

Kuluttajatutkimuskeskus voi vastata vain pieneen osaan kuluttajaviraston ja elintarvikeviraston tutkimustarpeesta. Siksi myös näitten virastojen budjetissa pitää olla oma tutkimusmäärärahasa. Kuluttajatutkimuskeskuksen kriittinen minimiraja on 40 henkeä, ja siihen pitäisi päästä kolmen vuoden kuluessa. Korkeakoulujen resursseja tulisi tämän päivän yhteiskunnassa suunnata uusiin suuntiin. Maassamme ei ole yhtään kuluttajatutkimuksen professuuria, ja viimeaikaista keskustelua kuunnellessa sellaisen perustaminen tuntuisi vähintäänkin perustellulta.

Elintarvikeviraston hallinnonalakysymys näyttää nousevan ainoaksi ongelmaksi kuluttajahallinnon uudistamisen yhteydessä. Tällä hetkellä elintarvikevalvonnan pääosat ovat kauppa- ja teollisuusministeriön hallinnonalalla kuluttajavirastoksi muuttuvassa elinkeinohallituksessa. Elintarvikelaki on säädetty vuonna 1941. Maamme elintarvikevalvonta on kuulunut elintarvikelain mukaan kauppa- ja teollisuusministeriölle alusta lukien. Opposition taholta on esitetty, että elintarvikekysymykset jatkossa tulisi käsitellä sosiaali- ja terveysministeriön alaisina. Kuluttajan näkökulma ei puolla tätä näkemystä. Elintarvikeviraston tulee olla osana kuluttajahallintoa. Norminanto on nyt ja jatkossakin kolmella hallinnonalalla, kauppa- ja teollisuusministeriössä, sosiaali- ja terveysministeriössä ja maa- ja metsätalousministeriössä sovitun tehtäväjaon mukaisesti.

Elintarvikevirastoon yhdistetään käytännön elintarvikevalvonta. Tällä selkiytetään alueellisten ja paikallisten hallintoviran-

omaisten työtä ja parannetaan myös elintarvikkeita koskevaa kuluttajansuojaa, kun käytännön valvontatyöhön tulee tehokkuutta. Elintarvikevirasto joutuu ottamaan toiminnassaan huomioon kolmen eri ministeriön norminannon toimialaansa koskevilla kysymyksissä.

Ravinto- ja terveyskysymykset ovat viime päivinä olleet vahvasti julkisessa keskustelussa esillä. On selvää, että suomalaiset haluavat syödä hyvälaatuista, puhdasta ja terveellistä ruokaa. Näitten terveydellisten intressien lisäksi kaiken kaikkiaan elintarvikekysymyksiin liittyy vahva kuluttajanäkökulma. Käyttö- ja kulutustavaroita koskeva valvonta jää kuluttajavirastoon. Elintarvikevalvonassa ja kulutustarvikkeitten turvallisuusvalvonassa valvontaorganisaatio on sama. Tuoteturvallisuuslain rinnalla osa käyttö- ja kulutustavaroista on elintarvikemääräyksissä kuten elintarvikkeitten kanssa kosketuksiin joutuvat käyttö- ja kulutustavarat. Melkoista sotkua syntyisi käytännön työssä, jos tuoteturvallisuuslain mukainen käyttö- ja kulutustavaravalvonta ja elintarvikelain mukainen elintarvikkeitten turvallisuusvalvonta olisivat eri ministeriöissä.

On selvää, että sosiaali- ja terveysministeriön ja maa- ja metsätalousministeriön asiantuntijaroolin on säilyttävä vahvana uudessakin järjestelyssä. Elintarvikevirasto ei ole norminantaja. Kuluttajaa suojaavat elintarvikenormit ratkaistaan edelleen kolmessa ministeriössä.

Elintarvikelaissa kiinnitetään ravinnon osalta huomiota terveysseikkojen lisäksi myös kuluttajansuojellisiin näkökohtiin eli estetään kuluttajan harhaanjohtaminen tuotteen laadun ja muiden seikkojen suhteen. Tämä valvonnan osa on kuluttajan suojelua, ja sen tulee kuulua kuluttajahallintoon.

Sosiaali- ja terveysministeriön edustaja ainoana jätti eriyvän mielipiteensä elintarvikevalvontatoimikunnan mietintöön. On harmi, että tällainen ristiriita on syntynyt. Useiden asiantuntijoiden mielestä kuitenkin nykyinen laki on hyvä parannus, ja hyvänä asiana pidetään sitä, että elintarvikevalvontaa keskitetään nyt yhteen virastoon. Lääkintäviranomaisten tulee antaa kaikki osaamisensa jatkossakin elintarvikeviraston kanssa yhteistyöhön niin, että suomalaiset söisivät yhä terveellisempää ja puhtaampaa ruokaa. Sosiaali- ja terveysministeriön lausunnossa to-

detaan, että elintarvikkeen ihmiselle aiheutaman terveysvaaran ja terveyshaitan arviointi kuuluu ensisijaisesti sosiaali- ja terveysministeriön vastuualueeseen. Näin minunkin mielestäni on ja tulee olla myös tässä uudessa hallintomallissa. Se, että vastuuministeriö on kauppa- ja teollisuusministeriö, ei estä kaikkien asianomaisten ministeriöiden täysipainoista yhteistyötä, jota myös valio-kunta lausunnossaan vaatii.

Euroopan yhdentymiskehityksessä korostetaan voimakkaasti sitä, että elintarvikkeet ovat osa kansainvälistä kaupankäyntiä. Ne perustelut, jotka 1970-luvulla puolsivat elintarvikevalvonnan sijoittamista sosiaali- ja terveysministeriöön, ovat saaneet voimakkaan vastapainon Euroopan yhdentymiskehityksestä. Kauppa- ja teollisuusministeriön hallinnonala on hoitanut kuluttaja- ja elintarvikeasioita koskevaa kansainvälistä yhteistyötä, josta tärkeä osa on kuluttajan kannalta Efta — EC-yhteistyö. Hallinnonalan muutos tässä vaiheessa voisi aiheuttaa kuluttajan kannalta ongelmia integraatioprosessissa.

Tänä vuonna hyväksyttiin EC:n direktiivi elintarvikevalvonnasta. Sen johdannossa korostetaan voimakkaasti elintarvikevalvonnan kansainvälisyyttä, vaikeuksia sen käytännön toteuttamisessa ja kuluttajansuojelua.

Herra puhemies! Hallinnonalojen väliset ristiriidat olisi unohdettava ja keskityttävä niin elintarvikeviraston työskentelyssä kuin koko kuluttajahallinnon uudistuksessa uudenlaiseen, joustavaan julkishallinnolliseen työskentelyyn.

Ministeri Salolainen: Herra puhemies! Kuluttajahallintopaketti on nyt eduskunnan käsiteltävänä ensimmäisessä käsittelyssä, ja haluaisinkin esittää kiitokset talousvaliokunnalle siitä, että se on ripeästi käsitellyt tämän varsin laajan ja erittäin merkittävän lakikokonaisuuden. Tällä hetkelläkin kuluttajakysymykset ovat todellakin ajankohtainen teema, ja uskallan väittää, että tämä kuluttajahallinnon uudistus, jota nyt ollaan aikaansaamassa, luo erittäin hyvät hallinnolliset puitteet kuluttajakysymysten käsittelemiselle.

On luonnollista, että tässä yhteydessä ei tietenkään voida ratkaista kaikkia kysymyksiä, jotka liittyvät kuluttajahallinnon alaan. On nimittäin niin, että siinä keskustelussa,

jota parhaillaan käydään Suomessa ja jonka käymistä pidän hyvin onnistuneena ja hyvänä, tietenkin eri ministeriöitten tonteille ja kautuu aika paljon kuluttajakysymyksiä. Kaikki merkittävät kysymykset eivät tämän KTM:n hallinnonalalle tapahtuvan keskittämisen jälkeenkään ole KTM:n hallinnonalalla. Jää lukuisia kysymyksiä, jotka liittyvät maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalaan, sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalaan, valtiovarainministeriön hallinnonalaan jne. ja jotka vaikuttavat oleellisella tavalla esimerkiksi kuluttajahintojen muotoutumiseen ja yleensä kuluttajakysymyksiin.

Joka tapauksessa voidaan todeta, että tämä järjestely, joka nyt aikaansaadaan ja jonka tarkistelu suoritetaan parin vuoden kuluttua, todellakin luo hallinnolliset puitteet tälle yhteistyölle. Niin kuin totesin, olen hyvin iloinen, että käsittely valiokunnassa on ollut ripeätä ja varsin yksimielistäkin, mutta käsittely ei kaikilta osin ole kuitenkaan ollut täysin yksimielistä ja siltä osin kuin se ei ole ollut yksimielistä, se on koskenut elintarvikeviraston kysymyksiä, ja haluaisin siitä muutaman sanan sanoa.

Elintarvikevirasto liittyy kuluttajahallinnon kokonaisuudistukseen, joten on vaarana, että hallituksen kannasta suuresti eroavat linjat voivat vaikuttaa koko tämän uudistuksen toteuttamiseen. Voin vakuuttaa, että kun valtioneuvoston tarkastajat olivat kiinnittäneet huomiota elintarvikevalvonnan hajanaisuuteen, kaikki mahdolliset voimat valjastettiin tämän uudistuksen aikaansaamiseen. Tämä järjestely, joka nyt on aikaansaatu, on monen kompromissin ja monen vaikean neuvottelun tulos, ja voi sanoa, että esimerkiksi kuluttajapiireissä ei aluksi edes uskottu, että tässä voitaisiin onnistua. Sen jälkeen kun siinä onnistuttiin, esimerkiksi Kuluttajaliitto ja kuluttajaorganisaatiot ovat lausuneet tyytyväisyytensä siitä, että tässä valtioneuvoston tarkastajien toivomassa asiassa on päästy eteenpäin.

Elintarvikevalvonnan pääosa on jo tällä hetkellä kauppa- ja teollisuusministeriön toimialalla eli elinkeinohallituksessa. Normien anto, joiden perusteella nyt kyseessä oleva kolmelta hallinnonalalta yhdistetty valvonta joutuu toimimaan, tulisi edelleenkin säilyttämään entisillä ministeriöillä, jolloin kaikki kyseisten ministeriöiden näkökohdat voi-

daan ottaa sitovasti normeissa huomioon.

Elintarvikevalvonta liittyy suurempaan kokonaisuuteen eli kuluttajahallintoon kokonaisuudessaan. Ministeriötasolla nämä asiat täytyy koordinoita, ja kun ei ole esiintynyt näkökohtia sen puolesta, että kuluttajahallinto siirrettäisiin kauppa- ja teollisuusministeriön toimialalta, tulisi elintarvikevalvonta samoin säilyttää KTM:n toimialalla. Käyttö- ja kulutustavarat tulisivat olemaan kuluttajavirastossa. Elintarvikevalvonnassa ja käyttö- ja kulutustavaroiden tuoteturvallisuusvalvonnassa valvontaorganisaatio on sama. Osa käyttö- ja kulutustavaroista on elintarvikemääräyksissä eli elintarvikkeiden kanssa kosketuksiin joutuvat käyttö- ja kulutustavarat.

Sosiaali- ja terveysministeriön ja lääkintöhallituksen asiantuntijarooli ei suinkaan poistu elintarvikeviraston luomisen yhteydessä. Olen samaa mieltä siitä, että näiden tahojen rooli on varsin keskeinen ja tärkeä. Elintarvikevirastoon siirtyisi lääkintöhallituksesta vain terveydenhoitoasetuksen mukainen elintarvikkeisiin liittyvä terveydenhoidon 8 luvun mukainen elintarvikesäännösten noudattamisen valvonnan johto eli myymälöihin ym. liittyvät asiat, jotka ovat paljolti kuluttajapainotteisia.

Elintarvikelaissa kiinnitetään ravinnon osalta huomiota paitsi terveysseikkoihin myös kuluttajansuojelullisiin näkökohtiin eli estetään kuluttajan harhaan johtaminen laadun ym. suhteen. Tämä asia on selvää kuluttajansuojelua ja kuuluu KTM:n toimialaan.

Elintarvikeviraston johtokuntaan tulevat viranomaistahoista kauppa- ja teollisuusministeriön lisäksi myös sosiaali- ja terveysministeriön sekä maa- ja metsätalousministeriön edustajat. Haluaisin todeta, että esimerkiksi maa- ja metsätalousministeriön ja sosiaaliministeriön kanssa on käyty aika laajojen ja monipuolisten, tosin vaikeidenkin, neuvottelujen, jotta tämä ratkaisu on voitu turvata. Muu vaihtoehto olisi se, että nämä olisivat olleet edelleenkin hajallaan kuin jokisen evään, mihin valtioneuvoston tarkastajat kiinnittivät huomiota.

KTM:n hallinnonala on ollut huomattavasti aktiivisempi elintarvikevalvonnassa kuin sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonala. Lisäksi KTM:n hallinnonalalla on hoidettu jo pitkän aikaa kuluttaja-asioiden

sekä elintarvikeasioiden kansainvälinen yhteistyö, mistä tällä hetkellä keskeisin on Efta — EC-yhteistyö. Tässä suhteessa muutokset kesken tämän integraatiovaiheen olisivat myös varsin problemaattisia.

Elintarvikevalvonnan terveyskysymykset ovat kaikkialla maailmassa keskittyneet pääasiassa kemistien, toksikologien, ravitsemustieteilijöiden ja eläinlääkäreiden terveystieteisiin. Perinteinen lääketiede on ainakin vielä toistaiseksi keskittynyt muihin kysymyksiin kuin elintarvikkeiden valmistuksen, käsittelyn, varastoinnin tai kuljetuksen mukanaan tuomiin terveysvaikutuksiin ihmisissä.

Kuten edellä on mainittu lääkintöhallitus olisi asiantuntijaviranomainen edelleenkin elintarvikeasioissa. Elintarvikevalvonta on elintarvikelain säätämisestä eli vuodesta 1941 lukien ollut kauppa- ja teollisuusministeriön hallinnonalaa, ja tulisi olla todella painavia syitä elintarvikevalvonnan siirtämiseen toiselle hallinnonalalle.

Kuten edellä totesin tämä hallinnonuudistus kuluttajakysymyksissä sattuu todellakin kreivin aikaan. Näille kysymyksille on sosiaalinen ja yhteiskunnallinen tilaus tällä hetkellä. Tukemalla tätä organisaatiouudistusta, saamalla se eläväksi ja entistäkin tehokkaammaksi voimme merkittävästi vaikuttaa niihin asioihin, jotka tällä hetkellä kansalaisia vaivaavat.

Ed. Huuhtanen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Niin kuin ministeri Salolainen totesi, niin tämä lakipakettkäsittely on ollut varsin yksimielistä ja lähes ainoa erimielisyys liittyy elintarvikeviraston sijoittumiseen kauppa- ja teollisuusministeriön alaisuuteen.

On todettu myös, että elintarvikevirastolle lukuisissa asiantuntijalausunnoissa on edellytetty varsin itsenäistä roolia, jolloin voisi päätellä, että sen yhteydet laajemmin kuluttajahallintoon olisivat löysemmät, jos niin haluttaisiin. Opposition taholta on korostettu, että elintarvikeviraston keskeisin tehtävä on elintarvikevalvonnassa elintarvikkeiden terveellisuuden ja turvallisuuden valvominen ja näin ollen elintarvikeviraston sijoittuminen sosiaali- ja terveysministeriön alaisuuteen olisi paljon luontevampaa.

Täällä todettiin, että kauppa- ja teollisuusministeriössä, lähinnä elinkeinohallituksessa,

on oltu aktiivisia valvontakysymyksessä. Tämä on pitkälti resurssikysymys. Niin sosiaali- ja terveysministeriössä kuin maa- ja metsätalousministeriössä henkilöresurssit ovat olleet varsin vähäiset ja näin ollen ehkä aktiivisuus on näkynyt ulospäin sitten juuri tällä tavalla vähäisenä.

Tämän lakiesityksen jälkeen käy edelleenkin resurssikysymyksissä sillä tavoin, että lääkintöhallituksesta lakkautetaan ylitarkastajan virka, ja on pelättävissä, että tämä tehtävä, joka lääkintöhallitukselle edelleen jää, tulee kärsimään. Olisin toivonut tästä ministerin kommenttia.

Ministeri Salolainen: Herra puhemies! Nämä virkakysymykset eivät tule aiheuttamaan ongelmia. Lääkintöhallituksessa voidaan hoitaa varsin hyvin ne tehtävät, jotka sinne kuuluvat.

Mitä tulee elintarvikevirastoon, niin kuin tiedetään, lääkintöhallituksestahan siirtyi sinne pari henkilöä. Tällä tavalla voi sanoa, että tämäkin tukee sitä roolia, josta edustaja oli huolissaan, eli terveydelliset kysymykset eivät vaarannu elintarvikeviraston hoidossa. Toisin sanoen ne tulevat hyvin merkittävällä tavalla siellä huomioiduksi, ja kuten korostin, myös johtokunnassa on sosiaali- ja terveysministeriön edustus.

Täytyy huomata, että tässä ollaan nyt luomassa tiettyä kokonaisuutta, koko kuluttajahallinnon uudistamisjärjestelyä, ja elintarvikevirasto ja elintarvikevalvonta ovat tässä keskeisesti mukana. Niin kuin edustaja tietää, tässä on parin vuoden aika, jonka jälkeen suoritetaan lopullinen hionta ja tarkistukset sen mukaan, mikä nähdään käytännön elämässä välttämättömäksi. Jos sitten havaitaan, että jotain pieniä puutteita on jossain suhteessa, niin silloin ne otetaan siinä yhteydessä huomioon.

Mielestäni tämä kokonaisuus on nyt varsin harmoninen ja muodostaa hyvät puitteet kuluttajahallinnon jatkuvalla kehittämiseksi. Haluaisin antaa myös eräänlaisen mittakaavan tälle asialle. Tämä ei ole suuren mittaluokan kysymys, tämä hallinnollinen ongelma, niin vaikea kuin se on ollutkin käytännössä hoitaa. Älkäämme antako sen sekoittaa sitä kokonaiskuvaa, joka tällä hetkellä on, että kuluttajahallinto ja sen tehokkuus nousevat aivan toiselle tasolle tämän järjestelyn kautta.

Ed. Paloheimo: Herra puhemies! Ministeri Salolainen äsken kiitteli talousvaliokuntaa siitä ripeydestä, mitä talousvaliokunta on osoittanut asiaa käsitellessään, ja myöskin siitä yksimielisyydestä, millä se on tämän vaikean ja ajankohtaisen lakipaketin hyväksynyt.

Kun tutustuu talousvaliokunnan mietintöön tämän päiväjärjestyksen kohdista 16, 17 ja 18, huomio kiinnittyy joihinkin seikkoihin, jotka pistävät silmään. Ensinnäkin kuultujen asiantuntijoiden määrä on huomattavan suuri. Näissä eri laeissa on kuultu noin 30:tä tai 35 asiantuntijaa kussakin, vähän laista riipuen. Olisi toivonut, että sen jälkeen, kun näin suuri korkeapalkkaisten ja korkeatasoisten asiantuntijoiden määrä on ollut kuultavana valiokunnassa, valiokunnassa olisi syntynyt laaja ja syvälinen käsitys tästä kokonaisuudesta, mitä ollaan käsittelemässä, ja että se laaja ja syvälinen käsitys olisi jollakin tavalla ilmennyt niissä mietinnöissä, joita valiokunta nyt sitten esittää näistä eri lakiesityksistä.

Näissä mietinnöissä kussakin on suurin piirtein kaksi konekirjoitussivua, joista ensimmäinen sivu käsittää laajan asiantuntijoiden luettelon. Toinen sivu käsittää kussakin selostuksen siitä, minkälainen tämä laki on ja mihin hallitus on siinä pyrkinyt. Sen jälkeen kun yrittää etsiä täältä valiokunnan omia kannanottoja, eräänlaisia laajennuksia tähän lakiesitykseen tai tulkintoja, jotka jollakin tavalla tekisivät näiden lakien käsittelyn ja toteuttamisen helpommaksi tai parantaisivat niiden vaikutuksia, niin ei jää käteen juuri mitään.

Näissä kussakin mainitaan, ikään kuin sanojenkäsittelylaitteella olisi nämä kolme mietintöä tehty, kussakin hyvin samankaltaisesti mainitaan, että on tärkeitä ministeriöiden ja niiden alaisten virastojen ja laitosten yhteistyö. Valiokunta korostaa kuluttajasioita hoitavien viranomaisten ja muiden tahojen yhteistyön tärkeyttä, ja kolmannessa mietinnössä valiokunta korostaa perustettavan uuden tutkimuskeskuksen ja yliopistojen välistä yhteistyötä.

Tämä toinen sivu näissä mietinnöissä on itse asiassa täynnä banaliteetteja, täynnä latteuksia ilman, että siinä sanottaisiin mitään erityistä, mitään merkittävää. Kun sitten yrittää etsiä jotain merkittävää näistä mietinnöistä, niin se löytyy esimerkiksi tä-

män kuluttajatutkimuskeskuksen osalta toiselta sivulta yhdestä lauseesta, joka kuuluu näin: "Valiokunta katsoo, että elinkeinonharjoittajalta ei pidä edellyttää tietoja, joiden kerääminen vaatii kohtuutonta lisätyötä." Tämä on se varsinainen substanssi, joka on valiokunnan mietinnössä sen jälkeen, kun valiokunta on kuullut 33:a merkittävää korkeatasoista kovapalkkaista asiantuntijaa. Tämän verran se on pystynyt sitten luovuutta puristamaan itsestään irti.

No, nyt jos kritisoi tällaista asiaa, niin pitäisi tietysti pystyä sanomaan, esimerkiksi mitä valiokunnan sitten olisi pitänyt esimerkiksi minun mielestäni sanoa, kun se ei ole sanonut mitään. Mitä sen sitten olisi pitänyt sanoa, mitä se olisi voinut muka sanoa?

Mielestäni valiokunnan olisi ensinnäkin pitänyt keskuudessaan käydä pitkä analyytinen keskustelu siitä, mitä kulutus oikeastaan on. Jos se sellaisen keskustelun olisi käynyt, niin se olisi periaatteessa varmaan päätenyt siihen lopputulokseen, että kulutus alkaa siitä hetkestä, kun luonnonvara irrotetaan luonnosta. Sen jälkeen se teollisuusprosessin kautta muodostetaan ensin puoli-valmisteseen, sitten tuotteeksi. Sitten siirrytään kauppaan. Edelleen siirretään kuluttajalle, ja kun kuluttaja vihdoinkin poistaa sen käytöstä, hän vie sen esimerkiksi kaatopäälle.

Jos sellainen analyytinen keskustelu, jota nyt toivon, että siellä olisi käyty, olisi käyty, niin ilmeisesti olisi päädytty siihen lopputulokseen, että kulutus on koko tämä prosessi. Edelleen tätä kautta johdonmukaisesti valiokunta ilmeisesti olisi sitten päätenyt siihen tulokseen, että tässä täytyy suojella myöskin muuta kuin kuluttajaa. Tässä täytyy suojella esimerkiksi koko yhteiskuntaa ja ympäristöä kuluttajalta, ja tämän kuluttajatutkimuskeskuksen tehtäviin pitäisi sisällyttää laajempia kysymyksiä kuin siihen suppeasti käsitettynä nopeasti sisältyy. Tähän valiokunta olisi mahdollisesti päätenyt, jos se olisi käynyt tästä asiasta syvällistä ja laajaa keskustelua eikä ainoastaan kuullut suurta joukkoa asiantuntijoita ja sen jälkeen yrittänyt nopeasti jollakin tavalla ylittää riman mahdollisimman liukkaasti, ripeästi kuten ministeri sanoi.

Tällä tavoin olisi tälle kuluttajatutkimuskeskukselle pitänyt sallia mahdollisuudet paljon laajemman kokonaisuuden selvittämiseen

kuin se, mitä se mahdollisesti nyt toimenkuvaansa sisällyttää. Ei olisi pelkästään pitänyt sisällyttää mahdollisuuksia tällaiseen, vaan olisi pitänyt patistaa sitä sellaiseen. Olsi pitänyt pyrkiä siihen, että kuluttajatutkimuskeskuksesta olisi todellakin tullut semmoinen laitos, joka analysoi esimerkiksi koko materiaalivirtoja yhteiskunnassamme, ei pelkästään materian vaan ehkä myös energian. Kuluttajatutkimuskeskuksen olisi pitänyt tarkkailla entropian lisääntymistä yhteiskunnassamme, käyttäen sanaa, joka on niin suosittu tässä salissa.

Herra puhemies! Itse asiassa haluaisin ed. Mönkäreelle esittää kysymyksen. Kun hän käytti äsken pitkän, ansiokkaan, hyvän puheenvuoron, niin miksi aineksia tästä puheenvuorosta ei ole otettu valiokunnan mietintöön? Miksi valiokunnan mietintö on näin ontto? Miksi lopputulos on lähes nolla?

Ed. Mönkäre (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Tähän ed. Paloheimon viimeiseen kysymykseen en tietenkään voi vastata, mutta sitähan ed. Paloheimo ei voi tietää, miten syvällistä ja laajaa keskustelua valiokunnassa käytiin. Tai toisaalta voisi sitten ihmetellä, onko vihreiltä väärä edustaja talousvaliokunnassa, jos hän ei ole osannut johdatella meitä tämän tyyppiseen keskusteluun. Tietysti otan omalta osaltani kritiikin vastaan, että en ole riittävän vahvasti sellaisia näkökulmia sitten saanut esille, koska hyväksyn sen kritiikin, jonka ed. Paloheimo toi esille. Itse myös puheenvuorossani vaadin koko kuluttajapolitiikkaan syvällisempää arvokeskustelua, joka minusta on erittäin keskeinen ja tärkeä asia kuluttajakeskustelussa.

Toisaalta valiokunnan mietinnön yksipuisuuden selittää osittain tekninen rakenne. Minusta se oli ehkä hieman epäonnistunut. Tässä tehtiin kolme eri mietintöä isommasta kokonaisuudesta, jolloin siitä helposti tuli tekninen ratkaisu, kun vielä useimmat asian tuntijat korostivat, että tämä on niin kauan odotettu uudistus ja sellaisenaan hyvä. Hyvin harvoilla oli kovin paljon sisältöä lisättävänä. Mutta eihän se tietysti ole välttämättä asiantuntijoiden asiakaan, vaan olisi nimenomaan kansanedustajien tehtävä tuoda omaa ruohonjuuritason kokemustaan ja arvoa maailmaansa esille.

Mutta minusta on tärkeää, että se keskustelu käydään nyt täällä. Eikö se ole juuri sitä eduskunnan arvovallan ja vaikutusmahdollisuuksien lisäämistä? Olen iloinen, että ed. Paloheimo otti tämän asian esille.

Ed. Huuhtanen: Arvoisa puhemies! Keskustan eduskuntaryhmä on suhtautunut kuluttajahallinnon uudistamiseen myönteisesti. Uskomme, että uudistuksella on myönteinen vaikutus kuluttajan kannalta, vaikka talousvaliokunnan työ ed. Paloheimon mukaan ei sitä edellyttäisikään. Meillä ei ole sanottavaa huomauttamista hallituksen esityksestä laiksi kuluttajavirastosta eikä myöskään kuluttajatutkimuskeskuksesta, mutta elintarvikevalvontaa koskevat asiat aiheuttivat sen, että oppositio yksimielisesti jätti mietintöön vastalauseen. Tätä antoi jo ennakoida elintarvikevalvontaa valmistellut toimikunta työllään, joka jäi erimieliseksi.

Ei elintarvikevirastosta annettu lakiesitys kaikilta osin myöskään huono ole. Voimme hyväksyä sen pääosiltaan. Ainoastaan meitä on ihmetellyt hallituksen esityksessä viraston sijoittaminen kauppa- ja teollisuusministeriön alaisuuteen. Esimerkiksi hallinnon yhtenäistämiseen ja yhdistämiseen olemme suhtautuneet myönteisesti.

Se, että sanon näin, luonnollisesti edellyttää perusteluja. Olemme lähteneet siitä, että elintarvikeviraston keskeisin tehtävä on elintarvikkeitten terveellisuuden ja turvallisuuden valvominen. Juuri tämän seikan vuoksi elintarvikeviraston sijoittaminen sosiaali- ja terveysministeriön alaisuuteen olisi ollut oikea toimenpide. On myös huomattava se seikka, että alueellisella ja paikallisella tasolla kyseinen valvontatehtävä on edelleenkin sosiaali- ja terveysministeriön alaisten terveystoimien tehtävä.

Kun tämä asia sekä ministerin että ed. Mönkären puheessa tavallaan kytkettiin kuluttajakysymyksiin tiukemmin kuin me ymmärrämme tämän asian, niin haluaisin tuoda oman kantamme esille nimenomaan siltä puolelta, että elintarvikevalvonnalla ja kansanravitsemuksen kehittämisellä on myös elävä yhteys ja sillä tulisi olla nimenomaan toimiva yhteys.

Me oppositiossa näemme, että elintarvikevirastolla olisi varsin hyvät mahdollisuudet yleiseen ohjaukseen ja neuvontaan elintarvik-

keiden terveellisyydestä sekä erikoisruokavalioista. On myös merkittävää se, että kun vertailee asiaa muualla maailmassa toteutetuna, niin voidaan sanoa, että elintarvikevalvonta kuuluu pääosin terveysviranomaisten tai maatalousviranomaisten hallinnon alaisuuteen, ja tässäkin mielessä näemme nyt Suomessa poikettavan yleisestä linjasta. Tämä ei kuitenkaan saa olla peruste sille, ettei valittaisi omaa linjaa, jos se olisi oikea, mutta tässä tapauksessa valittu hallituksen linja ei ole nimenomaan oikea. Korostamme sitä, että kun elintarvikevirastolle tulisi suoda varsin itsenäinen asema, niin sen tehtävän tulisi pysyttäytyä pääosin elintarvikkeiden terveellisuuden ja turvallisuuden valvomisessa.

Herra puhemies! Muilta osin, kuten alussa totesin, meillä ei ole sanottavaa huomauttamista. Toki haluamme jatkuvasti analyyttistä keskustelua ja haluamme myös, että kahden vuoden aikana, jos sitä voi käyttää koeaikana, tehdään töitä tosissaan sen eteen, että mikäli lakipaketissa jotakin korjattavaa on, niin se korjattaisiin.

Ed. Mönkäre: Herra puhemies! Ed. Huuhtanen ei minusta tuonut puheenvuorosaan mitään uusia perusteluja sen puolesta, että elintarvikevirasto pitäisi siirtää sosiaali- ja terveysministeriön alaisuuteen. Perustelut, miksi sen tulee kuulua KTM:ään, on tuotu selkeästi esille. Elintarvikevalvontatoimikunta oli muuten yksimielinen, paitsi että sosiaali- ja terveysministeriön edustaja jätti eriävän mielipiteensä. Kansanterveyden ja terveellisen ravitsemuksen edistäminen on tietenkin laajempi tehtävä kuin pelkästään elintarvikevalvonta, ja siltä osinhan terveysviranomais-ten työskä on ihan selkeä.

Ed. Huuhtanen: Arvoisa puhemies! Ihmettelen, että ed. Mönkäre voi sanoa, että tässä ei tullut mitään uusia asioita. Olen ranskalaisilla viivoilla merkinnyt viisi eri kohtaa, joilla perustelemme elintarvikeviraston sijoittamista sosiaali- ja terveysministeriön yhteyteen. Nämä kaikki ovat kestäviä perusteita.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

17) Ehdotus laiksi kuluttajatutkimuskeskuksesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 152
Talousvaliokunnan mietintö n:o 13

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on talousvaliokunnan mietintö n:o 13.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

18) Ehdotus laiksi elintarvikevirastosta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 150
Talousvaliokunnan mietintö n:o 11

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on talousvaliokunnan mietintö n:o 11.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

19) Ehdotukset laeiksi öljysuojarahastoa koskevan lainsäädännön muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 215
Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 21

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 21.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

20) Ehdotus laiksi yhdyskuntien vesihuolto-toimenpiteiden avustamisesta annetun lain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 188

Toivomusaloite n:o 199

Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 22

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 22.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

21) Ehdotukset laiksi valtion taidemuseosta ja laiksi valtion taidemuseosta annetun lain voimaannpanosta

Ensimmäinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 168

Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 21

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on sivistysvaliokunnan mietintö n:o 21.

Keskustelu:

Ed. Väänänen: Herra puhemies! Valiokunnasta nyt isoon saliin palannut hallituksen esitys laiksi valtion taidemuseosta on periaatteellisesti niin merkittävä asia, että mielestäni sille on omistettava ainakin tämä puheenvuoro, toivottavasti tulee muitakin, kun ei edes lähete keskustelua asiasta syntyneen esityksen aikana valiokuntaan siirtyessä.

Kysymys Suomen kansallisaarten Ateneumin taidekokoelmien siirtymisestä Suomen taideakatemiaan säätiön hallinnasta valtion omistukseen on tie, jonkalaisen ovat kulkeet lukuisat Suomen kulttuurielämän muut-

kin laitokset tätä ennen. Oikeastaan on niin, että kokoelmat syntyivät yksityisten taiteenystävien toimesta. He perustivat Suomen Taideyhdistyksen, joka alun perin perusti Ateneumin kokoelmat. Yhdistys syntyi 1846, näin nuorta on Suomen taide- ja kulttuurielämä, ja sen ensimmäisiä toimia oli saada perustetuksi piirustuskoulu ensin Turkuun 1846 ja Helsinkiin kaksi vuotta myöhemmin. Nuori taideyhdistys ryhtyi myös järjestämään julkisia taidenäyttelyitä.

Kun parikymmentä vuotta perustamisesta oli kulunut, yhdistys saattoi jo asettaa näytteille keräämiään kokoelmia. Helsinkiin Rautatien torin varrelle nousi sittemmin 1888 Theodor Höijerin suunnittelema museorakennus kokoelmia varten. Kun sen ohi on vuosien mittaan kulkenut, on aina hämmästyntynyt sitä, että jo siinä vaiheessa elintasoltaan ja kulutustasoltaan perin köyhä Suomi pystyi nostattamaan näin komean kulttuurirakennuksen pääkaupunkinsa keskuuteen. Kokoelmat alkoivat koostua yksittäisten taiteenystävien lahjoituksista, joista tohtori Antellin kokoelmat olivat poikkeuksellisen suuret ajan oloihin verrattuina. Theodor Höijerin suuri museorakennus on nyt parhaillaan peruskorjauksen alaisena — viimeinkin, on sanottava — ja se valmistunee käyttöön ensi vuoden loppupuolella.

Ateneumin kokoelmat käsittävät kotimaista ja ulkomaista kuvataidetta. Ulkomaisen kuvataiteen kokoelmiin kuuluu varsin laaja ranskalaisen, hollantilaisen, flaamilaisen, italialaisen ja pohjoismaisen taiteen kokoelma. Vanhin osa museon kokoelmista on nyt sijoitettuna Sinebrychhoffin museotalon kokoelmiin Bulevardin varrelle. Oikeastaan ihmettelee sitä yksityisten taiteenkerääjien ja -harrastajien työtä, minkä he ovat tämän vanhan ulkomaisen taiteen keräämisessä tehneet. Suomen Taideyhdistyksen puheenjohtajina ovat toimineet monet aikanaan eturvien suomalaiset kulttuurivaikuttajat aina Cygnaeuksesta ja C.G. Estlanderista Leo Mechelinin, Werner Söderhjelmien ja Akseli Gallen-Kallelan asti. Muutamia heistä ovat olleet taidehistorian professoreita.

Vuonna 1940 tehtiin ratkaiseva muutos omistusoloissa. Suomen Taideyhdistys luovutti kokoelmien hallinnan ja ylläpidon perustetulle Suomen taideakatemia säätiölle, ja samaa tietä siirtyi myös taiteilijakoulutus taideakatemiaan haltuun. Nyt siis valtio on

ottamassa vuorostaan taideakatemialta kokoelmien isännöyden. Tätä ennen ovat jo kautta maan monenlaiset erilaiset oppilaitokset ja muut kulttuuri-instituutiot siirtyneet vuosikymmenten varrella yksityisten yhdistysten ja säätiöitten omistuksesta valtiolle sitä mukaa, kun valtio on taloudellisesti vaurastunut ja pystynyt niiden toiminnasta vastaamaan. Viime vuosikymmeninä ovat mm. Suomen Kansallisteatteri ja suomalainen ooppera kokeneet vastaavan kehityksen.

Kun valtio on ottanut vastuun, se joutuu myös kantamaan täysimittaisen taloudellisen vastuun näistä instituutioista. Sitähän se käytännössä kantaa nyt mm. suomalaisen oopperan kehityksestä. On todettava, että lakiesityksen perusteluissa todetaan, että valtio lähtee nyt tukemaan taideakatemian Ateneumin kokoelmiakin eli siis Valtion taidemuseota budjettivaroin sen sijaan, että ne ovat tähän asti saaneet valtion tuen veikkauksen ja raha-arpajaisten tuotosta.

Sivistysvaliokunta, joka on asianomaisena erikoisvaliokuntana käsitellyt tämän lakiesityksen, on ollut mietinnössään yksimielinen. Huomiota herättää tässä historiallisen lakiesityksen mietinnön perusteluissa muuan seikka. Valiokunta esittää toivomuksen, että Ateneumin taidemuseo säilyttäisi nykyisen nimensä myös uusissa olosuhteissa. Tähän valiokunnan mietintöön on kaikki syy yhtyä. Kun meillä Suomessa oli meneillään kouluuudistus ja siihenastinen kansakoulu- ja oppikoulujärjestelmä pantiin täysin uusiksi, annettiin monille Suomen perinteisille oppilaitoksille myös uudet nimet. Monenlaisia ratkaisuja syntyi, ja yksi niistä, joka pahiten kertoi uusien nimien antajien perinteen ja kulttuurihistorian tuntemuksen ja kulttuuritajun puutteesta, oli se, että Oulun vanha lyseo, tämä Mauno Rosendalin kuulu oppilaitos, jota mm. kävi presidentti Juho Ståhlberg, nimettiin uudistuksen myötä Pokkitörmän yhtenäiskouluksi — mikäli saamani tiedot pitävät paikkansa.

Kun nyt Ateneumin kokoelmat joutuvat — tai pääsevät — valtion haltuun, toivoo pieteettiä päättäjiltä. Ranskassa on Louvre, Saksassa Münchenin pinakoteekki, Italiassa Uffizi-galleria, Leningradissa Eremitaashi. Antakaa Ateneuminkin säilyä Ateneumina, vaikka eteen panisittekin sanat ”Valtion taidemuseo”.

Perin vaatimattomasta alusta Ateneumin

kokoelmat aikanaan syntyivät. Jos niitä nykytilassansa vertaa Lontoon, Pariisin, Firenzeen ja muihin kulttuurivaltioitten kokoelmiin, niin vaatimatonta torpan tasoahan ne kooltaan suurmaailman kartanoihin verrattuna ovat. Mutta ne ovat kuitenkin hyvin tärkeät Suomelle. Niitten avulla kasvatetaan lapset kulttuurin pariin ja osoitetaan vieraille Suomen erikoislaatu. Tämä erikoislaatu juuri on ainutkertaista ja suomalaista ja ansaitsee kaiken huolenpidon ja myös kannustuksen. Sen vuoksi valtion budjetissa toivottavasti myönnettävä vuosittainen määräraha on riittävä kokoelmien, etenkin niiden kotimaisen osaston, kartuttamiseen.

Lain mukaan Ateneumin kokoelmista tulee nyt valtakunnallinen keskusmuseo, jonka osalle tulee tallentamisen ja tutkimuksen osalta valtakunnallinen ja historiallinen velvoite. Kun museorakennus aikanaan vapautuu korjaustelineistään ja se avataan yleisölle, toivomus kuuluu, että näytteille pannaan myös soveltuvin osin se osa kokoelmista, jota tuskin koskaan lienee kunnolla julkisesti nähty ja joka kuitenkin kuuluu Ateneumin varastoihin. Tarkoitaa henkilöhistoriallisesti kiintoisaa taiteilijoitten luonnoskirja- ja kirjenvaihto-osastoa.

Lain mukaan Valtion taidemuseo jakautuu Suomen taiteeseen, ulkomaiseen taiteeseen ja nykytaiteeseen. Nyt lakiesitys ei vielä mainitse nykytaiteen museosta muuta kuin nimen sekä sen, että tilaselvittely on parhailaan meneillään. On toivottavaa, että nykytaiteen osaston perustamiseen pian päästään. Helsinki on niitä harvoja pääkaupunkeja, joka tässä suhteessa ei vielä ole ennättänyt alkua pidemmälle. Nykytaiteen museon vuoro toivottavasti tulee mahdollisimman pian sen jälkeen, kun oopperatalokin on valmistumassa.

Ed. Astala: Arvoisa rouva puhemies! Kun nyt muodostetaan Valtion taidemuseo-niminen kuvataiteen keskusmuseo, jonka tehtävät siis laajentuvat valtakunnallisiksi, on syytä iloon. Suomen taideakatemian säätiön ylläpitämät Ateneumin taidemuseo, näyttely- ja tiedotusosasto sekä hallintotoimisto siirretään valtion omistukseen 1.9.1990 lukien.

Valtion taidemuseolla tulee olemaan kokonaisvastuu maamme taidemuseotoiminnasta sekä kansallisen kulttuuriperinnön tallenta-

misesta ja hoitamisesta kuvataiteen alalla. Sen tehtäviin kuuluu myös muiden taidemuseoiden avustaminen, museotoiminnan koordinointi sekä valtakunnallisten kuvataiderekisterien ja -arkistojen ylläpitäminen.

Nyt on syytä iloon, sillä Suomen museopolitiikan tavoitteena on ollut luoda kullekin museotoimen pääalalle valtakunnallinen keskusmuseo. Nyt tavoite on toteutumassa, kun Valtion taidemuseo luodaan.

Luonnontieteellistä keskusmuseotahan ollaan perustamassa Helsingin yliopiston luonnontieteellisistä museoista. Kulttuurihistoriallisena keskusmuseona toimii museovirastoon kuuluva Suomen Kansallismuseo.

1.12. tänä vuonna voimaan astuva museolaki täydentää museojärjestelmäämme. Toivon mukaan museolain alaisuuteen saadaan pikaisesti käytännössä kaikki museoammatillisesti hoidetut museot.

Tulevan Valtion taidemuseon toiminta tulaaan rahoittamaan valtion yleisistä varoista, siis budjettivaroista. Taideakatemian säätiön toimintaa rahoitettiin veikkausvoittovaroista. Näin toteutuu myös eräs taiteen pitkäaikainen toive.

Valtion taidemuseossa tulee olemaan kolme museoyksikköä: Suomen taiteen museo, ulkomaisen taiteen museo sekä nykytaiteen museo.

Lakiesitys sisältää myös ehdotuksen kuvataiteen keskusarkiston perustamisesta. Museoliitto on todennut tästä asiasta hyvin osuvasti seuraavaa: "Maamme taidehistorialliselle ja muulle kuvataidetta koskevalle tutkimukselle keskusarkiston perustaminen on erittäin tärkeää. Sillä on varsinaisen museolaitoksen tarpeita laajempikin yhteiskunnallinen tehtävä. Vastaavanlaisia teknologiaan korkeatasoisia multimedia-arkistoja on kehitteillä Euroopan eri museokeskuksissa, ja suunnitelmat ovat pitkällä myös kansainvälisten yhteysverkostojen luomiseksi."

Suomen taiteen säilymisen ja kiertonäyttelytoiminnan kannalta konservointitoiminta on erittäin tärkeää. Konservointipalveluista on yleensä Euroopassa suuri ja huutava tarve. Tämän nyt perustettavan museon alaisuuteen tulee oma konservointilaitoksensa. Tässä yhteydessä on syytä korostaa sitä, että yleensäkin konservaatorkoulutusta pitäisi Suomessa lisätä ja konservaattorin virkoja samoin. Myös tähän konservointilaitokseen tulisi näitä virkoja lisää perustaa. Tämän

esityksen perusteellahan on niin, että yhtään uutta konservaattorin virkaa ei saada 1.9.1990 alkaen.

Virkoja tarvittaisiin myös taidekasvatukseen. Nyt taidekasvatuksen lehtoreita on vain yksi, ja niitä tulee olemaankin vain yksi.

Sivistysvaliokunta on kiinnittänyt yksimielisesti huomiota siihen, että keskusmuseolle asetettujen tehtävien ja tavoitteiden saavuttaminen vaatii ehdottomasti lisävoimavaroja. Valiokunta pitääkin välttämättömänä, että Valtion taidemuseolle taataan taloudelliset voimavarat lisähenkilökunnan palkkaamiseksi.

Arvoisa rouva puhemies! Lopuksi on syytä toivottaa onnea tulevalle uudelle Valtion taidemuseolle, kuten myös opetusministeriölle ja kulttuuriministeri Kasuriselle tämän esityksen antamisesta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

22) Ehdotus laiksi Valtion viljavarastosta

Ensimmäinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 170

Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 13

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 13.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

23) Ehdotus laiksi lainajyvästöistä ja siemenrahastoista annetun lain 14 §:n muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 214

Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 14

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 14.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

24) Ehdotukset porotalouslaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 144
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 15

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 15.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

25) Ehdotukset laeiksi lasten kotihoidon tuesta annetun lain 1 §:n ja lasten kotihoidon tuesta annetun lain muuttamisesta annetun lain voimaantulosäännöksen muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 193
Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 30

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 30.

Keskustelu:

Ed. Alaranta: Arvoisa puhemies! Nyt ensimmäiseen käsittelyyn ehtinyt lakiesitys ja siihen liittyvä sosiaalivaliokunnan mietintö on ensimmäinen lastu siitä sosiaalivaliokunnan työstä, jota lehtien palstoillakin on viime aikoina paljon käsitelty. Haluaisin siitä todeta, vaikka valiokunnan puheenjohtaja ei ole nyt täällä paikalla, että mielestäni ei ole sopivaa, että valiokunnan puheenjohtaja nostaa julkisuudessa omaa profiiliaan jakamalla kirjeen, josta ei ole valiokunnassa keskusteltu ja jossa määrätään valiokunnan

jäsenet varautumaan valiokuntatyöhön aamukuudesta ilta-24:ään asti ja myös lauantai- ja sunnuntaipäivinä. Minusta tämä on sopimatonta siksi, että sosiaalivaliokunta käsittelee työaikalakeja, työsuojelulakeja. Ne eivät ole tietysti kansanedustajan työssä muutenkaan kohdallaan, mutta valiokunta, joka tuntee näitä asioita, ei pysty näköjään itse järjestelemään tehtäviään ja töitään järkevästi.

Nyt käsittelyssä oleva kotihoidon tuen lakimuutosesityshän tarkoittaa sitä, että ulkomaille maksettavan lasten kotihoidon tuen suorittamisen edellytyksiä täsmennettäisiin, niin kuin valiokunnan mietinnössäkkin todetaan, siten että tukea ei maksettaisi niille perheille, jotka oleskelevat ulkomailla. Perustelu on se, että kotihoidon tuki on vaihtoehto kunnallisen päivähoidon kanssa, ja kun kunta ei voi järjestää päivähoitopalveluja ulkomailla oleskelevalle perheelle, niin on parempi, että otetaan pois sekin etu, mikä sinne voitaisiin maksaa. Eli tässä noudatetaan periaatetta: se, jolla on, sille annetaan, mutta siltä, jolla ei ole, otetaan sekin pois, mitä hänellä on.

Toinen asia, joka myös on valiokunnan mietinnössä esillä, on voimaantulo. Siitä lyhyesti seuraavaksi: Täällähän esitetään, että kun tämä lakiesitys liittyy vuoden 1990 tulo- ja menoarvioon, niin lain muutos on saatava voimaan vuoden alusta lukien. Sosiaalivaliokunnalla on ollut budjettiin liittyviä lakeja lukuisasti käsiteltävänä, ja näille esityksille voimaantulon osalta on yksi yhteinen piirre. Sellaiset lait, jotka ottavat kansalaisilta pois saavutettuja etuja, saadaan kyllä voimaan 1 päivänä alkavaa vuotta, mutta sellaisia lakeja, jotka antaisivat kansalaisille uusia etuja, ei saada millään voimaan vuoden alusta. Tähän saliin on kohta tulossa käsiteltäväksi lainmuutosesitys ylimääräisen rintamalisän korotuksesta kuten myös lapsilisen korotuksesta. Valiokunnassa on niitten lakien voimaantulosta hyvin paljon keskusteltu, ja opposition tekemät muutosesitykset ovat aina äänestyksissä hävinneet.

Myönteistä sosiaalivaliokunnan mietinnössä tässä asiassa on seuraava kappale: "Sosiaalivaliokunta pitää tärkeänä, että varsinaisen lasten kotihoidon tuen tasoa korotetaan ja että selvitetään mahdollisuudet suorittaa valtionosuutta kunnallisesta lasten kotihoidon tuesta." Tämä kappale saatiin valiokun-

nan mietintöön ed. Tainan esityksestä, jota me keskustan edustajat mielellämme kannatimme. Tätä kappaletta voi varmaan pitää historiallisenakin, kun ottaa huomioon valio-kunnan voimasuhteet. Äänin 8—6 valiokun-nassa kuitenkin päätettiin tällainen kanta ottaa, ja tämä on meillekin mieluinen asia.

Me tulemme toisen käsittelyn yhteydessä esittämään mietintöön liitetystä II vastalau-seessa esillä olevia muutosesityksiä. Lyhyesti ne tarkoittavat sitä, että emme pidä sopivana hallituksen esitystä siltä osin, että ulkomaille ei kotihoidon tukea maksettaisi. Perustelem-me tätä kantaamme sillä, että on kysymys saavutetusta edusta, jota ei noin vain pitäisi ottaa pois. Toiseksi perustelemme esitystäm-me sillä, että kun kansainvälistyminen on muotiasia ja ajankohtainen asia, pitäisi se ottaa huomioon myös tällaisessa lapsiperheil-le suunnatussa edussa. Saattaa olla vaikeuk-sia pienten lasten vanhempia saada rekrytoi-duksi kansainvälisiin tehtäviin, kun saavutet-tuja etuja juuri tähän aikaan ollaan karsi-massa.

Lisäksi olemme esittäneet aivan niin kuin vuosi takaperinkin osittaisen kotihoidon tuen käsittelyn yhteydessä, että laki säädettäisiin sellaiseksi kuin on työsopimuslakikin. Eli kotihoidon tuen pientä osuutta voitaisiin maksaa kaikille niille vanhemmille, jotka työsopimuslain perusteella voivat työaikaan-sa lyhentää, eli kolmen vuoden asemesta neljävuotiaaseen asti. Lisäksi niillä, joiden lapset ovat aloittaneet peruskoulun, olisi ensimmäisen lukukauden aikana mahdolli-suus osittaiseen kotihoidon tukeen.

Ed. Taina: Arvoisa puhemies! Haluan vain lyhyesti kiinnittää huomion samaan asiaan, jonka ed. Alaranta toi esiin, että valiokunta on mietinnössään todennut, että on tärkeää varsinaisen kotihoidon tuen ko-rottaminen ja valtionosuuden suorittaminen kunnallisesta lasten kotihoidon tuesta. Ää-nestys, joka tästä asiasta käytiin, ja siitä käyty keskustelu toivat esiin sen tuntemam-me toiseikan, että vasemmalla kotihoidon tuen korottamista vastustetaan.

Minä olen pahoillani siitä, että ensi vuo-den budjetissa ei esitetä lasten kotihoidon tukeen mitään korotusta. Olen pahoillani siitä syystä, että kuitenkin vuoden alusta astuu voimaan kaksi lakia ja lakipykälää, joiden otsikkona on hoitomuodon valinta.

Vanhemmat voivat siis valita kotihoidon tuen tai kunnallisen päivähoitopaikan välillä alle kolmivuotiaiden lasten hoitomuodon. Koska nyt ei esitetä mitään tasokorotusta kotihoidon tukeen, todellista valintaoikeutta ei synny.

Siitä syystä pidän valitettavana sitä, että eduskunnasta ei ole löytynyt yksimielisyyttä siihen, että kotihoidon tukea korotettaisiin niin, että vanhemmille tämä mahdollisuus syntyisi. Mutta toiveita herättää se, että sosiaalivaliokunta kuitenkin — vaikkakin äänestyksen jälkeen — on todennut, miten tärkeää on kotihoidon tuki, ja myös, että valtionosuus maksettaisiin nyt kunnille, jotka ovat joutuneet tämän asian itse ratkaise-maan, kun valtiolta ei ratkaisua löydy.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely ju-listetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suu-reen valiokuntaan.

26) Ehdotukset laeiksi kansaneläkelain vä-liaikaisesta muuttamisesta, vuodelta 1990 suoritettavasta sairausvakuutusmaksusta ja työnantajan lapsilisämaksun perimättä jättä-misestä vuodelta 1990

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 154
Lakialoite n:o 89
Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 31

Ensimmäinen varapuhemies: Kä-sittelyn pohjana on sosiaalivaliokunnan mie-tintö n:o 31.

Keskustelu:

Ed. Alaranta: Arvoisa puhemies! Ky-symyksessä on hallituksen esitys sosiaalitur-vamaksuista, joka on tuttu esitys, vuosittain eduskunnassa eteen tuleva. Sen takia, kun on kysymys tärkeästä asiasta, on tietysti harmil-lista, että ensimmäinenkin käsittely ajoittuu tällaiseen ajankohtaan.

Yhtä tuttu kuin on hallituksen esityskin ovat myös sosiaalivaliokunnan ponnet, joita tämänkinkertaiseen mietintöön sisältyy. Täällähän todetaan, että ”valiokunta edellyt-

tää hallituksen ryhtyvän toimenpiteisiin kansaneläke- ja sairausvakuutusmaksuja koskevan järjestelmän kehittämiseksi siten, että se kohtelee valtiota ja kuntia tasapuolisesti yksityiseen työnantajaan nähden ja seurakuntia kuntiin nähden, sekä siten, että menettelyyn ei sisälly kunnallisten palvelujen kehittämisen kannalta haitallisia vaikutuksia". Vielä valiokunta "edellyttää hallituksen antavan pikaisesti esitykset, joilla työvoimavaltaisten yritysten asemaa parannetaan uudistamalla nykyisin palkkaperusteisina kerättävien sosiaaliturvamaksujen järjestelmää samalla huolehtien sosiaaliturvan riittävästä rahoituksesta".

Keskustan valiokuntaryhmä on vastalauseessaan tuonut esille myöskin meidän oman, jo aikaisemminkin täällä esitetyn ponsiesityksemme, joka valiokunnan käsittelyssä hävisi eikä tullut mietintöön liitetyksi, ja se on se, että me olisimme toivoneet valiokunnan edellyttävän, että "hallitus ryhtyy toimenpiteisiin sosiaaliturvamaksun alueelliseksi porrastamiseksi maan tasapainoisen alueellisen kehityksen edistämiseksi".

Arvoisa puhemies! Vastalauseessamme on myös esillä muutama muutosesitys, joista vain lyhyesti totean, että esittämme täällä yksityiseltä työnantajalta perittävän sairausvakuutusmaksun alentamista, aivan niin kuin olemme aikaisemminkin esittäneet. Olemme perustelleet tätä hallitusohjelmalla, jossa on maininta tällaisesta tavoitteesta. Lisäksi olemme perustelleet sitä aikaisemman hallituksen alulle panemalla uudistuksella, jonka piti jatkaa eduskunnan tahdon ilmauksen perusteella myöskin tällä vaalikaudella mutta joka ei ole jatkunut. Lisäksi perustelemme sitä niillä muutoksilla, joita verouudistus on erityisesti pienten yritysten kustannusten lisäämisessä aiheuttanut. Tulemme esittämään, että yksityisen työnantajan sairausvakuutusmaksu palautettaisiin vuoden 1987 tasolle eli 0,95 prosenttiin ennakonperinnän alaisten palkkojen määrästä.

Toinen kummallisuus, joka on täällä ollut aikaisemminkin esillä ja liittyy asiaan, on se, että kirkko- ja kuntatyönantajia työnantajan sairausvakuutusmaksu ei kohtelee tasapuolisesti vaan on sellainen tilanne, jossa valtio kantaa kolehtia kirkolta. Tämä on ollut valiokunnassa monta kertaa esillä, niin myös tällä kertaa, ja sekä luterilaisen että ortodoksisen kirkon asiantuntijoiden taholta olemme kuulleet, että valtio ei ollenkaan edes keskus-

tele, neuvotteluista puhumattakaan, tämän kolehdin kantamisen yhteydessä kirkkojen kanssa vaan hyvin yksioikoisesti määrää kirkolta perittäväksi korkeampaa sairausvakuutusmaksua kuin kuntatyönantajalta. Meidän mielestämme näillä työnantajalohkoilla ei ole sellaisia eroja, että tällaista sairausvakuutusmaksun eroa olisi syytä pitää hengissä, ja tulemme esittämään tähän kohtaan muutoksen yksityiskohtaisessa käsitteilyssä.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

27) Ehdotus laiksi kuljetusten alueellisesta tukemisesta annetun lain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 153
Liikennevaliokunnan mietintö n:o 10

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on liikennevaliokunnan mietintö n:o 10.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

28) Ehdotus laiksi eräiden asuntolainojen lyhennysten ja korkojen lykkäämisen väliaikaisesta järjestämisestä

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 180
Toisen lakivaliokunnan mietintö n:o 11

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on toisen lakivaliokunnan mietintö n:o 11.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

Lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti

toiseen lakivaliokuntaan

29) Hallituksen esitys n:o 219 lainsäädännöksi ulosottomiehen oikeudesta saada eräitä tietoja eläke- ja vakuutuslaitoksilta

sosiaalivaliokuntaan

30) Hallituksen esitys n:o 220 työturvallisuuslain 1 §:n muuttamisesta

31) Ed. Tennilän ym. lakialoite n:o 102 laiksi pankkien perimien palvelumaksujen kieltämisestä

Valiokuntaan lähettäminen

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään pankkivaliokuntaan.

Keskustelu jatkuu:

Ed. Laine: Rouva puhemies! Esillä on ed. Esko-Juhani Tennilän ja devan muiden kansanedustajien aloite, jossa ehdotetaan säädettäväksi laki, jolla pankkien palvelumaksujen perinnästä luovuttaisiin. Aloitteen perusteluissa kiinnitetään huomiota siihen, että pankit perivät näitä palvelumaksuja viime vuoden aikana yli 3 000 miljoonaa markkaa. Sehän käytännössä merkitsee jotakin 700 markkaa jokaista suomalaista kohti. Maksajat tietysti asettuvat vähän eri tavoin riippuen siitä, paljonko ja minkälaisia asioita pankkien palvelujen käyttöön kullakin yksilöllä on.

Pankkien palvelumaksun perintä on viime aikoina herättänyt julkisuudessa paljon keskustelua, ja esimerkiksi SAK:n valtuuston kokous jokin aika sitten tuomitsi palvelu-

maksun perinnän aloittamisen yleensä ja myös viime aikoina tapahtuneet palvelumaksujen korotukset. Siis ammattiyhdistysliikkeen korkein päättävä elin aivan hiljattain on lausunut mielipiteensä samaan suuntaan kuin devan kansanedustajien lakialoitteessa esitetään.

Olin viime torstaina poissa eduskunnan kyselytunnilta, jolloin ministeri Puolanne oli vastaamassa allekirjoittaneen suulliseen kyselyyn. — Poissaolon syy oli eduskunnan ulkoasiainvaliokunnan matka Neuvostoliittoon. — Olen nyt lukenut ministeri Puolanteen vastauksen, ja olen tavattoman hämmästynyt siitä, että ministeri sanoo hallituksen olevan voimaton puuttuakseen palvelumaksujen perintään. Olen niin ymmärtänyt, että Postipankki on valtion pankki, ja kun Postipankkikin perii näitä palvelumaksuja, se on eräs asia, joka on jäänyt mielestäni ministerin vastauksessa huomioon ottamatta. Sitä paitsi hallituksella olisi milloin tahansa ollut mahdollisuus esittää eduskunnalle sellaista lainsäädäntöä, jolla hallitus saisi vallan käsiinsä näissä asioissa. Meidän lakialoitteemme on ainakin näiltä osin poistamassa niitä puutteita, joita ministerin vastauksesta oli havaittavissa.

Tässä yhteydessä haluan kiinnittää huomiota myös siihen, miten pankit yhä enemmän tässä maassa määräävät yhteiskuntapolitiikan, erityisesti teollisuuspolitiikan suunnasta. Viimeisin suurin esimerkki tältä osin ovat Wärtsilä Meriteollisuuden tapahtumat, mutta eivät ne ole ainoita. Näitä tapauksia on ollut ennen runsaastikin, ja ilmeisesti niitä tulee vielä olemaan. Siitä syystä yhteiskunnan etujen kannalta olisi välttämätöntä ryhtyä muullakin tavoin säätelämään liikepankkien valtaa ja vaikutusta. Maassa on lainsäädäntöä, jolla on säädelty esimerkiksi liikepankkien omistusoikeuksista, mutta käytäntö on se, että pankeilla on erittäin suuret määrät teollisuuslaitosten omistusoikeuksia hallussaan, ja tässä suhteessa nähdäkseni osuudet ovat viime vuosien aikana entisestään lisääntyneet. Tämä merkitsee sitä, että pankit päättävät enemmän kuin yhteiskunnan päätantäelimet monissakin tapauksissa, ja siitä syystä kysymystä pankkien vallasta pitäisi laajemminkin tarkastella.

Kun tämän päivän istunto on venynyt jo näinkin pitkään, en lähde pidemmälti puheenvuoroa jatkamaan tältä osin. Ehkä

muissa yhteyksissä voidaan palata tähän aihepiiriin uudelleen.

Ed. Knuuttila: Arvoisa puhemies! On hyvä asia, että on aktiivisuutta pankkipoliitiikan alueella. Tilanne on todella Suomessa se, että pankeilla on aivan liian hallitseva asema suomalaisessa yhteiskunnassa. Se näkyy mm. siinä, että palvelumaksut ovat nousseet esille tavalla, joka aiheuttaa yleistä arvostelua, joka on perusteltua.

Suomessa lisäksi rahoitussektorin kustannukset ovat kansantaloudessa erittäin suuret. Myös tältä puolelta voidaan arvostella Suomen pankkitoiminnan tehokkuutta.

Mitään muuta ratkaisua näille ongelmille ei ole näkyvässä, kuin että yhteiskunta puuttuu lainsäädännöllä nykyistä enemmän pankkien toimintaan. Muissa Pohjoismaissa, mm. Norjassa ja Ruotsissa, on yhteiskunta katsonut oikeaksi määrätä edustajansa myös liikepankkien hallintoelimiin, jolloin voidaan edes jossakin määrin tietää, miten pankit toimivat ja myös niiden politiikasta. Suomessa tämä mahdollisuus on hyvin pinnallista. Siten ei ole ihme, että kielteisiä esimerkkejä kuten nyt Wärtsilän tapauksessa tulee esille ja on tullut tavan takaa.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään pankkivaliokuntaan.

32) Hallituksen kehitysyhteistyökertomus eduskunnalle vuodelta 1988 (K n:o 12)

Valiokuntaan lähettäminen

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään ulkoasiainvaliokuntaan.

Keskustelu jatkuu:

Ed. Haavisto: Arvoisa puhemies! Vaikka ajankohta on vähän myöhäinen, niin hallituksen kehitysyhteistyökertomus on sen verran tärkeä paperi, että siitä kannattaa tällaiseenkin aikaan vielä puhua. Koskeehan kehitysyhteistyö oikeastaan noin 80 prosenttia maapallon väestöstä tai noin 80 prosent-

tia maapallon väestöstä asuu kehitysmaissa, ja Suomenkin bruttokansantuotteesta kehitysapu vie noin 3 miljardia markkaa eli 0,7 prosenttia.

Kehitysyhteistyöstä Suomessa on eri aikakausina esitetty erilaisia mielipiteitä kansalaiskeskustelussa. Varmasti kaikkein vanhimpia on se klassinen väite, että oman maan asiat täytyy hoitaa ensin ja vasta sitten puuttua siihen, mitä maan ulkopuolella tapahtuu. Vaikka väite on eri vuosikymmeninä tullut torpedoiduksi monin tavoin, se näyttää aina silloin tällöin uudestaan nostavan päätänsä, vaikka maailma olisi miten kansainvälistymässä. Tosiasia on kai se, että eivät ne oman maan asiat koskaan ole sillä tavalla kunnossa, jos sitä jätetään odottelemaan.

Toinen kysymys, joka on kehitysyhteistyötä dominoinut, on kysymys siitä, meneekö apu perille. Siitä on tietysti surullisiakin esimerkkejä. Työtä on tehty niin vaikeissa olosuhteissa tai on tehty niin huonosti suunniteltuja projekteja, että ne eivät ole saavuttaneet tarkoitustaan ja apu todellakaan ei ole mennyt perille. Ilmeisesti tälläkään argumentilla ei koko kehitysyhteistyön mielekkyyttä pystytty torpedoimaan.

Kolmas kysymys, joka on noussut pintaan viime aikojen keskusteluissa, on se, tuottaa apu tuloksia, eli kysymys siitä, saako kehitysapu aikaan kehitystä. Keskustelun aiheena tämä on tietysti mielekäs varsinkin, kun siihen liittyy keskustelu siitä, mitä se kehitys loppujen lopuksi on, mitä kriteereitä erilaiselle kehitykselle voidaan asettaa. Mielestäni aivan perustellusti on tuotu esiin myös se argumentti, että maapallo ei voi kehittyä tai eri maat kehittyä maapallolla vain siihen suuntaan, jota länsimaiset teollisuusmaat ovat kulkeneet. Eli maapallon resurssit, luonnonvarat, ympäristö, eivät kestä sellaista kehitystä, jota me länsimaissa olemme harjoittaneet, ja sen kehityksen siirtäminen kehitysmaihien ei ole kovin mielekästä.

Suurlähettiläs Pekka Malisen pamfletti Kehitysapu täysremonttiin on ilmestynyt tänä vuonna ja sen ympäriltä on käyty runsaasti debattia siitä, miten kehitysapua pitäisi uudelleen suunnata. Malisen ansioihin kuuluu lähinnä se, että hän on nostanut väestönkasvun ja väestönkasvuun liittyvät ongelmat keskeiseksi tekijäksi kehitysmaapolitiikassa.

Mielestäni on kuitenkin esitetty hyviä pe-

rusteita mm. Unicefin edustajien taholta Suomessakin sille, että väestönkasvu ei ole pelkästään väestöohjelmien tai erilaisen kansanvalistuksen kysymys, vaan väestönkasvu ja lapsikuolleisuus kulkevat monissa maissa ja monilla alueilla käsi kädessä. Eli silloin, kun pystytään puuttumaan lapsikuolleisuuteen ja pystytään lapsikuolleisuutta vähentämään, samaan aikaan saadaan väestönkasvua hillittyä. Ihmisten sosiaalinen turvallisuus paranee sitä kautta, että tieto siitä, että apua lapsilta on silloin saatavissa, kun ollaan vanhuksia, varmistuu tavallaan lapsikuolleisuuden vähenemisen kautta. Siinä mielessä se apu, jota Suomi esimerkiksi YK:n rokotusohjelmien kautta antaa kehitysmaihin, on perusteltua, koska esimerkiksi rokotusohjelmilla pystytään konkreettisesti vaikuttamaan lapsikuolleisuuden alentamiseen.

Toisaalta viime vuosina on myönteisesti mielestäni kiinnitetty huomiota siihen monenkeskiseen kehitysapuun, jota annetaan Maailmanpankin ja Kansainvälisen valuuttarahaston kautta ja jossa on otettu ympäristökriteerit erääksi perustekijäksi. Tätä politiikkaahan mm. Pohjoismaat ovat nimenomaan Maailmanpankissa ajaneet, ja sen jatkaminen on mielestäni erittäin tärkeää Suomelle ja Suomen roolille monenkeskisessä kehitysavussa. Kun ajattelee esimerkiksi, mitä tapahtuu Amazonin alueella tänä päivänä, tämä kehitys, metsien tuhoutuminen siellä, koskee koko maapalloa. Siinä mielessä on perusteltua, että Maailmanpankki asettaa tiettyjä ehtoja avulleen tällaisessa tilanteessa.

Ympäristönsuojelusta näyttää muutenkin kasvavan eräs kehitysavun perushaara. Sitä osoittavat esimerkiksi erilaiset metsityshankkeet, joissa Suomi on mukana, esimerkiksi Nepalissa eroosion estäminen. Kun tiedetään, että metsityshankkeet ja metsänkasvun lisääminen on myös vastaisku kaikkien pelkäämälle kasvihuoneilmiölle ja sen laajenemiselle, niin kehitysavulla on oikeastaan suora vaikutus myös kansainväliseen ympäristöpolitiikkaan.

Tässä yhteydessä on nostettu esille se, pitäisikö Euroopassakin, Euroopan rajojen sisäpuolella, ruveta antamaan kehitysapua niille maille, jotka eivät kykene itse investoimaan omiin ympäristönsuojelutoimiinsa. On otettu esimerkiksi Puola, Tšekkoslovakia, Neuvostoliittokin näissä yhteyksissä. Miele-

täni kyllä Suomen tulisi miettiä, miten olisi mukana ehkä monenkeskisessä avussa, joka suuntautuisi Itä-Euroopan maihin. Nythän budjetissa jo Puola on ympäristöministeriön listalla. Mutta sitä ei ehkä pitäisi sekoittaa siihen apuun, joka annetaan varsinaiselle kehitysmaille, eikä pitäisi sekoittaa niihin rahoihin, jotka on varattu varsinaisten kehitysmaiden auttamiseen eli tähän 0,7 prosenttiin bruttokansantuotteesta. Mielestäni Euroopan sisällä toimittaessa tulisi silloin olla kyse eri määrärahoista.

Hallituksen kehitysyhteistyökertomuksessa vuodelta 1988 kiinnitetään huomiota kansalaisjärjestöjen kasvavaan rooliin kehitysyhteistyössä. Mielestäni tämä suunta, että kansalaisjärjestöt ovat aktivoituneet ja kansalaisjärjestöjen panos kasvanut, on erittäin myönteinen, koska se osittain tuo myös ratkaisuja erääseen toiseen kysymykseen, joka liittyy kehitysapuun, eli siihen, minkälaisia hallituksia Suomen hallitus voi olla kehitysmaissa tukemassa ja miten tulisi suhtautua demokratiaan, ihmisoikeuksiin, niiden hallitusten toimintoihin, joita Suomen hallitus on omilla kehitysyhteistyöpanoksillaan tukemassa. Tosiasiassa kansalaisliikkeet, kansalaisjärjestöt voivat toimia myös hallitusten ohi joissakin kehitysmaissa ja tukea tätä kautta myös sellaista kansalaismielipidettä ja sellaista kansalaistoimintaa näissä maissa, joka ei välttämättä ole täydessä sopusoinnussa näiden maiden hallitusten oman linjauksen kanssa. Siinä mielessä kansalaisjärjestöt voivat ottaa radikaalimpia kannanottoja, tehdä radikaalimpaa toimintaa kuin on mahdollista suorassa hallitusten välisessä kehitysavussa.

Kansalaisjärjestöjen osalta onkin otettu esille mahdollisuus siihen, että niiden omarahoitusosuus edelleen laskisi. Joissakin maissa kuten Hollannissa kansalaisjärjestöt toimivat jopa 100 prosentin rahoituksella. Tällöin näkökohtana on tietysti, että arvostetaan näiden järjestöjen kontakteja, paikallisten olojen tuntemusta, ruohonjuuritason kontakteja, joita kansalaisjärjestöillä on, ja annetaan apu näiden kautta. Tässä mielessä Suomessakin ehkä pitäisi kehittää kehitysapua siihen suuntaan, että kansalaisjärjestöjen omarahoitusosuutta yhä pienennettäisiin ja hyödynnettäisiin niitä arvokkaita kontakteja, joita jatkuvasti on syntynyt lisää kansalaisjärjestöjen tasolla.

Sitten voi tietysti kysyä, mitä Suomi saa kaikesta tästä kehitysyhteistyöstä muutakin kuin hyvää kansainvälistä omaatuntoa. Mielestäni suomalaiset ovat vastaanottavana osapuolena silloin, kun me saamme tietoa maailman tilanteesta, kun suomalaiset liikkuvat maailmalla, myös kehitysmaissa, ovat mukana kehitysyhteistyöprojekteissa ja välittävät meille ensi käden tietoa kehitysmaiden tilanteesta ja siitä, minkälaista apua, minkälaisia kontakteja näihin maihin tarvittaisiin. Mielestäni se on rikkaus Suomen kaltaisessa maassa, joka on melkoinen monokulttuuri ja jossa vieraiden kulttuurien tuntemus ja yleensä maailman tuntemus ei ole ollut kovin vahvalla tolalla tähän saakka.

Kansainvälistyminen pitäisi ottaa huomioon myös koulutuksessa. Tänäpäin puhutaan paljon eurooppalaistumisesta ja Euroopan integraatioprosessista, mutta mielestäni vähintään yhtä tärkeää olisi ottaa kaiken tasoisessa koulutuksessa huomioon se tieto, jota me tänä päivänä kehitysmaista ja kehitysyhteistyön kautta Suomessa saamme. Tässä mielessä myös kansalaisjärjestöjen panos voisi olla paljon nykyistä merkittävämpi niin kouluissa kuin yliopistoissakin ja muissa oppilaitoksissa.

Suomessa on esitetty melkoisesti kritiikkiä sitä kohtaan, että talouselämän intressit ovat olleet kehitysavussa viime vuosina melko määrittävinä. Jos esimerkiksi vertaa Suomea ja Kanadaa, niin meillä arvioidaan, että palautusprosentti kaikesta kehitysyhteistyöstämme olisi noin 70 suomalaisen teollisuuden ja talouselämän hyväksi, kun esimerkiksi Kanadassa se on noin 50. Tässä tietysti taustalla saattaa olla esimerkiksi talouselämän haave uusista markkina-alueista ja tietysti kotimaisen teollisuuden tukeminen. Mutta tästä on joitakin hyvin ristiriitaisia ja huonoja esimerkkejä.

On viitattu esimerkiksi siihen, minkälaiseksi Egyptin energiajärjestelmä on rakentumassa, kun siellä on monista maista yrityksiä ja yhteisöjä tekemässä samaa kehitysyhteistyötoimintaa. Generaattoreita, kaapeleita, muuntajia, valvontajärjestelmiä tuodaan monista eri maista, ja esimerkiksi varaosien hankinnassa ja huollossa Egypti tulee silloin riippuvaiseksi hyvin monista avunantajamaista. Tässä mielessä avunantajamaiden keskinäinen koordinointi projekteissa olisi nostettava paljon nykyistä tärkeämmälle sijalle ja

mietittävä, miten tämän tyyppistä toimintaa saataisiin entisestään koordinoitua.

Sitten vielä muutama näkökohta. Kun puhuin tiedotuksesta ja sen arvosta suomalaisille, niin yksi pieni virta, mutta mielestäni tärkeä, on se kehitysmaakauppatoiminta, joka Suomessa on virinnyt, joka perustuu hyvin paljon vapaaehtoiseen työhön. Ensinnäkin suoratuonnilla kehitysmaista kuljetaan sellaisten kansainvälisten rakenteiden ohitse, jotka ovat kehitysmaalle epäoikeudenmukaisia, ja samalla tuodaan suomalaisten tietoisuuteen kehitysmaiden omaa tuotantoa ja sitä toimintaa, mitä niissä harjoitetaan. Tässä mielessä Suomen hallitus voisi tulla vastaan kehitysmaakauppatoimintaa ja kehitysmaista tuotavia tuotteita sillä tavalla, että näille tuotteille, nimenomaan köyhimpien kehitysmaiden tuotteille, annettaisiin nykyistä edullisempi tullikohtelu.

Arvoisa puhemies! Olisin vielä muutamalla sanalla puuttunut pakolaiskysymykseen ja Suomen antamaan pakolaisapuun. Vuonna 1988 niiden pakolaisten, joita Suomi vastaanotti siis jotka tulivat Suomeen, osuus kustannuksista oli 21 miljoonaa markkaa ja ne menivät sosiaaliministeriön pääluokasta. Kuten muistetaan, tämä oli humanitaaristen pakolaisten joukko. Mielestäni Suomen tulisi tässä pakolaispolitiikassa ulottaa tavoitteensa pohjoismaiselle tasolle ja nostaa tavoitettaan sen osalta, kuinka paljon humanitaarisia pakolaisia vuosittain tänne vastaanotamme.

Tämä ei ole ristiriidassa sen kanssa, että auttaisimme ihmisiä myös paikan päällä ja auttaisimme pakolaisleireissä olevia ihmisiä. Kuten tästä kehitysyhteistyökertomuksesta käy ilmi, samana vuonna eli vuonna 1988 annettiin 39 miljoonaa markkaa YK:n pakolaisasiain päävaltuutetun kautta. Sen lisäksi annettiin Palestiinan pakolaisille 10 miljoonaa markkaa, rakennettiin viljavarasto Somaliaan 10 miljoonalla markalla ja oli useita kahdenvälisiä hankkeita, jotka myös auttoivat pakolaisia. Siinä mielessä tämä suhde oli mielestäni aivan oikea, että pakolaisia autettiin myös paikan päällä ja myös pakolaisleirien tilannetta helpotettiin.

Ongelmaksi on kuitenkin mielestäni viime aikoina muodostunut se, että Suomessa on lietsottu tietynlaista pakolaisvastaista mielialaa, eli kun kysyy, onko Suomessa pakolaisongelma, niin Suomessa ei varmaankaan

pakolaisilla itsellään ole ongelmia tai suomalaisessa yhteiskunnassa ei ole ongelmia, jotka pakolaiset itse täällä aiheuttaisivat. Minä en ainakaan osaa sellaisia ongelmia nimetä. Mutta on ongelmia, jotka liittyvät ehkä sitten suomalaisten heikkoon itsetuntoon, suomalaisten ennakkoluuloihin ja siihen, että Suomessa ei ole totuttu kansainvälisyyteen eikä kansainväliseen kanssakäymiseen. Siinä mielessä on mielestäni edesvastuutonta, että tämän tyyppistä ilmapiiriä on vielä joidenkin poliittisten tahojen puolelta haluttu erikseen täällä lietsoa. (Ed. Kettunen: Kuka niin on tehnyt?)

Arvoisa puhemies! Aivan lopuksi haluaisin kiinnittää huomiota siihen, että kun puhutaan kehitysyhteistyöstä ja maapallon tilanteesta, niin myös se, miten täällä Suomessa toimitaan, liittyy tähän asiaan aika oleellisesti. Kun kaikki tietävät, että esimerkiksi 1/3 maapallon väestöstä käyttää yhtä paljon viljaa kuin loput 2/3, niin ymmärretään, että maapallolla kaupan, elintarvikekulutuksen ja muun rakenteet ovat myös korjaamisen tarpeessa. Tässä mielessä jos esimerkiksi ajattelee teollisuusmaiden energiankulutusta ja sitä kulutusta, jota täällä harjoitetaan henkilöä kohti, ja sen suhdetta kehitysmaiden ihmisiin, niin ymmärretään, että korjaamisen varaa on myös meidän omassa toiminnassamme.

Ed. Karkinen: Arvoisa puhemies! Suomi on sitoutunut ohjaamaan YK:n suositusten mukaisesti 0,7 prosenttia bruttokansantuotteestaan julkiseen kehitysapuun. Tämä päämäärä oli tarkoitus saavuttaa vuoden 1989 tulo- ja menoarviossa, mutta kansantuotteen odotettua suurempi kasvu siirsi tavoitteen saavuttamisajankohtaa. Tavoite saavutettaneen kuitenkin jo ensi vuoden budjetin yhteydessä vuonna 1990.

Kertomusvuonna 1988 käytettiin kehitysyhteistyöhön yhteensä 2 561 miljoonaa markkaa. Määrärahat kasvoivat edellisestä vuodesta 24 prosenttia. Tänä vuonna kehitysapuun käytetään 2 887 miljoonaa markkaa ja ensi vuoden budjetissa on kehitysapuun osoitettu 3 659 miljoonaa markkaa, joka tekee 1 400 markkaa jokaista veronmaksajaa kohden. Vertailun vuoksi kerron, että vuonna 1989 eli tänä vuonna käytetään lapsilisien maksuun Suomessa 3 464 miljoonaa markkaa. Tämä määrä on siis suunnilleen yhtä

suuri kuin vuodelle 1990 ehdotettu kehitysaputuki. (Ed. Laine: Ja pankkien palvelumaksut!) Molemmat tarkoituksetperät toki ovat hyvin tärkeitä.

Yhteisvastuun ja solidaarisuuden on oltava sekä kansainvälistä että kansallista laatuun. Mutta tämän summan suuruus oikeuttaa meidät kysymään: Meneekö kehitysapu perille? Meneekö se väärin käsiin ja taskuihin? Mikä on oikea suhde monenkeskisen ja kahdenvälisen kehitysavun välillä? Millaista kehitystä me Suomen avulla pyrimme tukemaan? Suomi on perinteisesti suosinut kehitysavun antamista projektituonteisesti. Monenkeskiseen kehitysyhteistyöhön kansainvälisten järjestöjen ja kehitysrahoituslaitosten kautta on käytetty keskimäärin 40 prosenttia Suomen kehitysyhteistyövaroista ja noin 60 prosenttia ohjataan kahdenväliseen yhteistyöhön Suomen ja kehitysmaiden välillä.

Yleensä Suomen kehitysavun maksatusaste on hyvin korkea. Maksatusaste on miltei sata prosenttia. Tämä tarkoittaa siis sitä, että ne rahat, jotka budjetissa on osoitettu kehitysyhteistyöhön, on todella pyritty sijoittamaan siihen tarkoitukseen kuin ne on myönnetty. Mutta kuitenkin, koska projektien onnistumisen rajana on vastaanottajamaan ja erityisesti sen valtiontalouden kantokyky, on projektin perusteellinen valmistelu ja etukäteisarviointi erityisen tärkeää. On painotettava vastaanottajamaan olojen ja voimavarojen tuntemusta, jotta projektit voitaisiin suunnitella oikealla tavalla ja myöntää oikeisiin kohteisiin.

Projekti ei saa olla vastaanottajamaan yhteiskuntapoliittisesta kokonaisuudesta eristetty yksikkö, vaan sen tulee vaikuttaa siihen, että asianomainen vastaanottajamaa pystyy suorittamaan projektilla aloitetun tehtävän ja kehittämään sitä koskevaa toimialaa tai yhteiskunnallista osa-aluetta. Varojen suuntaamisen ohjaamiseksi myös jälkiarviointi eli evaluaatio tulee suorittaa huolella.

Valtioneuvoston nimittämä asiantuntijaelin Taloudellisten kehitysmaasuhteiden neuvottelukunta, Talke, esittääkin, että avun tuloksellisuuden arviointi otetaan erityisen tarkastelun kohteeksi. Kannanotossaan hallituksen kehitysyhteistyökertomukseen vuodelta 1988 eli nyt valiokuntaan lähetettävään kehitysyhteistyökertomukseen Talke on painottanut erityisesti kolmea kohtaa.

Ensiksi kehitysyhteistyön kenttähallinnon vahvistaminen on erityisen perusteltua. Kehitysyhteistyöhallinnon edellytyksiin maa- ja aluestrategioiden mukaisessa suunnittelussa ja toteutuksessa on kiinnitettävä lisääntyvää huomiota. Toiseksi kehitysyhteistyön ja siihen läheisesti liittyvää tutkimusta on tehostettava nykyisestään. Kolmanneksi kehitysyhteistyötiedotusta on lisättävä. Tämä edellyttää sekä asiasta käytävän keskustelun aktiivointia että uusia tiedotuksen muotoja.

Paitsi kannanottoa hallituksen kehitysyhteistyökertomukseen Taloudellisten kehityskaasu-suhteiden neuvottelukunta on perehtynyt kehitysyhteistyön eri osa-alueisiin ja antanut niistä lausuntojaan. Tällaisia ovat mm. normaalit lausunnot kahdenvälisen kehitysavun maakohtaisesta suuntaamisesta. Sen lisäksi ovat valmistuneet lausunto vesihuolto- ja sanitaatioalan kehitysyhteistyön periaateohjelmasta, tämä pitää sisällään mm. hyvin tärkeitä ympäristöperiaatteita, ja lausunto opetus- ja kasvatustalouden kehitysyhteistyön periaateohjelmasta. Suomella on vanhat perinteet kehitysyhteistyökoulutuksessa ja -opetuksessa, ja tämä avaa myös vastaanottajamaille uusia näkökulmia, kun vastaanottajamaiden kansalaiset saadaan koulutuksen ja opetuksen piiriin. Sen lisäksi valmisteilla on lausunto kansalaisjärjestöjen kehitysyhteistyön avustuserusteista.

Toivon, että ulkoasiainvaliokunta, jonne kehitysyhteistyökertomus nyt lähetetään, perehtyisi näihin lausuntoihin ja ottaisi niissä esitetyt näkökohdat huomioon.

Ed. Stenius-Kaukonen: Arvoisa puhemies! Valitettavasti sosiaalivaliokunnan työkiireiden vuoksi minulla ei ole ollut mahdollisuutta huolellisesti valmistella tätä puheenvuoroa, vaikka olisin mielelläni näin tehnyt, ja sen vuoksi joitakin enemmänkin haja-ajatuksia kehitysyhteistyön kehittämisen tiimoilta.

Hallituksen kertomus alkaa toteamuksella, että maailmantalouden noususuhdanteen jatkuessa on kehitysmaiden taloudellinen eriytyminen yhä syventynyt. Ministeri Paasio viime viikolla pitämässään puheenvuorossa käsitteli myös tätä teemaa. Tämän teeman käsittelyä on syytä jatkaa, sillä kuilu kehittyneiden ja kehitysmaiden välillä on edelleen kasvanut, niin kuin jo kertomuksessa todetaan. Näkyvimmin kehitysongelma näkyy

nälänhätänä. Sitä ei ole pystytty suinkaan poistamaan.

Mutta erityisen tärkeää on puhua myös ei vain kehitysyhteistyöstä, vaan yleensä taloudellisista suhteista teollisuusmaiden ja kehitysmaiden välillä. Kehitysmaita alistetaan polkemalla niiden raaka-aineiden hintoja, pakottamalla niitä velkaantumaan ja myös sotilaallisin keinoin. Nimenomaan yksipuoliseen etuun perustuvat kansainvälisen kaupan rakenteet ovat johtaneet kehitysmaita umpikujaan. Tarvitaan nimenomaan kansainvälisten taloudellisten suhteiden demokratisoimista ja uuden tyyppistä teollista kehitystä, joka suojelee luontoa ja vastaa kaikkien kansojen etua.

Ed. Haavisto mm. esitti kannanoton Maailmanpankin avustusohjelmista, ja demokraattisen vaihtoehdon jäsenistön keskuudessa ja myös rauhanliikkeen piirissä on näitä asioita pohdittu ja myös esitetty harkittavaksi, että pitäisi kokonaan suunnata uudelleen nykyisin Maailmanpankkiryhmän kautta kanavoitu tuki, koska sillä pyritään vain sopeuttamaan kehitysmaita ylikansallisen pääoman rakennepolitiikkaan ja voiton tavoitteluun. Tästä asiasta on esitetty varsin voimakkaita mielipiteitä kriittisiä näkemyksiä esittäviä tahoja vastaan ja puolusteltu, että Maailmanpankin ohjelmat ovat usein hyviä ja perusteltuja ja suuntautuvat jopa köyhimmille maille. Vähintä, mitä tässä on tehtävä, on vaatia ed. Haaviston tapaan, että Maailmanpankin on asetettava ehtoja myöntämälleen avulle ja nimenomaan sellaisia ehtoja, joilla voidaan taata, että nämä ohjelmat eivät ole omiaan syventämään kuilua ja vaikeuttamaan kehitysmaiden asemaa.

Erityisesti pitäisi harkita sitä, että suurempi osa avusta ohjattaisiin suoraan kehitysmaiden omien koulutusohjelmien ja tutkimuslaitosten kautta myöskin sosiaaliturvan, sosiaalipolitiikan, yleensä sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämiseen, ympäristönsuojelun kehittämiseen ja myöskään naisten aseman kehittämistä ei tule unohtaa. Sehän on kyllä Suomenkin kehitysavussa yhtenä painopistealueena.

Ehkä tässä yhteydessä on syytä vielä lyhyesti tuoda esille se, että osuustoiminnan muotojen laajentaminen saattaisi tarjota uusia mahdollisuuksia kehitysyhteistyössä.

Mutta vielä palaisin taloussuhteisiin ja niiden kehittämiseen. Ministeri Paasio pu-

heenvuorossaan totesi, miten esimerkiksi Suomen vienti kehitysmaihin on suurin piirtein kaksinkertainen verrattuna tuontiin. Tämä on erittäin suuri ongelma, ja juuri näihin kysymyksiin pitäisi puuttua.

Nämä kehitysohjelmat, joita erityisesti Kansainvälinen valuuttarahasto on vienyt kehitysmaihin, ovat aika ongelmallisia, ja myöskin nämä ongelmat ministeri Paasio puheenvuorossaan toi esille. Kuitenkaan ministerin puheenvuorossa ei mielestäni esitetty riittäviä suuntaviivoja sille, miten tulisi toimia, jotta velkaongelmat ja nimenomaan myöskin kehitysohjelmien aiheuttamat ongelmat voitaisiin voittaa. Hän esitti, että käytettäisiin aikaa enemmän tervehdyttämishelmiin, mutta tämä ei varmasti ole riittävä tuomaan parannusta tilanteeseen.

Tässä kehitysyhteistyökertomuksessa ja myöskin ministerin puheenvuorossa tuotiin esille se, että Aasian maissa on taloudellinen kasvu ollut nopeaa ja Latinalaisen Amerikan ja Afrikan maissa on jääty entistä enemmän jälkeen kehityksestä. On syytä kysyä, ovatko nämä teollistumisensa aloittaneet Aasian esimerkkivaltiot todella osoitus vapaakaupan ja ulospäin suuntautuneen talouspolitiikan paremmuudesta. Välttämättä ei ole syytä vetää johtopäätöksiä, että vaikka talouskasvua on aikaansaatu, voimakastakin kasvua, se olisi oikea tie ongelmien ratkaisemiseen. Voidaan ehkä selkeämminkin sanoa nimenomaan niin, että se varmasti ei ole oikea tapa ongelmien ratkaisemiseen.

Myöskin kehitysyhteistyökertomuksessa ja ministeri Paasion puheenvuorossa kyllä selvästi todettiin, että talouden sopeuttamishjelmat lisäävät yleistä köyhyyttä. Tämä on tosiasia, ja silloin näiden ongelmien voittamiseen tulisi todella perusteellisesti paneutua. Pohjoismaat ovat yhdessäkin olleet vaatimassa joidenkin selvitysten tekemistä, mutta minusta tuntuu siltä, että nämä eivät ole riittäviä, vaan tarvittaisiin perusteellisempaa paneutumista, ja nimenomaan samanaikaisesti tarvitaan yleensä näiden taloudellisten suhteiden kehittämistä.

Samanaikaisesti teollisuusmaat harjoittavat protektionismia kehitysmaiden tuotteita kohtaan, ja tämä on tosiasia, mikä pitää paikkansa myöskin Suomen osalta. Voidaan myös sanoa, että Suomen kehitysapupolitiikka on selvästi alistettu kauppapoliittisille vaatimuksille. Eivät siis ainoastaan taloudel-

liset suhteet kehitysyhteistyön ulkopuolella, vaan nimenomaan myöskin kehitysyhteistyö itse on alistettu kauppapoliittisille vaatimuksille.

Tiivistyvä EC-integraatio ja suuntautuminen EC:n suuntaan ei välttämättä tuo parannusta vaan päinvastoin saattaa johtaa huonompaan suuntaan, koska selvästi Euroopasta halutaan rakentaa eristynyttä linnaketta. Tämä olisi tietysti vahva linnake, mutta siitä ei olla näiden näkymien mukaan ollenkaan tekemässä sellaista linnaketta, joka olisi myös puolustamassa kehitysmaiden etua.

Suomen tulisi olla aloitteellinen niin YK:n kuin Gattin puitteissa kehitysmaita syrjivien kaupan ehtojen purkamiseksi. Aivan omalta osaltaan Suomi voisi helpottaa kehitysmaiden velkakriisiä jäädyttämällä vähiten kehittyneiden maiden velkojen takaisinmaksua pitkäksi ajaksi taikka antamalla ne kokonaan anteeksi.

Ed. Haavisto toi esille myös kehitysmakaupan, jota Suomessa vielä aika vaatimatommassa mittasuhteissa on toteutettu. Se on juuri tällaista, sanottaisiinko, pioneeritoimintaa, jonka tukemiseksi olisi syytä saada valtiolta merkittävä tuki, mutta se ei riitä, vaan pitäisi näitä yleisiä kauppapoliittisia ehtoja muuttaa niin, että koko kauppa olisi valmis tuomaan kehitysmaista tuotteita ja nimenomaan sellaisia tuotteita, joista välityspalkkiot eivät mene kansainvälisille yhtiöille vaan joissa tuki suuntautuu suoraan kehitysmaille. Tämä olisi varmasti parasta kehitysyhteistyötä, kun nimenomaan taloudellisia suhteita rakennettaisiin tasavertaisuuden pohjalle ja erityisesti kehitysmaiden kauppaa ja teollisuutta tukevalle pohjalle.

Kansalaisjärjestöjen kehitysyhteistyö on ollut painopisteenä tässä kertomuksessa. Omalta osaltani olen juuri siltä sektorilta usein käyttänyt puheenvuoroja ja korostanut sen tärkeyttä ja sitä, että kansalaisjärjestöt olisivat valmiit huomattavasti mittavampaankin kehitysyhteistyöprojektien toteuttamiseen, kun varoja näihin tarkoituksiin lisätäisiin ja myös kansalaisjärjestöjen omavastuuosuutta alennettaisiin. Se on perusteltua, ja ministeri Paasio nimenomaan pyysi eduskunnalta kannanottoa siihen, tulisiko Talken ehdottama omavastuuosuuden alentaminen yhteen kolmannekseen nykyisen 40 prosentin sijasta toteuttaa. Demokraattisen vaihtoehdon eduskuntaryhmän puolesta voin todeta,

että tämän suuntaisia vaatimuksia me olemme esittäneet ja mielellämme tuemme tätä. Itse asiassa olisimme kyllä valmiit siihen, että ainakin määrätyissä tapauksissa, määrätyissä projekteissa, omavastuusuutta voitaisiin vieläkin alentaa.

Kansalaisjärjestöistä vielä haluaisin korostaa, että myös kehitysmaiden kansalaisjärjestöille myönnettävää suoraa tukea ja nimenomaan sadan prosentin tukea pitäisi lisätä. Ja aivan erityisesti haluaisin kiinnittää huomiota siihen, että palestiinalaisten kansalaisjärjestöille tulisi antaa suoraa tukea. Tähän mennessä näin ole ole lainkaan tapahtunut. Nyt on kulunut kohta kaksi vuotta intifadan, kansannousun, alkamisesta Israelin miehittämällä Länsirannan ja Gazan alueella. Tuen tarve on todella suuri, ja palestiinalaisten puolesta Plo on tehnyt kannanottoja, joissa se on osoittanut valmiutensa rauhanomaiseen ratkaisuun. Se on ollut valmis tarkistamaan aikaisempia kannanottojaan, mutta myönteisiä vastauksia muualta päin maailmaa ei paljon ole tullut. Yksi tapa tukea palestiinalaisten nimenomaan rakentavaa linjaa on se, että myös Suomi suoralla tuella palestiinalaisille kansalaisjärjestöille tukisi Palestiinan kansan itsemääräämisoikeutta ja oikeutta valtiolliseen järjestäytymiseen.

Arvoisa puhemies! Aivan lopuksi haluaisin vielä todeta pakolaisten avustamisesta sen, että kuten ed. Haavisto totesi, ei ole ristiriitaa siinä, että vaaditaan pakolaisavun lisäämistä, niin että voimme ottaa Suomeen lisää pakolaisia. Me kannatamme lämpimästi tätä. Olemme tehneet siitä aloitteita. Mutta samanaikaisesti haluamme, että palestiinalaisille ja nimenomaan pakolaisille annetaan lisää tukea siellä, missä he ovat. Pakolaisista, joita tällä hetkellä arvioidaan maailmassa olevan noin 12 miljoonaa, yli 2,5 miljoonaa on nimenomaan palestiinalaisia pakolaisia Lähi-idän alueella. Heille Suomen tuki Underwan kautta, vaikka sitä lisätäänkin 67 prosentilla, on vain 15 miljoonaa ensi vuonna. Huomatavasti suurempaa tukea tarvitaan, ja todella nämä kaksi tavoitetta eivät ole ristiriidassa keskenään. Molemmilla tahoilla tarvitaan lisää määrärahoja.

Ed. Kettunen: Arvoisa puhemies! Hallituksen kehitysyhteistyökertomuksessa mielestäni aivan selvästi kaunistellaan kehitysyhteistyön saavutuksia. Vaikka ensi vuonna

kehitysyhteistyöhön käytetään verorahoja jo lähes 3 700 miljoonaa markkaa ja myös vuonna 1988 käytetty rahamäärä on ollut miljardien luokkaa, on valittaan todettava, että käytettyyn rahamäärään nähden saavutukset ovat olleet varsin vaatimattomia.

Arvoisa puhemies! Tuskin missään muussa maassa valtion varastoa hoidetaan niin holtittomasti kuin Suomessa. Tuhannet ja miljoonat levitellään ympäri maailmaa valvonnan ollessa lähes olematonta. Valtiontalouden tarkastusviraston suorittamissa jälkikäteistarkastuksissa on lähes poikkeuksetta paljastunut epämääräisyyksiä rahojen käytössä, ja arvioisin, että eräissä tapauksissa lähestytään jopa väärinkäytöksiä. Jotta valtiontalouden tarkastusvirasto voisi hoitaa sille kuuluvia tehtäviä, olisi viraston henkilöstön määrää lisättävä ainakin useilla kymmenillä henkilöillä näihin tarkastustehtäviin. Toivon, arvoisa puhemies, että valiokunnassa perehdyttäisiin kehitysapuasioihin todella perusteellisesti ja myös kriittisesti.

Ed. Almgren: Arvoisa puhemies! Näyttää siltä, että kehitysmaat alkavat yhä selvemmin tunnustaa omasta puolestaan talouspoliittisten muutosten tärkeyden omassa maassaan ja haluavat vastaisuudessa ottaa vastuun omasta talouspolitiikastaan. Pitkäaikaisena tavoitteena kehitysyhteistyössä on kestävä ja kasvujohteisen kehityksen aikaan saaminen. Tätä myös kristillisen liiton eduskuntaryhmä edellyttää. Olemme vaatineet, että Suomi lunastaisi antamansa lupauksen. Nyt olemme päässeet tavoitteeseen. Mutta selvänä pidämme myöskin sitä, että kriittisesti tarkastellaan sitä, onko kehitysavun antamisella päästy tavoiteltuihin tuloksiin. Onko syntynyt kehitystä, on perusteltu kysymys.

Kristillinen liitto ja sen eduskuntaryhmä ovat omasta puolestaan valmiit keskustelemaan myös kehityksen esteistä kehityksimaisa. On tietysti vaadittava, että vastaanottaja järjestää omat yhteiskunnalliset olosuhteensa siten, että taloudellinen kasvu omassa maassa on todellista sen jälkeen, kun se on vastaanottanut huomattavat määrät kehitysapua. Yhtä luonnollista on, että apua vastaanottavalle maalle on annettava riittävä toipumisaika niistä taloudellisista rasitteista, joita sen on käytävä läpi. Pidän selvänä myös sitä, että Suomen on vaikutettava

siihen, että väestöräjähdyks saadaan kehitysmaissa vaimenemaan. Kun omasta puolestamme valitsemme ja palkkaamme asiantuntijoita kehitysyhteistyöhön, teemme oikein, jos saamme mukaan lähtemään niitä, joilla on tässä suhteessa oikeat tiedot ja kärsivällisyyttä taistella kehitysmaissa sitä tuhansien vuosien traditiota vastaan, joka yhä sanelee lisääntymisbiologisia tapahtumia.

Keskustelussa esiin tullut kehityspoliittinen instituutti on mielestäni perustettava Kotkan kaupunkiin. Kaupungin monet hyvin kehittyneet oppilaitokset, tähän asti tapahtunut osallistuminen kehitysmaiden väestön kouluttamiseen, aktiivisuus yleensä, hyvät yhteydet kaikkialle maailmaan ja pääkaupungin läheisyys antavat hyvät lähtökohdat kriittiselle, mutta samalla oikealla tavalla orientoituneelle kehityspoliittiselle instituutille.

Jos kehitysmaat pääsevät jaloilleen, mitä toivomme, seurauksena on ennen pitkää joka tapauksessa eräänlainen uktj. Kun tähän asti on puhuttu uktj:stä, on ehkä pidetty yllä sentimentaalista ajattelua hyvittämisestä. On mielestäni selvää, että kehitysmaat päästyään kilpailuasemaan teollisuusmaiden kanssa hinnoittelevat sekä tuotteensa että työvoimansa uudella tavalla teollisuusmaiden tapaan. Silloin uktj toteutuu tavalla tai toisella. Nykyisellään tilanne on sen kaltainen, että kehitysmaat eivät saa hintaa juuri muusta kuin raaka-aineesta.

Käsiteltävänä olevan kertomuksen osuvimpia luonnehdintoja on maininta "Kansalaisjärjestöjen työ täydentää muuta kehitysyhteistyötä merkittävästi". Tästä tosiasiasta kristillinen liitto on aina ollut tietoinen. Olemme myös pyrkineet siihen, että yleensä nähtäisiin mm. lähetysjärjestöjen työn tuloksellisuus. Aina sitä ei ole selvästi myönnetty. Nyt sekä tässä kertomuksessa, että eduskunnan viimeksi hyväksymässä ulkoasiainvaliokunnan mietinnössä tämä asia on selvästi myönnetty.

YK:n yleiskokouksen erityisistunto, sen aloittama 1990-luvun kansainvälisen kehitysstrategian valmistelu ja vuoden 1992 ympäristökonferenssi ovat ilmaisuja pysyvästä kehitysyhteistyömyönteisyydestä ja -tahdosta. Niille Suomen on annettava täysi tuensa.

Suomi antaa huomattavat rahamäärät mm. Undp:n kautta. Vierailut Undp:n pää-

majassa ja eri kehitysyhteistyökohteissa osoittavat, että Undp arvostaa Suomen osallistumista. Undp:n johto on täysin selvillä myös siitä, että Suomi ei voi sillä tavoin lisätä osuuttaan multiavusta, että ongelmat kehitysmaissa sen perusteella ratkeaisivat. Kehitysmaat on myös Undp:n mukaan saatava itse kehitysuralle omista talouksistaan. Siksi niiden omaa hallintoa ja suunnittelua on kehitettävä. Sen vuoksi asiantuntijoiden rekrytoiminen sellaisiin tehtäviin, joilla kohdemaissa saadaan todellinen kehitys alkuun, on välttämätöntä.

Lähetysjärjestöt tekevät työtä lähes 30 maassa. Maat ovat kaikki vähiten kehittyneitä maita. Maaluettelo osoittaa, että lähetysjärjestöt menevät keskelle ihmisen hätää. Valintaa ei tehdä poliittis-ideologisin perustein. Lähes puolet työkohteista on terveydenhuoltoa, melkein 20 prosenttia opetusta. Järjestöjen omavastuuosuus on tähän asti ollut 40 prosenttia. Kun näytöt ovat kiistattomat, ulkoasiainvaliokunta ja koko eduskunta katsoi, että omavastuuosuutta on alennettava. Ruotsissa ja Norjassa se on 20 prosenttia.

On muistettava, että hallitus tempaisi lähetysjärjestöiltä pois huomattavan rahamäärän, kun lahjoitusten verovähennysoikeus poistettiin. Se oli turmiollinen isku lähetysjärjestöjen kehitysyhteistyölle. Vähennysoikeuden poistaminen aiheutti jossain määrin myös epäterveitä ilmiöitä. Aivan loppuvuodesta 1988 lahjoituksia saatiin mm. kirkon ulkomaanavulle epätavallisen paljon. Sitten tulorahoitus selvästi väheni 1989.

Kertomuksessa on mielestäni turha pelko. Siinä nimittäin arvellaan, että jos tuki kansalaisjärjestöille ja lähetysjärjestöille on liian suuri, saattaa järjestöjen omaehtoisuus olla vaarassa. Tunnen jossain määrin lähetysjärjestöjen toimintaa. Ne ovat tehneet tosiasialisesti kehitysyhteistyötä, vaikka sitä ei sillä nimellä aina ole kutsuttukaan, jo 120 vuotta ja jatkavat työtään saamansa kutsumuksen mukaisesti kaikissa olosuhteissa.

Lokakuun 23 päivä 1989 pidettiin Helsingissä Maailmanpankin, Kansainvälisen valuuttarahaston, valtiovarainministeriön, ulkomministeriön ja Suomen Pankin yhteistyönä seminaari, jossa pohdittiin mm. Afrikan velkatilannetta ja maanosan tulevaisuudennäkymiä. En valitettavasti itse päässyt tilaisuuteen, mutta sain luettavakseni siellä tehdyn muistion. Muistion mukaan todettiin, että

absoluuttinen köyhyys maailmassa on lisääntynyt. Vapaakauppa ei ole auttanut kehitysmaita ja Maailmanpankin vihreys voi jäädä ontoksi käsitteeksi. Seminaarissa kysyttiin: "Onko mahdollista, että Maailmanpankki ja valuuttarahasto voisivat ottaa käyttöön kansalaisjärjestöjen ruohonjuuritasolla tapahtuvan kehitystyön periaatteet ja että tällä tavalla saavutettaisiin kansalaisjärjestöjen työstä puuttuva volyymi?" Oma vastaukseni asetettuun kysymykseen on kyllä. On vain yksi ongelma. Syvää motivaatiota ei voi lainata. Se on tai sitten ei. Kansalaisjärjestöjen ja lähetyjärjestöjen työn pontimena on syvä vakaumus. Se sanelee työn tuloksellisuuden.

Samassa seminaarissa kirjattiin myös seuraava ajatus: "Ottaen huomioon Maailmanpankin painotukset köyhyyden lievittämiseen sekä köyhyyden ja ympäristön väliset yhteydet voidaan katsoa, että Maailmanpankki todella tukee kehitysmaiden kaikkein köyhimpiä väestönosia, ei ainoastaan maailman kaikkein köyhimpiä maita?" Kysymys on mitä aiheellisin ja ajankohtaisin. Lähety- ja kansalaisjärjestöt voisivat antaa kysymykseen maksuttoman vastauksen.

Ed. Alho: Arvoisa puhemies! Hallituksen kehitysyhteistyökertomus vuodelta 1988 sisältää niin monta mielenkiintoista asiaa, että itsekin pahoittelen kuten ed. Stenius-Kaukonen sitä, että en ole voinut ihan parhaalla mahdollisella tavalla valmistautua tähän keskusteluun. Onhan kysymys tosiaan hyvin merkittävästä määrärahojen käyttämisestä ja ennen kaikkea osallistumisesta keskusteluun siitä, miten kehitysyhteistyön laatua, määrää, resursseja jne. pitäisi voida kehittää.

Uskon kuitenkin, vaikka en olekaan parhaalla mahdollisella tavalla valmistautunut tähän kehitysyhteistyökertomuskeskusteluun, että kaikkina näinä vuosina, jolloin kehitysyhteistyökertomuksia eduskunnalle on annettu, keskustelu ei suinkaan ole ollut turhaa. Mielestäni kehitysyhteistyökertomus sinänsä jo on kehittynyt informatiivisemmaksi ja mielenkiintoisemmaksi niistä varhaisista versioista, ja tietysti itse kehitysyhteistyö on kehittynyt hyvinkin myönteisesti kaiken kaikkiaan.

En ole lainkaan ed. Kettusen kanssa samaa mieltä siitä, että kehitysyhteistyössä ongelmana olisi varojen väärinkäyttö. Us-

kon, että enemmän kysymys on siitä, että kehitysmekanismit ovat niin monimuotoiset ja vaikeat, että niitä on hyvinkin vaikea ymmärtää ja nähdä. Myös täytyy muistaa se, että se, mikä suomalaisten mielestä on hyvää, ei välttämättä ole muiden mielestä hyvää, joten tässä suhteessa mielestäni ei ole tarpeellista esittää ja edustaa mustavalkoisia ajatuksia eikä myöskään palata siihen aikaan, jolloin kehitysyhteistyöstä vielä käytiin sellaista arvoväritteistä keskustelua, että pohdittiin, onko se ollenkaan tarpeellista, pitäisikö todella omat asiat hoitaa ensin.

Suomihan on muuttunut hyvin paljon omanakin elinaikanani. Muistan varsin hyvin sen, että ollessani pieni tyttö kävin 50 markalla katsomassa Hartolan markkinoilla neekeriä. Nyt ei enää sellaista tapahdu, ja tämä osoittaa sen, että muutokset tapahtuvat kuitenkin loppujen lopuksi ihmisenkin iässä aika nopeasti. Nyt on kysymys, jos ajatellaan kehitysyhteistyötä, siitä millaisia poliittisia reunaehdoja eduskunta tälle kehitykselle haluaa antaa.

Sanoin, että hallituksen kehitysyhteistyökertomus on mielestäni erinomaisen informatiivinen ja hyvä. Sen johdosta herääkin kysymys, miten hallituksen kehitysyhteistyökertomusta voitaisiin kehittää sellaiseksi ulkoasultaan ja käyttöarvoltaan, että se myös palvelisi suuren yleisön tarpeita saada tietää siitä, mitä kehitysyhteistyössä tapahtuu, millaisiin maihin kehitysyhteistyötä tehdään ja miten se olisi tukemassa esimerkiksi kaikkien niiden kansalaisjärjestöjen aktiiveja, jotka haluavat kehitysyhteistyöstä yhä enemmän tietää. Olenkin saanut kuulla kehitysyhteistyöosastonkin piiristä, että Tanskassa kehitysyhteistyökertomuksen ulkoasu on juuri sellainen, että se on enemmän suurelle yleisölle tarkoitettu. Sitä on kuvitettu, sitä on julkisessa myynnissä, ja ajattelisin, että tätä asiaa kannattaisi, kun se on myös kehitysyhteistyöosastossa virinnyt, kehitellä eteenpäin. Uskon, että kehitysyhteistyö 3 miljardin tai enemmänkin varojen käytön kannalta ei pelkästään enää ole eduskunnan ja hallituksen välinen asia, vaan koko yhteiskunnalliseen keskusteluun ulottuva asia.

Jälleen kerran haluan myös toistaa sen asian, jonka olen sanonut monen kertaan kehitysyhteistyökertomuksista täällä eduskunnassa keskusteltaessa, ja se on se, mikä on eduskunnan asema kehitysyhteistyöstä

keskusteltaessa ja myös päätettäessä. On tietysti hyvä, että ulkoasiainvaliokunta asiaa käsittelee, ja niin kuin ulkoasiainvaliokunnan kertomuksista ja mietinnöistä on voinut havaitakin, se on tehnyt työnsä varsin perusteellisesti. Mielestäni olisi kuitenkin tarpeellista, että myös erikoisvaliokunnat ulottaisivat omaa toimialaansa niin, että kehitysyhteistyökin siinä näkyisi.

Tässä kehitysyhteistyökertomuksessa on varsin paljon pohdittu opetukseen liittyviä kysymyksiä. Olisi kovin mielenkiintoista tietää, miten sivistysvaliokunta näkisi nämä kysymykset ja miten tätä kautta myös valiokuntien omaan työhön tulisi enemmän kansainvälistä ulottuvuutta, joka kai on tarpeellista jo puhtaasti Euroopan yhdentymiskehityksenkin vuoksi ja ennen kaikkea tietysti niistä syistä, joihin hallituskin kehitysyhteistyökertomuksessaan viittaa, eli että maailman monet ongelmat ovat yhtä kaikki hyvin yhteisiä. Kysymys on ympäristökysymysten yhteydestä, maailmantalouden yhteisyydestä jne.

Kun nyt esimerkiksi tulevana vuonna, huhtikuussa 1990, YK järjestää kehitysmaitten velkakysymyksestä erityiskokouksen, se olisi varmasti hyvin mielenkiintoinen myös laajemmin eduskunnan näkökulmasta, onhan se aika olennainen osa sitä puolta, kun pohditaan, millainen maailma on ja miten maailmantaloudessa ja maailman mitassa voidaan hyvin monia ongelmia lähestyä. Nyt tuntuu kuitenkin siltä, että tämäkin tärkeä kokous on kokous, johon Suomesta lähtee virkamiehiä, joiden ammattitaito on tietysti hyvä, mutta kuitenkin toivoisi, että tämän tapaiseen toimintaan eduskunnastakin olisi mahdollisuus laajemmin osallistua, saada virikkeitä, solmia kontakteja ja saada enemmän näkemystä sille, missä kokonaisuudessa myös Suomen bruttokansantuotteen 0,7 prosentin osuus kehitysyhteistyöstä on vaikuttamassa.

Haluan nyt tässä yhteydessä sanoa sen, että olen tehnyt budjettiin liittyen eduskunnan pääluokan momenttiin ehdotuksen siitä, että nimenomaisesti tällaisia voimavaroja eduskunnassa lisättäisiin, jotta mahdollisuutemme osallistua tämän tapaisiin erityiskokouksiin, erityisprojekteihin jne. lisääntyisivät.

Kun aikaisemmissa puheenvuoroissa on viitattu esimerkiksi siihen, että väestökysy-

myksen pitäisi olla hyvinkin keskeisessä osassa pohdittaessa kehitysyhteistyötä ja maailman ongelmia, niin esimerkiksi juuri väestökysymyksen ympäriltä toimii järjestö Parlamentarian Global Act, johon kuitenkin valitettavasti suomalaiset kansanedustajat eivät voi osallistua, meiltä kun puuttuu sopiva tapa ja muoto osallistua ja tietysti sitä myöten myös rahat. Näin ei kuitenkaan voi olla, jos haluamme tietää, mitä muuten maailman eri parlamenteissa pohditaan asioista, ovathan poliitikot maailmalla keskeisiä päätöksentekijöitä, ja sen vuoksi yhteyksien heihinkin pitäisi meidän kauttamme toimia.

Kehitysyhteistyökertomuksen ympäriltä useimmiten on käyty keskustelua juuri vaikeavuudesta, kehitysyhteistyön laadusta ja siitä, miten resurssit ovat takaamassa tuota laatua. Monta kertaa on toistettu se, että kehitysyhteistyöosaston resurssit ovat vähäiset, ja on pohdittu sitä, tulisiko jopa perustaa oma ministeriö asioitten hoitamista varten.

Samalla kun kehitysyhteistyön laatukeskustelu on käynyt vilkkaana, on myös selvästi lisääntynyt kyynisyys kehitysyhteistyötä kohtaan, josta mielestäni eräs tyypillinen puheenvuoro oli juuri suurlähettiläs Malisen puheenvuoro, jossa hän oli sitä mieltä, että kaikki se, mitä kehitysyhteistyössä tähän mennessä on tehty, voitaisiin oikeastaan heittää menemään. Mielestäni näin kyyninen ei saa olla. Mielestäni missään asiassa valmista viisautta ei ole ollut olemassa, virheistä pitää oppia ja jatkuvasti pitää asettaa kysymykset uudelleen. Uskon, että kehitysyhteistyössäkin sama pätee.

Yhtä asiaa kuitenkin haluaisin laatukysymysten osalta painottaa, joka näkyy myös tässä hallituksen kehitysyhteistyökertomuksessa, ja se on nimenomaan osuus, joka kuvaa naisten merkitystä kehitysyhteistyössä. Monissa kehitysyhteistyön evaluaatiopapereissa on todettu juuri se, että monet hankkeista ovat olleet ehkä liian teknisiä, vaatineet yhteiskunnan infrastruktuurilta jotain sellaista, jota kehityksessä ei kuitenkaan ole ollut. Naisten panos kehitysyhteistyössä on juuri ruohonjuuritason kehitysyhteistyötä, joka lähtee pienistä sen kulttuurin lähtökohdista, joita voidaan laajentaa ja tätä kautta myös ikään kuin siirtää sukupolvelta toiselle tätä tietoutta. Sen vuoksi on ollut erinomaisen tärkeää, että kuluneenakin vuonna on

pidetty sekä Suomessa että yhteispohjoismaisesti ja muutenkin kokouksia, joissa juuri naisten merkitystä kehitysyhteistyön voimavarana on kehitysyhteistyömaissa ja sitten tietysti myös kehittyneissä maissa korostettu. Mielestäni tässä on yksi sellainen tarttumisen arvoinen asia, jota kautta laatua, vaikuttavuutta, voidaan parantaa.

Haluan myös kiinnittää huomiota siihen, johon kehitysyhteistyökertomuksessa on viitattu, kysymykseen kehitysyhteistyötutkimuksesta. Tämänkin raportin mukaan näyttää siltä, että tutkimukseen kyllä ohjataan määrärahoja. Onko se tarpeellisessa määrin kasvanut, siihen en osaa ottaa kantaa, mutta kiinnitän kuitenkin siihen huomiota, että tutkijakoulutuksen ongelmat ovat kyllä olemassa, ja tähän myös itse kertomuksessa viitataan.

Kysymys on aika paljon siitä, että Suomesta puuttuu sellaista kehitysmaatutkimusta ja -koulutusta, joka valmentaisi ihmisiä kehitysyhteistyötehtäviin. Sen vuoksi joudumme käyttämään hyvin paljon ulkomaisia konsultteja. Meiltä myös puuttuu jossain määrin sellainen vuorovaikutus, joka olisi tarpeellista pohdittaessa maailmantalouden ongelmia, velkakysymyksiä, kehitysyhteistyön vaikuttavuutta jne.

Tähän liittyy myös osana opiskelijavaihto, joka on hyvin vaatimatonta kuitenkin edelleen Suomen ja kehitysmaiden välillä. Tässä on tietysti monia ongelmia: yliopistoilla on kahdenväliset sopimuksensa, ja tietysti on niin, että jos esimerkiksi ulkomaisten opiskelijoiden asumiskysymyksiä ja monia muita ei järjestetä, niin on selvää, että kahdenväliset sopimukset eivät toteudu kehittyneidenkaan maiden kanssa, saatikka kehitysmaiden. Tässä suhteessa varmasti Suomen hintataso ja jossakin määrin sulkeutunut kulttuuri on estämässä sitä vireää opiskelijavaihtoa, joka kuitenkin olisi tarpeellista myös kehitysyhteistyön näkökulmasta aikaansaada suomalaisissa korkeakouluissa ja yliopistoissa ja myös ammatillisissa oppilaitoksissa.

Kun pohditaan, miten kehitysyhteistyön resursseja voitaisiin lisätä, täytyisi myös mielestäni muistaa kansalaisjärjestöjen myönteisen panoksen ohella kaupungit ja kunnat. Kaupunkiliitto on järjestänyt seminaarin, jossa kansainvälistymistä ja kansainvälisyyttä on pohdittu. Sielläkin on havaittu se, että kuntien toimiala ei enää voi olla niin ahdas,

kuin sen on tähän saakka nähty olevan. Ystävyyuskuntatoiminta, monet muut tavat, joilla kuntalaiset haluavat olla tekemisissä muitten maiden asukkaiden ja kaupunkilaisten kanssa ja myös kehitysmaissa asuvien ja elävien ihmisten kanssa, ovat lisääntymässä, ja nyt kunnan mahdollisuudet ovat osoittautuneet aivan liian vähäisiksi. Kysymys ei tietenkään ole siitä, että kaupungit alkaisivat käynnistää sellaisia kehitysyhteistyöprojekteja, jotka ovat selvästi kehitysyhteistyöviranomaisten asia, mutta mielestäni olisi kyllä tarpeellista, että ystävyyskaupunkien ja -kuntien kesken lisättäisiin sellaisen tietämyksen välittämistä, jota esimerkiksi jollakin kunnalla voisi olla jonkin toisen, kehitysmaassa olevan kaupungin ongelmien ratkaisemisissa. Esimerkkinä ajattelen sitä, että Helsingin kaupunki saattaisi voida antaa hyviä neuvoja ja virikkeitä asunto-ohjelmien laatimisessa, erilaisen kunnallistekniikan järjestämisen osalta ja näin edespäin. Tässä suhteessa meillä voisi olla selvästi vaihtoa, erilaista asiantuntijayhteyttä esimerkiksi seminaarien ym. muodossa, ja tietysti tätä kautta voisi avautua myös kuntalaisille mahdollisuus olla mukana kehitysyhteistyössä aivan konkreettisesti erilaisten kaupungin-osayhdistysten tai joidenkin muiden, koulujen jne., kautta. Tätä mielestäni sietäisi pohdita ja nähdä, että tässä on yksi hyvin tärkeä voimavara.

Aivan lopuksi haluan sanoa myös pakolaiskysymyksestä vain sen verran, että niin kuin ed. Stenius-Kaukonen sanoi, on tärkeää, että Suomessa päästäisiin ulkomaalais- ja pakolaispolitiikassa avoimuuteen ja nähtäisiin, että Suomen tulee selvästi muuttaa asennettaan avoimemmaksi tästäkin kuin se nyt on. Kysymys on myös siitä, että yhteispohjoismaisesti nämä paineet ovat lisääntymässä. Ruotsi on tällä hetkellä ottamassa ylen määrin Itä-Euroopastakin vastaan pakolaisia, ja on aivan selvä asia, että Suomessa ei voida pitäytyä samanlaiseen ajatteluun kuin nyt, että säädellään pakolaisten tuloa tänne niin tarkasti kuin tähän mennessä on tehty tai että viisumikysymyksessä noudatettaisiin samanlaista käytäntöä kuin tähän saakka. Mutta yhtä kaikki, olennaista on tietysti se, että niihin maihin, joissa on miljoonia pakolaisia ja jotka ovat kriisipesäkkeitä, myös Suomen kautta koko ajan ohjataan yhä enenevästi voimavaroja.

Ed. Knuuttila: Arvoisa puhemies! Edellisen puheenvuoron johdosta tuli eräs kokemus äskeiseltä pankkivaliokunnan Kaukoidän matkalta mieleen, kun edellinen puhuja totesi, että Helsingilläkin voisi olla jokin ystävyyskaupunki kehitysmaasta tai jostakin kaukaisesta maasta. Nimittäin Singaporessa, joka on suurkaupunki Helsinkiin verrattuna, on kyllä asuntoasiat otettu toisella tavalla yhteiskunnan hoitoon kuin täällä Helsingissä. Yhteiskunnan välillisesti tukema asuntuotanto on aivan toisella tasolla, ja kaupunki on arkkitehtonisesti paljon korkeammalla tasolla kuin Helsinki. Kyllä näillä yhteyksillä voisi saada hyvin positiivisiakin vaikutteita ja vähän linjakkuutta ja riittävää otetta arkipäivän ongelmiin täällä Pohjolassakin, me kun emme nyt enää ole kehitysmää olleet kuitenkaan pitkään aikaan.

Kun puhutaan avusta kehitysmaille, niin pitää todeta, että se on hyvin kaksitahoista. Toisaalta Suomessakin on päästy melko kunioitettavalle tasolle ajatellen aikaisempia vuosikymmeniä kehitysavun määrässä, mutta sitten kauppapoliittisilla toimenpiteillä ulkomaankaupassa edelleenkin tapahtuu riistoa. Toisin sanoen tuomme kehitysmaista pilkkahinnalla tavaroita, jotka tietyksi kelpaavat meille kaikille suomalaisille kuluttajille hyvin, mutta emme ajattele ollenkaan sitä toista puolta: minkä näistä tuotteista sikäläinen tuottaja voi käteensä saada?

Viime kädessä kehitys yhteistyössä on kysymys halusta luopua jostakin omasta hyvinvoinnista täällä länsimaissa tai teollisuusmaissa ja uhrata se niiden ihmisten hyväksi, jotka täällä hetkellä apuamme tarvitsevat samalla tavalla, kuin mekin tarvitsimme apua ei sen kauempana takanapäin kuin toisen maailmansodan jälkeen, sotiemme jälkeen. Nuorempi ikäpolvi sitä ei muista, mutta suuri osa tämänkin eduskunnan jäsenistä.

Kuitenkin haluan lausua iloni siitä, että tänä päivänä puhuttaessa kehitys yhteistyöstä voimme todeta, että olemme saavuttaneet suurin piirtein sen YK:n asettaman tavoitteen, joka lähes 30 vuotta sitten asetettiin. Haluan kertoa tällekin eduskunnalle, että kun parikymmentä vuotta sitten äänestettiin tässä salissa kehitys yhteistyön määrästä Suomen osalta ja taso oli jossakin, nyt muistinvaraisesti sanottuna, alle 0,2:n mutta kenties 0,1 prosentin alapuolella, niin täältä löytyi alle 40 kansanedustajaa, jotka olisivat halun-

neet jonkin tietyn ajan kuluessa saavuttaa tuon YK:n asettaman tavoitteen, jonka Suomi oli ollut YK:ssa hyväksymässä. Sen takia tällaiselle vanhemmalle kansanedustajalle on hyvin miellyttävää todeta, että eduskunnat sen jälkeen ovat kuitenkin voineet kaikesta huolimatta ja tuonkin ajan, 60-luvun, eduskunnan huonosta tahdosta huolimatta saavuttaa tämän tavoitteen, ja nyt voimme keskustella siitä, miten nämä varat käytetään, ja myöskin pohdiskella sitä, miten voitaisiin tehostaa varojen käyttöä.

Aina kun on kysymys määrärahojen käytöstä, julkisten varojen käytöstä, niin me tiedämme, että ottajiakin on, saalistajia, jotka haluavat taloudellisen voiton perusteella saada niin suuren osan tuosta rahasta kuin mahdollista ja mahdollisimman pienillä panoksilla. Näin on ilmeisesti tapahtunut kehitys yhteistyön määrärahojenkin kohdalla, niin kuin täällä on jo useissa puheenvuoroissa viitattu. Meidän kaikkien ja erikoisesti niiden, jotka käytännössä näitä projekteja toteuttavat ja kehitys yhteistyövarojen käyttöä valvovat, velvollisuus on tietysti minimoida tämän tapaiset haitat, joita kaikessa taloudellisessa toiminnassa on, eli toimia niin, että ne menisivät mahdollisimman tehokkaasti ja myöskin perille ruohonjuuritasolle saakka.

Minä yhdyn täysin ed. Almgrenin puheenvuoroon, mitä tulee lähetyjärjestöjen rooliin kehitys yhteistyössä. Sen kokemuksen ja tiedon mukaan, mitä minäkin olen saanut, näyttää siltä, että kaikkein tehokkaimmin apu menee perille lähetyjärjestöjen kautta. Näin saattaa olla kyllä muidenkin kansallisten järjestöjen osalta, joihin on joissakin puheenvuoroissa viitattu. On erittäin hyvä, että tässä eduskunnassa ei ole enää herätetty keskustelua tästä kysymyksestä. Vasemmalta oikealle nähdäkseni nähdään jo tämä tosiasia ja ollaan valmiita hyväksymään se, että omavastuuosuutta pienennetään pohjoismaiselle tasolle, joka oli 20 prosenttia ja jopa 100-prosenttinenkin tuki joidenkin projektien osalta. Luulisin, että se vastaus, jonka ulkoasiainministeriö eduskunnalta on tässä asiassa pyytänyt, on myönteinen ja innostava hoitamaan asioita tähän suuntaan.

Vielä lopuksi — ilta on jo ehtinyt aika pitkälle tässä istunnossa — haluan todeta sen, että kun näitä kehitysprojekteja tehdään, oli niiden toimeenpanija sitten kuka hyvänsä, ne pitäisi viedä loppuun saakka. Kohdalleni on

tullut ystävyysseuratoiminnan kautta eräs projekti, joka on surullinen, ja se on pyörinyt jo lähes parisenkymmentä vuotta: Pohjois-Korean paperikone. Sen vei eräs teollisuus-yhtiö täältä, ja siitä on jaksettu puhua. Kun ilmoittaa, että on Korean ystävyysseuratoiminnassa mukana — jaa, se paperikone, joka siellä ruostuu. Kehityksensä ihmisten asiaksi se on, jos suomalainen paperikoneen valmistaja vie laatikossa koneet sinne ja jättää johonkin puskan juureen? Sehän on tietysti suomalaisen kehitysyhteistyön toimeenpanijoiden häpeä, että paperikoneita ei tehty valmiiksi asti. Jokaisen paperikoneen toimittajan olisi pitänyt ymmärtää, että paperikoneita eivät pysty kehityksensä ihmiset ykskaks pystyyn pistämään. Heillä ei sitä taitoa ja tietoa voi olla, kun on maan ensimmäisestä paperikoneesta kysymys.

Tämä on erittäin huono esimerkki, ja kerron sen nyt vain, kun se on niin tunnettu Suomessa ja niin huono esimerkki, johon me suomalaiset olemme itse syyä. Hyvin vähän siitä voidaan vastaanottajamäärälle syytä asettaa sen vuoksi, että heillä ei ole edellytyksiä kantaa tämän tapaista vastuuta. Niinpä kehitysyhteistyön antajien ja tekijöiden olisi juuri tämän tapaiset seikat nähtävä, ettei tulisi niitä suurlähettiläs Malisenkin mainitsemia ja esittämiä kielteisiä esimerkkejä kirjattavaksi jälkikäteen, joilla ei ole kovin suurta merkitystä muuta kuin siinä mielessä, että osattaisiin tulevaisuudessa varoa.

Toivon, että ulkoasiainvaliokunnassa perehdytään käytettyihin puheenvuoroihin. Olen kuunnellut ne aika huolellisesti, ja täällä on tullut hyvin paljon hyvää evästyä — niin ymmärrän — hyvin rakentavassa hengessä, että saisimme suhteellisen hyvällä tasolla olevat kehitysyhteistyömäärärahat myös käytettyä sillä tavalla, että siitä tulisi vain myönteistä palautetta ja voitaisiin auttaa niitä ihmisiä, joiden takia olemme näitä varoja uhraamassa.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään ulkoasiainvaliokuntaan.

33) Valtiontilintarkastajain kertomus vuodelta 1988 (K n:o 13)

Valiokuntaan lähettäminen

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään valtiovarainvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Alaranta: Arvoisa puhemies! Tämäkin kertomus niin kuin edellinenkin pitää sisällään paljon mielenkiintoisia asioita, ja niin kuin paikalla olevat edustajat varmaan muistavat, viikko sitten tiistaina tämä kertomus pyydettiin pöydälle siinä toivossa, että edustajat voisivat viikon kuluttua eli tässä istunnossa perehtyä puheenvuoroissaan laajemmin valtiontilintarkastajien kertomukseen vuodelta 1988. Tämän ajankohdan huomioon ottaen pyydän saada ottaa esille vain pari asiaa sosiaali- ja terveystieteiden hallinnonalalta.

Valtiontilintarkastajat ovat kertomuksensa puuttuneet alkoholin kulutuksen kasvuun ja päihdehaittoihin, ja haluankin lausua julki tyytyväisyyden siitä, että tämä arvovaltainen asiakirja käsittelee tätäkin aihepiiriä, tätä Suomen sairautta. Valtiontilintarkastajat toteavat kertomuksen sivulla 220, että alkoholin kulutus on viime vuosina kasvanut Suomessa voimakkaasti ja että alkoholin hinnankorotuksilla ei ole voitu estää kulutuksen kasvua riittävästi. Edelleen tilintarkastajat toteavat, että alkoholin kokonaiskulutuksen kasvun vaikutus sairastuvuuteen ja muiden haittojen lisääntymiseen on voitu tutkimuksilla osoittaa selvästi.

Sitten suora lainaus: ”Valtiontilintarkastajien mielestä keskeinen keino päihdehaittojen vähentämisessä on kokonaiskulutuksen vähentäminen kaikissa väestöryhmissä. Lisääntyviä alkoholihaittoja ei pystytty hoitamaan, ellei koko väestön alkoholinkäyttöä saada vähenemään. Tämä vaatii aktiivista alkoholipolitiikkaa kaikilla toiminta-alueilla. Alkoholin kokonaiskulutuksen säätely on keskeinen ja tärkeä keino alkoholiongelmien ehkäisemiseksi.”

Vielä toinen lainaus sivulta 221: ”Päihteen väärinkäyttö on vakava yksilöä ja työyhteisöä koskeva sosiaalinen, terveydellinen ja taloudellinen ongelma, minkä vuoksi työelämän päihdehaittojen korjausta ja ehkäisyä tulisi tehostaa kaikilla työelämän aloilla. Väärinkäyttö on usein piilevää ja siihen suhtaudutaan vähättelevästi. Työelämässä

olevien henkilöiden päihteiden väärinkäytön tulee puuttua jo varhaisessa vaiheessa eikä painottaakaan yksinomaan hoitoonohjaus-toimintaa.”

Mielestäni puute kertomuksessa on se, että valtiontilintarkastajat eivät ole tarkemmin selvittäneet sitä, millaista kansantaloudellista, valtiontaloudellista ja muutakin taloudellista vahinkoa alkoholin kulutuksen kasvusta ja päihdehaitoista työpaikoilla aiheutuu. Tämä laskutehtävä on tietysti vaikea, mutta sen antama tieto voisi olla tärkeä ja ehkä jopa muutoksiin johtava. Arvioita tästä on olemassa, joihin tilintarkastajat viittaavatkin. On olemassa arvioita siitä, mitä menetetyt työpäivät maksavat, mitä maksavat yhteiskunnalle esimerkiksi viikonvaihteiden terveyskeskuskäynnit eri puolilla maata tai sairaala- ja muu laitoshoido, joka seuraa alkoholin käytöstä. Siksi esitän toivomuksen, että tähän laskelmaan paneuduttaisiin kertomuksen eduskuntakäsittelyn aikana.

Ehkä tässä yhteydessä sopii esittää myös toivomus alkoholinostolakkosta. Leivänostolakkojahan on jo eri puolilla maata. Tuntuu merkilliseltä, että suomalaisilla ei ole varaa ostaa leipää. Sen sijaan alkoholia on varaa ostaa ja kuluttaa. Tässä tullaan siihen vanhaan sanontaan, että rahaa on siihen, mitä pidetään tärkeänä — valitettavasti näin.

Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalla on käsitelty myös kehitysvammaisten huoltoa ja palveluja. Kertomuksen sivulla 231 valtiontilintarkastajat toteavat, että heidän mielestään kehitysvammahuollossa tulisi luopua suurista laitoksista ja niiden kehitysvammaisten sijoittamisesta mielisairaaloihin, jotka eivät ole psykiatrisen laitoshoidon tarpeessa, ja edelleen, että hoitolaitokset olisi hajautettava kuntiin, jotta harjaannuttamis- ja opetusvaiheessa voitaisiin hyödyntää lähiomaisten ja perheen vammaisille antama tuki. Tämä on aivan hyvä tavoite, ja vaikka sitä ei tässä mainita, se on myös aivan sama tavoite, jonka sosiaali- ja terveysministeriön asettama työryhmä noin vuosi sitten esitti mietinnössään, jonka nimenä on Kehitysvammaisen kuntalaisena. Toisaalla työryhmä ja sen mietintö mainitaan.

Mielestäni ongelmallista valtiontilintarkastajien lausunnon yhteydessä on se, että siinä ei ollenkaan käsitellä sitä, mitä näille laitoksille tapahtuu, mitä näissä laitoksissa esityk-

sen mahdollisesti toteutuessa tapahtuu. Edellä mainittu työryhmä on asiaan paneutunut ja esittää, että suurista laitoksista — keskuslaitoksista, niin kuin niitä sanotaan — tulisi resurssi- ja kuntoutuskeskuksia ja tietysti eräiden kehitysvammaisten osalta myös laitoksia, jotka takaavat asumispalvelut sellaisille, jotka eivät voi kunnissa erilaisissa asuntoloissa ja perhehoitokodeissa asua.

Maininta kehitysvammaisten sijoittamisesta mielisairaaloihin, joissa he eivät saa sellaista hoitoa, jota heidän elämäntilanteensa kaipaasi, on mielestäni hyvin tärkeä. Meillähän tilanne ei ole niin paha kuin joissakin Etelä-Euroopan maissa, joista aivan äskettäinkin on Suomessa julkaistu reportaaseja lehdissä. Meilläkin eduskunnan apulaisoikeusasiamies kiinnitti muutamia vuosia sitten tarkastuksessaan tähän ongelmaan huomiota ja totesi mm., että kehitysvammaiset saattavat tällaisessa laitoksessa olla päiväkaudet ilman vaatteita. Viime eduskuntakaudella esitin silloisen sosiaali- ja terveysministerin vastattavaksi suullisen kysymyksen tästä asiasta, joka minusta on epäinhimillisyyden ilmentymä, hoitotyön ongelmien ilmentymä, ehkä burnout-ilmiönkin ilmentymä. Silloinen sosiaali- ja terveysministeri vähätteli vastauksessaan tätä ongelmaa ja totesi jotenkin siihen tapaan, että jotkut ihmiset ovat onnellisia saadessaan olla päiväkaudet ilman vaatteita. Siitähän tässä ongelmassa ei toki ole kysymys.

Tässä yhteydessä sivulla 230 valtiontilintarkastajat mainitsevat kehitysvammaisten työkeskukset ja niissä kehitysvammaisille maksettavan ns. työosuusrahan. Todetaan myös, että kehitysvammaisten toimeentulon turvaa eläke. Näin asia onkin. Kehitysvammaiset kokevat kuitenkin vaikeana sen, että tuosta vaatimattomasta työosuusrahasta, eräänlaisesta kannustuspalkkiosta, pitää maksaa ennakkoeroa. Eduskunnassa on tehty lukuisia kysymyksiä siitä, miksi näin on, ja hallitus vastaa aina, että kaikki tulot pitää asettaa tasavertaisesti verotuksen piiriin. Toivon vain lopuksi, että tätäkin asiaa voitaisiin selvittää ja löytää eduskuntakäsittelyn perusteella oikeudenmukaisempi käytäntö nykyiseen verrattuna.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään valtiovarainvaliokuntaan.

Pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan täysistuntoon

34) Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 23 (HE n:o 95)

35) Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 16 (HE n:o 187)

36) Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 17 (HE n:o 147)

37) Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 32 (HE n:o 175)

38) Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 33 (HE n:o 192)

39) Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 34 (HE n:o 177)

40) Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 33 (HE n:o 209)

41) Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 24 (HE n:o 217)

Ensimmäinen varapuhemies:
Eduskunnan seuraava täysistunto on tänään kello 21.05.

Täysistunto lopetetaan kello 20.58.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Erkki Ketola

